Patroni vinařů

Patrons of Winemakers

Realizaci knižního projektu podpořily tyto subjekty:

APF VENTURE CAPITAL CR s.r.o.

VINSELEKT MICHLOVSKÝ a.s.,
Luční 858, 691 03 Rakvice

JAPEZ, spol. s r.o.,
Jiřího z Poděbrad 858,
664 62 Hrušovany u Brna

VINAŘSTVÍ Dvořáček LTM, s.r.o.,
696 19 Mikulčice č. ev. 93

Rebio Sun, s.r.o.,
Dominikánská 350/5, 602 00 Brno

Velká vína velkých vinic, z.s.,
691 86 Perná č.p. 181

VVVV CZ s.r.o.,
696 19 Mikulčice č. ev. 93

Rodinné bio vinařství Víno Marcinčák Mikulov,
Vinařská 1561/6, 692 01 Mikulov

PŘEMYSL VESELÝ
STAVEBNÍ A INŽENÝRSKÁ ČINNOST, s. r. o.,
Pražákova 60, 619 00 Brno

VOC MIKULOVSKO z.s.,
K Vápence 69, 692 01 Mikulov

Jaroslav Malina

Patroni vinařů

Patrons of Winemakers

Text © Jaroslav Malina, 2024
Grafický design, sazba © Jiří Eliška, 2024
Ilustrace © Jiří Eliška, Jaromír Gargulák, Michal Halva, Jiří Hiršl, Helena Hlušičková, Alice Kopečková, Dana Marková, Jiří Netík, Martina Netíková, Jiří Neuwirt, Petr Novák, Ivana Olšanová, Jiřina Strýčková, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek, Pavel Tasovský, Antonín Vojtek, 2024
Fotografie vinic © Zuzana Bucholcerová (s. 102–103, 138–139), Ivana Frajová (162–163), Jaromír Kovárník (38–39, 112–113, 182–183, 198–199), Jaroslav Malina (50–51), Lucie Nováková (86–87), Alena Opletalová (26–27, 60–61, 208–209), Jitka Vojtková (2, 74–75, 126–127, 236–237), 2024
Obálka, přední strana: Jiří Neuwirt, *Svatý Václav-vinař,* 2023, *z cyklu Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 40 × 30 cm.
Obálka, zadní strana: Petr Novák, *Réva / Bohyně vína,* 2016, pískovec, výška 240 cm.
Translation © Jaroslav Malina, 2024
Recenzenti: PhDr. Emil Kordiovský, Mgr. Martin Markel, Ph.D., Bc. Milan Sedláček, prof. PhDr. Josef Unger, CSc., prof. MUDr. Jan Žaloudík, CSc., 2024
Vydala © Nadace Universitas v Brně, 2024
Tisk: Ing. Vladislav Pokorný – LITERA BRNO
ISBN 978-80-908838-2-6

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

Obsah

Prolog 6
Supranaturalismus vinařských patronů 12
Věrozvěsti vinařství a vinohradnictví 17
Patroni vinařů 25

Remigius *(13. 1.)* 28

Vincenc *(22. 1.)* 40

Amandus *(6. 2.)* 52

Gotthard *(5. 5.)* 62

Jan Nepomucký *(16. 5.)* 76

Urban *(25. 5.)* 88

Jan Křtitel *(24. 6.)* 104

Vavřinec *(10. 8.)* 114

Bartoloměj *(24. 8.)* 128

Ludmila *(16. 9.)* 140

Václav I. (II., III.) *(28. 9.)* 164

Martin *(11. 11.)* 184

Jan Evangelista *(27. 12.)* 200

Bohyně vinařů 210

Epilog 222
Patrons of Winemakers (Summary) 233
Autor 238
Výtvarníci 240

Prolog

Již ve starší době kamenné, před několika miliony let, vznikaly příběhy, báje a vyprávění, jejichž prostřednictvím lidé v symbolické a fantazijní rovině popisují a interpretují vznik a vývoj člověka. Charakteristickým rysem těchto antropogonických mýtů je snaha o pochopení příčin geneze lidského rodu, objasnění způsobu života prvních lidí a hlubšího smyslu lidské existence. Problém vzniku člověka a jeho existence na Zemi představuje nadčasové a univerzální téma, konkrétní obsah jednotlivých mytologických příběhů ale variuje v čase a prostoru.

Pro antropogonické mýty pravěkých a preliterárních společností je typická snaha odvodit původ člověka z rostlinné nebo živočišné říše. To, že příslušníci různých kultur odvozují svůj původ od rostlin, zvířat nebo země, může souviset se způsobem jejich obživy. Proto u loveckých kultur byla preferována jako potenciální předkové spíše zvířata, zatímco sběračské pospolitosti a první zemědělci měli tendenci vztahovat svůj původ k rostlinám, které představovaly základní zdroj obživy, a k půdě jako životodárnému substrátu.

Pravděpodobně již první zemědělci začali spojovat setbu, růst a sklizeň s pohybem nebeských těles. Skutečnost, že Měsíc v průběhu měsíčního cyklu postupně mizí z oblohy, aby se poté opět objevil v původní velikosti, mohla být pociťována jako symbolická alegorie neustále se opakujícího procesu zrození, růstu, vrcholu a zániku. Proměny Měsíce tak mohly v představách našich předků fungovat jako alegorický obraz cyklického vývoje světa, jako podobenství lidského osudu a alegorický příběh o věčném návratu.

Vztah k obloze nalezl však své vyjádření nejen v cyklické koncepci vývoje. Skutečnost, že lidé vždy s úctou vzhlíželi k vesmírným tělesům, našla své vyjádření také v antropogonických mýtech, které hledají původ lidstva na obloze. S představou, že naši předkové pocházejí z hvězd, se můžeme setkat jak v tropických oblastech Afriky, Jižní Ameriky nebo Indonésie, tak i v polárních teritoriích obývaných Inuity (Eskymáky). Původní obyvatelé východního Grónska například věřili, že kdysi dávno všichni lidé žili v nebi a byli nesmrtelní. Pak však jeden muž spadl z oblohy dolů a zplodil se Zemí dceru. Jejich další potomci poté osídlili celý svět.

Při hledání odpovědi na otázku, „odkud pocházíme“, lidé neobraceli své oči pouze k obloze. U řady kultur naopak existují mýty, které za místo, kde se odehrála geneze člověka, považují nitro Země. Příběhy o vzniku prvních lidí v lůně Země jsou typické zejména pro mytologii severoamerických indiánů – například Hopiové a Navahové věřili, že existuje několik podzemních světů, které jsou na sebe naskládány jako talíře. Příchod lidí do současného, svrchního světa je v mýtech těchto indiánů často prezentován jako útěk z podzemních světů, jež postihla potopa nebo znečistily zlé čáry a kouzla.

V průběhu evoluce lidstva, současně s vyčleňováním se člověka ze světa čisté přírody, docházelo i k proměně výkladu mytologického scénáře geneze člověka a kultury. Lidé postupně přestali spojovat svůj původ pouze se světem přírody, rostlin a živočichů a ve svých interpretacích kladli stále větší důraz na „akt stvoření“ prostřednictvím nějaké nadpřirozené síly nebo božské bytosti. Dokladem tohoto názorového posunu mohou být báje z oblastí vzniku prvních vyspělých civilizací světa. Sumerové byli například přesvědčeni, že člověk byl stvořen z hlíny bohem Enkim a oživen jeho dechem. V egyptské mytologii sehrál roli stvořitele bůh plodnosti Chnúm, který vytvořil člověka spolu s rostlinnou a živočišnou říší z hlíny na hrnčířském kruhu a oživil jej dechem svých úst. Nejznámějším výkladem aktu stvoření člověka z hlíny k obrazu božímu je však biblická legenda. Podle knihy *Genesis* člověka stvořil Hospodin z prachu země a vdechl mu život. Posuzujeme-li ovšem tento biblický příběh v kontextu mnohem starších literárních textů, které pocházejí z území Mezopotámie, zjistíme, že tento motiv stvoření člověka má svůj původ již ve starověkém Sumeru. S hlínou jako základním stvořitelským materiálem se setkáváme jak ve Starém světě, tak v Americe. Například indiáni Pimové, obývající jihozápadní oblast Spojených států amerických, byli přesvědčeni, že první lidi stvořil z hlíny a poté upekl v peci kouzelník, označovaný jako Stvořitel.

Někdy jsou koncepce vzniku člověka syntézou několika výše zmíněných představ. Například tradice bönismu (původní předbuddhistické, nebuddhistické náboženství Tibetu s prvky vnitroasijského animismu a šamanismu) líčí Tibeťany jako potomky bohů či přírodních duchů – mimajinů.

S působivým výkladem geneze člověka a kultury se setkáváme také v antických bájích. Řekové věřili, že v nejstarších dobách existovali

pouze bohové, kteří se rozhodli stvořit smrtelné bytosti – lidi a zvířata. Podle některých řeckých mýtů se akt stvoření člověka odehrál v podzemí tak, že bohové smíchali hlínu a oheň. Římští básníci Titus Lucretius Carus (kolem 97–55 př. n. l.) a Publius Ovidius Naso (43 př. n. l.–17 nebo 18 n. l.) preferovali mytologický scénář, podle něhož byl stvořitelem lidského pokolení Titán Prométheus, který lidi uhnětl z hlíny a vody. Poté je obdaroval ohněm, naučil je tavit kovy, vyrábět nástroje, pěstovat zemědělské plodiny, počítat, psát a číst. Díky těmto darům si lidé osvojili a dále rozvíjeli kulturu jako specificky lidský nástroj adaptace člověka k vnějšímu prostředí. Mytologické příběhy preliterárních společností a starověkých kultur spojuje snaha o pochopení podstaty lidské přirozenosti a víra v sílu božského principu jako tvůrce univerza.

Kvalitativní skok ve výkladu geneze člověka a lidské kultury znamenal vznik filozofie jako nejobecnější vědy studující zákonitosti vývoje přírody, společnosti, člověka a myšlení. Zrození antické filozofie je spjato se 6. až 5. stoletím př. n. l. V této době opouštějí řečtí myslitelé tradiční mytologické scénáře a programově se začínají zabývat studiem principů lidského myšlení (logika), podstaty mravního jednání (etika) a postavením člověka v přírodě (fyzika) i univerzu (metafyzika). Přestože antropologické otázky spjaté s genezí člověka byly řešeny ještě v širším ontologickém a gnozeologickém kontextu, nalézáme již u antických filozofů řadu podnětných myšlenek o vzniku a vývoji člověka a podstatě lidské přirozenosti.

Ať už nad lidským osudem bdí rostlinné nebo zvířecí totemy, božstva, Bůh nebo všichni svatí, všechny bez rozdílu je třeba uctívati a o jejich patronát se prosbami a obětinami ucházeti. V našem civilizačním okruhu vycházejícím z antiky a křesťanství se obracíme s prosbou k patronům kvůli ochraně základních životních hodnot a potřeb. Samo slovo je latinského původu (*patronus*) a ve starém Římě označovalo pána, ochránce neplnoprávných osob či propuštěných otroků. V katolicismu, anglikánství nebo východním pravoslaví jsou patroni nebo nebeští ochránci světci, kteří se považují za nebeské obhájce etnika, národa, rodu, místa, řemesla, činnosti, společenské třídy, klanu, rodiny nebo osoby. V křesťanství se svatí často stávají patrony míst, kde se narodili, působili, kde byli pro víru umučeni nebo kde byli pohřbeni. Ve středověké Evropě existovaly také případy, kdy

město získalo patronát slavného světce, který žil a byl pohřben jinde, pokud se podařilo obstarat jeho pozůstatky nebo relikvie. Taková praxe dávala dotyčné lokalitě značnou prestiž a stávala se i poutním místem se značným ekonomickým přínosem pro tamější obyvatele. V Novém světě španělští a portugalští conquistadoři a misionáři často pojmenovali místo po světci, na jehož svátek nebo vzpomínkový den se poprvé ocitli na dané lokalitě, přičemž tento svatý se pak stal patronem celé oblasti.

Řemesla a povolání mají obvykle patrony, kteří vykonávali podobné profese; například svatý Lukáš je patronem lékařů a malířů, protože v těchto oborech sám působil. Známe však případy, kdy spojitosti jsou chatrné, popřípadě ahistorické. Když se například v 19. století objevila profese fotografa, svatá Veronika (1. století) se stala její patronkou kvůli tomu, jak její závoj zázračně přijal otisk tváře Krista poté, co si jím setřel krev a pot. Latinský teolog, historik a kronikář a arcibiskup Isidor ze Sevilly (kolem 560–636), jeden ze zakladatelů středověké vzdělanosti, byl na počátku 21. století navržen za patrona internetu.

Uctívání, připomínání a uznání svatých patronů nebo svatých obecně existuje v katolicismu, východním katolicismu, východním pravoslaví, orientálním pravoslaví a mezi některými luterány a anglikány, zatímco ve většině protestantských větví (zejména kalvinismus) je považováno za modlářství a odsuzováno. V katolicismu je světec považován za zvláštního přímluvce u Boha a korektního obhájce určitého místa, zaměstnání atd. a zaslouží si zvláštní formu náboženského uctívání.

Prosperitu hospodářského cyklu (pěstování rostlin, chov dobytka) zajišťovali četní světci. Právě vinařství je v průběhu roku závislé na mnoha základních klimatických prvcích, jakými jsou srážky, sluneční svit, teplota, výpar ad. Tyto souvztažnosti zachycují pranostiky (z řeckého *prógnōsis*, „předpověď, předurčení“), drobné útvary lidové slovesnosti o vlivu počasí na hospodaření v celém zemědělském roce:

„Na svatého Valentina napi se dobrého vína“ (14. 2.);
„Jestli po svatém Marku aneb Maurici Měsíc ve svém ubývání se Saturnem se spojuje, vína málo bude“ (26. 4.);
„Svatá Žofie vína upije“ – „Svatá Žofie všecko víno vypije“ (15. 5.) (reakce na časté mrazíky);

„Slunce na svatého Bernardina, předpovídá mnoho vína“ (20. 5.);
„Na Nanebevzetí Panny Marie čas pěkný hojně dobrého vína přinese“ (15. 8.);
„Na svatého Jiljí pěkná slunečnost všem vinicím dává vděčnost“ (1. 9.);
„Když se směje Matouš svatý, dává přes rok vína zlatý“ (21. 9.)

a mnoho dalších.

Hlavní tíha odpovědnosti však spočívala na bedrech specializovaných vinařských patronů. O přízeň patronů i dalších světců a božstev je třeba usilovat prostřednictvím obětí a svátostin. Oběť (kultovní dar) je ritualizovaný úkon vzdání se, zřeknutí se něčeho pro bohy či Boha, jeden ze způsobů komunikace člověka se silami skutečně nebo domněle ovládajícími jeho život, ať už nezosobněnými či personifikovanými v podobě božstev. Oběť naznačuje oddanost, vděčnost a poslušnost, někdy vychází z předpokladu, že se pomocí oběti může žádoucím způsobem ovlivnit jednání nadpřirozených sil a bytostí vůči lidem. Má umožnit spojení s božským principem, její rituální provádění je často posláním kněží. Oběť je obecný náboženský jev mající své počátky již v paleolitu, i když v některých náboženstvích je její projev potlačen (v judaismu, buddhismu, islámu). Obětují se zvířata, plodiny, potraviny, oheň, kadidlo. Smírná oběť má člověka očistit. Oběť zástupná se zakládá na předpokladu, že je možné přenést své hříchy na jinou živou bytost, jejímž obětováním budou naše hříchy odčiněny. Smrt Ježíše Krista na kříži je v křesťanství chápána jako zástupná oběť za hřešící lidstvo. Podobně byli někdy a někde obětováni lidé (četné doklady existují v archeologickém záznamu pro prehistorické i raně historické doby), což Sigmund Freud pokládá za původní formu oběti, která tím stmelovala společenství, zakládala mír a zajišťovala prosperitu.

Svátostiny (latinsky *sacramentalia*) podle věrouky římskokatolické církve představují posvátné liturgické úkony, které mají zabezpečit posvěcení a zvláštní Boží milost osobám, předmětům a místům. Pro římskokatolickou církev definuje svátostiny kánon číslo 1166 Kodexu kanonického práva z roku 1983: Svátostiny jsou posvátná znamení napodobující určitým způsobem svátosti, jimiž se naznačují účinky, zvláště duchovní, a získávají se na přímluvu církve. Existují dvě základní formy svátostin, *benedictio* („žehnání“) a *consecratio* („svěcení“). Tyto úkony může provádět osoba, která k tomu má pověření, a to podle alespoň rámcově stanoveného rituálu. Žehná se osobám (například nemocným nebo účastníkům mše svaté), případně věcem, aby dobře sloužily svému účelu (například pokrmům, zbraním, léčivým pramenům apod.). Při konsekraci jsou zasvěcovány osoby (členové řeholních řádů), věci a místa zvláštního významu (zvony, kříže, obrazy apod.).

V jednotlivých vinařských zemích dominují různí patroni vinařů. K nejvýznamnějším patří:

svatý Vincenc ze Zaragozy (zemřel 22. 1. 304),
svatý Urban (?–230),
svatý Jan Křtitel (asi 5 př. n. l. – kolem 30 n. l.),
svatý Vavřinec (kolem 230–258),
svatý Bartoloměj (1. století),
svatý Václav (asi 907–929/935),
svatý Martin z Toursu (316/317–397),
svatý Jan Evangelista (kolem 10–kolem 101).

K vinařským patronům bývají dále řazeni
svatý Remigius (asi 437–533),
svatý Amandus (584–675),
svatá Ludmila (860–921),
svatý Gotthard z Hildesheimu (asi 960–1038),
a dokonce i
svatý Jan Nepomucký (mezi 1340 a 1350–1393).

Někdy je za patrona prohlášen některý svatý jen v určité vinařské obci, jako například svatý Gotthard v moravských Dolních Kounicích. Na Moravě je nejčastěji jako patron s vínem spojován svatý Urban a v souvislosti s mladými svatomartinskými víny svatý Martin. V Čechách je žádána blahověstná spomocnost u svaté Ludmily, jejího vnuka svatého Václava a u svatého Jana Nepomuckého.

Pomoc vinařských patronů si zasluhuje ocenění, které je povzbudí v jejich dalším bohulibém konání. Umělecký kovář a sochař Pavel Tasovský jim složil hold cyklem, při němž si v rytmu kovářského kladiva občas pobrukoval s Louisem Armstrongem *When the Saints Go Marching In / Když svatí pochodují;* výtvarníci a výtvarnice Jiří Eliška, Jaromír Gargulák, Michal Halva, Jiří Hiršl, Helena Hlušičková,

Alice Kopečková, Dana Marková, Jiří Netík, Martina Netíková, Jiří Neuwirt, Petr Novák, Ivana Olšanová, Jiřina Strýčková, Miroslav Štěpánek a Antonín Vojtek mu přizvukovali:

„Ach, když svatí pochodují,
ach, když svatí pochodují,
ach, chci být mezi nimi…“

Není to nesplnitelné přání, mohou se zařadit do zástupu svatých a „nesmrtelných“, když se v tvůrčím procesu přiblíží geniálnímu malíři Maxi Švabinskému (1873–1962) a svými *opera magna* osloví nejen vinařské patrony, ale i svého ochranitele svatého Lukáše (1. století), který byl původním povoláním lékař a údajně též malíř (malířský cech se označoval „cech sv. Lukáše“). Švabinský denně vypil až pět litrů červeného, ovšem jako rodák z Kroměříže, moravských Athén, po řeckém způsobu vodou ředěného. Přesto si Lukáš potají postěžoval: „Při ochraně Maxe Švabinského byla má abstinence vystavena těžké zkoušce – od rána do večera mi vnucoval pohár vína se slovy, ‚Lukáši, tu máš, co tak nevěřícně koukáš!‘“ Svatý Lukáš zemřel ve čtyřiaosmdesáti letech, o čtyři roky dříve než Max Švabinský…

Supranaturalismus vinařských patronů

Světce a světice vede jejich poslání, konání skutků milosrdenství a všestranná péče o bližní, k hledání prostředků, které by pomáhaly k jeho naplnění. Vinařští patroni díky svému vrozenému supranaturalismu již před stovkami let vytušili existenci zdraví prospěšných flavobionů ve vínech bílých, červených i autentických, což potvrdily moderní biochemické analýzy a experimenty. Supranaturalismus (z latinského *supra*, „nad, přes“ a *natura*, „příroda“) v obecném smyslu je označení pro myšlenkové postoje, které předpokládají existenci nadpřirozené, to znamená nad rámcem přirozeně daného a empiricky dostupného světa stojící skutečnosti, obvykle chápané jako „vyšší“, „pravá“ či „dokonalá“. Z hlediska teorie poznání takový typ racionality, který předjímá nadpřirozené a nadrozumové (či mimorozumové) reality, dostupné pouze za pomoci zvláštních schopností lidského ducha (vírou, zřením, extází apod.) nebo zásluhou zjevení, jehož se člověku dostává z vyššího, mimolidského, zpravidla božského zdroje. Pokud je poznání chápáno jako přímé, bezprostřed-

Maarten van Heemskerck, *Svatý Lukáš maluje Pannu Marii*, 1532,
olej, dřevěná deska, 168 × 235 cm, Frans Hals Museum, Haarlem, Nizozemsko.
Role se mění: Max Švabinský mentoruje svatého Lukáše.

Maarten van Heemskerck, *Saint Luke Painting the Virgin Mary*, 1532,
oil, panel, 168 × 235 cm, Frans Hals Museum, Haarlem, the Netherlands.
The role changes: Max Švabinský mentors Saint Luke.

ní nazření anebo jako zjevení, může se supranaturalismus konstituovat do podoby různých mystických nauk nebo jako teologická nauka zdůrazňující význam zjevení a bible. Protikladem supranaturalismu je naturalismus, případně racionalismus; na úrovni teologie tvoří tento protiklad takzvaná přirozená teologie. Dějiny supranaturalismu jsou svým způsobem pozoruhodným obrazem dějin lidského poznání; s rozvojem poznatkové základny, kterou lidé disponují, se rozsah pojmu supranaturalismus stále redukuje, současně ale, s rostoucím vědomím toho, co ještě neznáme, dostává stále nové podněty. Diskuse o supranaturalismu jakožto nadpřirozeném by však dostala reálný základ, až kdyby bylo možné jasně a s potřebnou vědeckou jistotou vymezit kontrární pojem, to znamená říci, co je přirozené.

Ach, taková běda,
už je tu zas popeleční středa…
Jako by nestačil otravný suchý únor!
Žádná běda! Cestu proti proudu razí
vinařští patroni i moderní přírodověda.

Alois Mikulka, *Večeře šampionů*, 1995, olej, plech, 200 × 100 cm.
Mistr M. jasnozřivě dokládá, že člověk, který světí suchý únor a popeleční středu, se nikdy nestane šampionem.
Alois Mikulka, *Dinner of Champions*, 1995, oil, tin, 200 × 100 cm.
Master M. presciently proves that a man who worships Dry February and Ash Wednesday will never become a champion.

Vinařští světci naslouchali nejen zjevením z transcendentna, ale možná i hlasu starých Řeků a Římanů. Už totiž antičtí myslitelé ve stoletích před Kristem nebo těsně po jeho narození objevili v oblasti filozofie, etiky, morálky i enologie či vinologie vše podstatné. Například řecký moralista Plútarchos (50–po 120 n. l.), jeden z nejvzdělanějších a nejplodnějších řeckých spisovatelů římské doby, praví:

„Víno je z nápojů nejprospěšnější,
v lécích zpravidla nejlahodnější,
mezi poživatinami nejpříjemnější.“

Jiří Eliška, *Plútarchos*, 2023, kresba tužkou, papír, 29,8 × 21 cm.
Jiří Eliška, *Plutarch*, 2023, pencil drawing, paper, 29.8 × 21 cm.

Pozorný divák si povšimne únavy zračící se v Plútarchově tváři. Není divu, portrétista jej zachytil v okamžiku, kdy zcela vyčerpán dokončil své veledílo *Bioi paralléoi* („Souběžné životopisy“), obsahující životopisy vynikajících Řeků a Římanů. Jako romanofil si získal přízeň mocných císařů Traiana a Hadriana a mohl si proto dovolit každodenní osvěžení a vábení inspirace pomocí těch nejlepších vín; údajně při psaní Souběžných životopisů zkonzumoval jako řecký vlastenec každý den dva *sextarie* (zhruba 1,10 litru) mořskou vodou fortifikovaného kójského vína a jako ctitel věčného Říma stejné množství falernského vína ze severozápadní Kampánie. Slavnostního uvedení „životopisů“ se ujal sám Hadrianus, který měl vřelý vztah k Řecku, jeho kultuře, filozofii a umění, jenž také kromě jiného zavedl módu plnovousu – z těchto důvodů dostal přezdívku *Graeculus* („Řekáček“). Při slavnostní vernisáži na důkaz obapolné úcty k Řecku a Římu pěl Hadrianus ódy na kójské, zatímco Plútarchos velebil falernské.

An attentive viewer will notice the weariness on Plutarch’s face. Not surprisingly, the portraitist captured him at the moment when, completely exhausted, he had completed his masterpiece *Bioi paralléoi* (“Parallel Lives”), containing biographies of outstanding Greeks and Romans. As a Romanophile, he won the favor of the powerful emperors Trajan and Hadrian and could therefore afford to refresh himself daily and draw inspiration with the best wines; supposedly, while writing the Parallel Biographies, he consumed two sextarias (about 1.10 liters) of seawater-fortified Koi wine every day, and as an admirer of eternal Rome, the same amount of Falernian wine from northwestern Campania. The inauguration of the “biographies” was undertaken by Hadrian himself, who had a warm relationship with Greece, its culture, philosophy and art, who also, among other things, introduced the fashion for the beard – for this reason he was nicknamed *Graeculus* (“Greek”). At the opening ceremony, as a sign of mutual respect for Greece and Rome, Hadrian sang odes to the Kois, while Plutarch praised the Phalerians.

Co k tomu dnes „objevně“ dodáme:

Víno v přiměřenosti prospívá zdraví,
kdo víno pije, téměř nikdy nechuraví,
žije v pohodě, radosti, na loži je hravý.

Lze tedy uzavřít: Kvalitní víno prospívá zdravému životnímu stylu a kultuře obecně.

Věrozvěsti vinařství a vinohradnictví

Patroni vinařů, jako například svatý Remigius (asi 437–533), však sami museli přiložit ruku k dílu, aby bylo vůbec co chránit. Evropa se totiž po pádu římské říše ocitla dvě až tři století ve vleklé ekonomické a společenské krizi. Hospodářství bylo rozvráceno, většina vinic zničena. Obnovy se ujali křesťanští mniši, zejména cisterciáci, kteří z Francie (Galie) roznesli ušlechtilé burgundské odrůdy po Evropě a naučili místní pěstovat a množit vinnou révu. Navázali na antické a starokřesťanské tradice a postupně je svou činorodostí překonali a stali se průkopníky (především benediktini, cisterciáci a templáři) pěstování moderních odrůd vína.
Mniši svými bohulibými vinařskými činnostmi jako by ilustrovali a materializovali symboly a metafory v křesťanských textech prosycených vinnou révu, vinicí a vínem. V roli zakladatele vinařství vystřídal antického Íkaria Noe, který „vysadil vinici“ (Genesis 9, 21). Boha Dionýsa (Bakcha) nahradil Ježíš Kristus: „Já jsem ušlechtilá réva a můj Otec je vinař“ (Jan 15:1–5). Křesťanská symbolika a metaforika zobrazovala Krista v podobě vinného keře a učedníky jako jeho plody, to znamená hrozny. Výtvarné umění to reflektovalo, mimo jiné motivem vinné větve vyrůstající z kalicha a ptáků zobajících bobule, který se objevuje na raně křesťanských sarkofázích, v malířství katakomb, byzantských mozaikách, ve středověkých vitrážích a na kamenických detailech gotických katedrál. S vínem je spjat i první ze sedmi zázraků, které Kristus učinil při svém putování po Galilei. V Káni Galilejské totiž podle novozákonního Janova Evangelia (Jan 2:1–11) proměnil vodu ve víno.

Víno se stalo pro křesťanství rituálním a sakrálním prostředkem, symbolem spásy prostřednictvím svatého přijímání, jež bývá tradičně odvozováno od Poslední večeře. U přijímání se užívají dva elementy: hostie, která symbolizuje Kristovo tělo a víno (mešní víno), které symbolizuje Kristovu krev. Křesťanství proto podporovalo a formovalo rozvoj a šíření vinařství: kam proniklo, tam se záhy objevila také vinná réva. Eucharistie (z řeckého *eucharistía*, „díkůvzdání, vzdávání díků, vděčnost“ z *eu-*, „dobrý, příznivý“ a *charízomai*, „prokazuji milost, zavděčuji se“ od *cháris*, „milost, dík“) představuje hlavní část křesťanské mše, je spjata se symbolickou proměnou chleba

a vína a jeho požitím. Slaví se na památku Poslední večeře Ježíše Krista s apoštoly. Mešní víno je při eucharistii užíváno křesťanskými církvemi jako svátostná materie (transsubstanciace v Kristovu krev) při eucharistii.

Misionáři a šiřitelé křesťanství se tak zároveň stali věrozvěsty vinařství a vinohradnictví. Ilustrujme si ony staré děje dvěma (apokryfními) příběhy.

Věrozvěstně o pivu a vínu

Cyril a Metoděj byli bratři,
oba misionáři, ruku v ruce, jak se patří,
ale v názorech na přednosti vína a piva se lišili.
Zúčastněme se jejich disputace, pochopíme za chvíli.

Konstantin
(v Římě vstoupil do kláštera, přijal jméno Cyril, pil výhradně víno):

„Víno je nápoj Boží, každý ví to,
Starý zákon dosvědčí to.
Um a moudrost dává všem,
i těm, kdož zhrdnou studiem.
Lež od pravdy odděluje,
misogyn se do žen zamiluje,
chromý běhá, stařec mládne,
po pivu však hyne, vadne.“

Metoděj
(vyznavač piva, při bohoslužbě vždy s přemáháním pozřel jen kapku mešního vína):

„Milý bratře Konstantine,
promiň, ale všem tvým argumentům vystavuji zásadní NE!
Jako vzdělanec a tvůrce hlaholice víš líp než já, že nad *Starý zákon*
ční o tisíciletí starší *Epos o Gilgamešovi*, v němž zaznívá,
že teprve požití piva z divocha Enkidua učinilo civilizovaného tvora,
k tomu placek a milování s nevěstkou celá kupa, ba velehora.
Pití piva proto podporuji, nebohé pijáky vína polituji
a ony verše, s dovolením, citlivě ocituji:

Nevěstka ústa svá otevřela
a pravila k Enkiduovi:
‚Jez chléb, Enkidu,
to patří k žití!
A pivo pij, jak zvykem je v zemi!‘
Chléb jedl Enkidu,
až do plna syta
a piva pil
sedmero džbánků.
Rozjařila se mysl jeho a počal zpívat.
Zaplesalo srdce jeho,
tvář se mu rozzářila.
Omyl vodou
své zarostlé tělo,
pomazal olejem,
v člověka se změnil.‘“

Pohlédl s úsměvem na Cyrila a dodal:
„Gilgameš, Enkidu, bohyně Ištar
ani jiný příslušník nejstarší civilizace světa
by pivo za víno nevyměnil!
Pro ně bylo pivo, kromě písma, ten nejvyšší boží dar.“

Konstantin
(s přezíravou bohorovností):

„Pěkně pěješ Metoději,
ale kdo pije pivo, dřív či později tone v beznaději.
Stačí jen, když se ho mok malým ločkem zmocní,
ač zdravý jak řípa, onemocní,“
ironicky se pousmál,
„pochroumá mu útroby, hrozná muka způsobí.
Kdo je pivu nad míru nakloněný, obcuje s děvkami, svádí vdané ženy…“
nadechl se a jeho hněv bobtnal a vzdouval se dál.

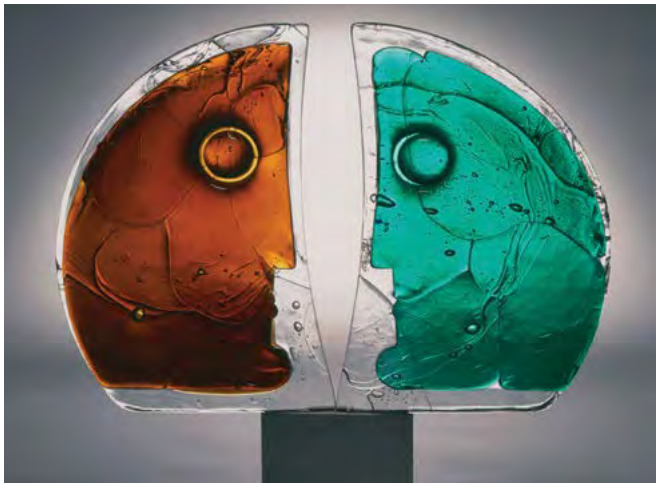
Metoděj
(šermuje rukama, rozčileně Konstantina přeruší):

„Cyrile, odrodilče,
zapomněls’ snad u hříšného papežského stolce, ty sobče,
že bodří Moravané a Češi
holdují pivu s pílí osminásobně větší,
proto mají holubičí povahu a proti Bohu a přírodě nehřeší!?“

Spor vrcholí, zdá se, že každou chvíli vypukne mezi oběma světci brachiální agresivita.
V posledním okamžiku zasáhne moudrý antický Deus ex machina, aby pravda nebyla bita.

Deus ex machina:

„K poctě zbraň, bratři Věrozvěsti! Pravím k POCTĚ!!,
zatímco zřím hlavu u hlavně a zaťaté pěsti.
Kraj, kde zaséváte víru, je přece vínodárný i pivodárný!
Proč tedy soptíte tak úhlavně?
Váš spor jen marní čas, je marnivý a marný.
Přitom vaše třenice řeší jednoduchá rovnice: k v a s n i c e.
Díky kvasnicím vyústil různorodý základ hned ve dva oblíbené nápoje.
Můj ty světe!! V končinách, kde víno svorně vedle piva kvete,
si snad jen vy dva tak nepochopitelně po krku jdete!“

Jaroslav Svoboda, *Disputace o víně a pivu mezi Cyrilem a Metodějem,* 2023,
hutnické, dobrušované sklo, 55 × 60 × 9,5 cm.
Metoděj, vyznavač piva, je výstižně charakterizován barvou oblíbeného nápoje, zeleň busty Cyrila, milovníka vína, zvláště *Veltlínského zeleného*, se ve sklářské peci poněkud vymkla kontrole.

Jaroslav Svoboda, *Disputation on Wine and Beer between Cyril and Methodius*, 2023,
metallurgical, polished glass, 55 × 60 × 9.5 cm.
Methodius, a beer devotee, is aptly characterized by the colour of his favourite drink, the green of the bust of Cyril, a lover of wine, especially *Grüner Veltliner,* got somewhat out of control in the glass furnace.

Jiří Neuwirt, *Konstantin (Cyril) a Metoděj,* 2023,
kolorovaná kresba, papír, 20 × 28 cm.
Světci jsou zachyceni v okamžiku smíření, které zprostředkoval Deus ex machina.

Jiří Neuwirt, *Constantine (Cyril) and Methodius,* 2023,
coloured drawing, paper, 20 × 28 cm.
The saints are captured in a moment of reconciliation mediated by the Deus ex machina.

cyrilometodějská misie, působení Konstantina (826/827–869) a Metoděje (815–885) na Velké Moravě. Kníže Rastislav (zemřel 870) požádal byzantského císaře Michala III. (840–867) o vyslání křesťanských misionářů znalých slovanského jazyka. Tento krok mu měl umožnit vymanit se z působnosti bavorského episkopátu a vybudovat nezávislou moravskou církevní organizaci. V roce 863 byli vysláni Konstantin a Metoděj, kteří pro účely své misie sestavili písmo hlaholici a přeložili do staroslověnštiny některé církevní texty. V první fázi svého působení (863–866) se soustředili na pastorační činnost a výchovu žáků. Poté odešli do Říma, kde dosáhli povolení užívání staroslověnštiny jako bohoslužebného jazyka (868; zakázáno 873), Metoděj byl jmenován biskupem panonské arcidiecéze. V roce 880 byla vytvořena moravská arcidiecéze (podřízena Římu) v čele s Metodějem a zároveň znovu povoleno používání staroslověnštiny

při bohoslužbách. Působení cyrilometodějské misie skončilo v roce 885 Metodějovou smrtí; na moravské církevní synodě v roce 886 byl prosazen latinský obřad a kněží slovanského ritu po vyhnání z Moravy působili v Bulharsku.

Deus ex machina (z latiny: „Bůh na stroji“), 1. (antika) ve starořeckém divadle postava boha spuštěná shora mechanickým zařízením na jeviště, aby s konečnou platností rozřešila zápletku hry; 2. (dnes) kdo nebo co náhle pomůže vyřešit nějaký spor nebo zapeklitou situaci.

Epos o Gilgamešovi (*Ša nagba imuru*, doslova „Toho, jenž vše zřel“), babylonský epos, nejstarší epos světové literatury (z doby kolem roku 2000 př. n. l.). V prologu a čtyřech částech, zapsaných v nejmladší, takzvané ninivské verzi na dvanácti hliněných tabulkách, jsou vylíčeny osudy sumerského panovníka Gilgameše, ze dvou třetin boha a z jedné třetiny člověka tvrdě vládnoucího obyvatelům jihomezopotamského města Uruku. Uručtí žádají bohy o pomoc a ti vytvoří polodivokého člověka Enkidua, obdařeného velkou silou, jenž pak žije se zvířaty a chrání je před lovci. Ti mu přivádějí nevěstku, aby dokonala přeměnu Enkidua v člověka. Enkidu zápasí vítězně s Gilgamešem, ale ze soků se stanou přátelé. Společně v libanonských horách zničí krutého obra Chuvavu. Po návratu do Uruku vzplane ke Gilgamešovi láskou bohyně Ištar, ten ji odmítá a obviňuje ji z přelétavosti. Za trest přichází na zemi nebeský býk, kterého oba přátelé zabijí, Enkidu však urazí bohyni, přivolá tím její kletbu a umírá. Po smrti přítele Gilgameš hledá tajemství věčného života, aby se nakonec v rozhovoru s duší Enkidua dověděl o pochmurnosti posmrtného života.

Cisterciácký terroir Kutná Hora

Cisterciáčtí bratří fištrónu měli za tři a k tomu ora et labora,
což znamenitě uplatnili na „terroiru Kutná Hora“,
s požehnáním Démétér vytvářeli tam vína přírodní…
Dnes společnost Vinné sklepy Kutná Hora
pokračuje s předanou tou pochodní.
Goût de terroir –
chuti kutnohorského vína zdar!

Neznámý autor, *Svatý Bernard (Bernard z Clairvaux), zakladatel cisterciácké řehole, žehná kutnohorskému terroiru,* kolem 1270, iluminace, pergamen, iniciála B v rukopisu *Legenda Aurea* (Keble MS 49, fol 162r).

Unknown author, *Saint Bernard (Bernard of Clairvaux), Founder of the Cistercian Order, Blessing the Terroir of Kutná Hora,* c. 1270, illumination, parchment, initial B in the manuscript *Legenda Aurea* (Keble MS 49, fol 162r).

Jiří Neuwirt, *Ora et labora*, 2023, kolorovaná kresba, papír, 30 × 30 cm.

Jiří Neuwirt, *Ora et labora*, 2023, coloured drawing, paper, 30 × 30 cm.

cisterciáci (*Ordo cisterciensis*), reformovaná větev benediktinského řádu nazvaná podle kláštera v Cîteaux (latinsky *Cistercium*) u Dijonu ve Francii. Roku 1098 ho založil opat Robert z Molesme, za spoluzakladatele jsou považováni jeho nástupci Alberich z Cîteaux a Štěpán Harding. O rozšíření nové řehole se zasloužil především Bernard z Clairvaux (sv. Bernard), jehož spis *Charta caritatis* (Charta lásky) tvoří pramen cisterciácké spirituality. Řád vznikl jako reakce na úpadek benediktinských komunit, které se pod vlivem rostoucího bohatství stále více odkláněly od ideálů tzv. clunyské řehole podle Benedikta z Nursie (sv. Benedikta). Z řad cisterciáků, především z klášterů v Molesme, Cîteaux a Clairvaux, vzešla řada významných církevních hodnostářů včetně papeže a několika kardinálů a arcibiskupů (navíc všichni tři zakladatelé řádu byli po své smrti svatořečeni). Cisterciáci v místech svého působení zaváděli nové zemědělské metody, zakládali vinice a byli šiřiteli gotiky. V českých zemích působili cisterciáci od první poloviny 12. století. Jejich kláštery byly v Čechách například v Hradišti nad Jizerou, Mariánském Týnci, Nepomuku, Plasích, Sedlci u Kutné Hory, Oseku, ve Vyšším Brodě, Zbraslavi a ve Zlaté Koruně; na Moravě na Starém Brně (*Maria Saal*), v Předklášteří u Tišnova (*Porta Coeli*), na Velehradě a ve Žďáře nad Sázavou.

ora et labora (z latiny), modli se a pracuj (heslo benediktinů a cisterciáků).

goût de terroir (z francouzštiny), osobitá, zvláštní chuť [vína].

terroir (z francouzského *terroir* [terua:r], „půda, země“), jedna ze základních koncepcí pěstování révy vinné, produkce vína a vinařské kultury vůbec. Vychází z přesvědčení, že zeměpisný původ vína (region, obec, vinice či její díl) dávají vínu neopakovatelný a nepřenosný charakter. Terroir situuje víno a vinaře v místě a čase a je podstatou identity vína. Zeměpisný původ vína je nejpřirozenějším způsobem jeho označování, proto také bylo vždy víno „odněkud“, včetně vín českých nebo moravských. Základ terroiru je tvořen přírodními faktory, jako jsou charakter krajiny, klima včetně srážek a teplotních sum, půda, podloží, odrůdy révy vinné, flóra a fauna vinice, a faktory lidskými – agrotechnikou ve vinici, styly vína, společenskými a hospodářskými strukturami vinařských komunit, procesy dlouhého a krátkého trvání, událostmi, kulturou.

Patroni vinařů

Všichni vinařští patroni oplývali křesťanskou láskou a spiritualitou, praktikovali v hrdinské míře ctnosti, mnozí dali za víru i svůj život. Byli to zároveň lidé „z masa a kostí“, jako duchovně založení mimořádně senzitivně vnímající své postavení a úctu, která jim má být v pravý čas a ve spravedlivé míře prokazována. U vědomí tohoto faktu bylo třeba vyřešit posloupnost jejich místa ve vinařském roce. Jaké kritérium zvolit? Podle jejich stáří (od nejstarších k nejmladším)? Nebo podle abecedy vycházející z prvního písmena jejich křestního jména? Nebo vyzvednout na první místo Ludmilu jako jediného patrona ženského pohlaví? Zmíněná kritéria vyvolala mezi dotčenými svatými kontroverze; zvláště Ludmilina nominace byla jednomyslně zamítnuta. Žel Bohu, na nebesích dodnes vládne falokracie, návrh byl smeten poukazem:

„Jak by asi vypadala historie,
kdyby ji místo falokracie utvářela vaginokracie?
Dobře víme, jak by vládla ženská kasta,
to nám ukázaly Júdit, Salome, Šárka a Vlasta!“

Po poradě s moudrým Šalomounem bylo zvoleno přijatelné řešení:

„Aby mezi vinařskými patrony nedošlo
k řevnivosti a nezdravému soutěžení,
jsou podle data svého svátku k zastižení…“

Ale fakt, že Češka svatá Ludmila je jediným ženským vinařským patronem na celém světě, bychom měli zdůraznit a globálně zviditelnit. Tohoto úkolu se chopí zejména výtvarnice (seřazené podle prvního písmena křestního jména) Alice Kopečková, Dana Marková, Helena Hlušičková, Ivana Olšanová, Jiřina Strýčková. Pozemský i nebeský falokratismus s konečnou platností rozmetají malíř Michal Halva, jenž je spokojeným manželem Šárčiným, a umělecký kovář Pavel Tasovský, který je saturovaným manželem Ludmiliným.

Kdo je na světě jedinou ženskou patronkou vína?
To každý Čech ví – přece lidu milá
první česká světice Ludmila!

Remigius (13. 1.)

Svatý Remigius (asi 437, u Laonu v dnešním departementu Aisne, Francie – 13. 1. 533, Remeš, Francie) byl franský křesťanský duchovní, biskup remešský, který se rozhodl pro duchovní život již v mládí. Pro nižší svěcení se připravoval v poušti a po smrti remešského biskupa Bennagia byl zvolen jeho nástupcem. Ačkoliv funkci zpočátku nechtěl přijmout, svou výmluvností ještě více utvrdil představitele církevní obce, aby jej ve věku pouhých dvaadvaceti let ve funkci potvrdili. Remigius založil několik diecézí a rozsáhlých vinic, kázal a brojil proti pohanství a ariánské herezi. V roce 498 pokřtil franského krále Chlodvíka I. Je označován jako „apoštol Franků“ a jako světec uctíván zejména ve Francii a v Německu. Zemřel přirozenou smrtí takřka ve sto letech, možná mu k úctyhodnému věku dopomohlo víno z jeho vinic. Remigius byl pohřben v Remeši v kostele sv. Kryštofa, který byl později přestavěn a přesvěcen na baziliku sv. Remigia. V roce 852 byla část jeho relikvií vyzdvižena a přenesena do předrománské katedrály Panny Marie v Remeši. Remigius byl ustanoven svatým patronem francouzských králů a patří společně se sv. Dionýsiem a sv. Martinem z Toursu k hlavním patronům země.

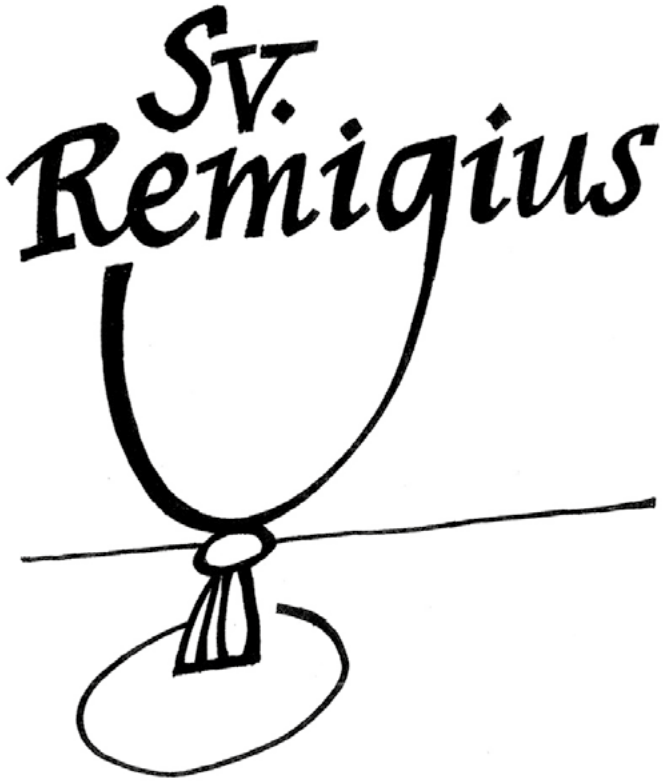
Pranostiky:

„Remigie, dobrou úrodu vína dej,
vínům našim – horám vinným požehnej.“

„Remigius ledové hrozny sbírá,
Viktorín je presem svírá.“

„Svatý Remigius –
apoštolský vinařský nuncius.“

Remigius
udělal pro zakládání vinic práce kus.
Však se s jeho pílí změřit zkus!

Jiří Hiršl, *Svatý Remigius*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 20 × 20 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Remigius*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 20 × 20 cm.

Mistr svatého Jiljí, *Biskup Remigius křtí krále Chlodvíka I.*, circa 1500,
olej, dřevěná deska, 61,5 × 45,5 cm, National Gallery of Art, Washington, D.C., USA.

Master of Saint Gilles, *Bishop Remigius Baptizes King Clovis I,* circa 1500,
oil, panel, 61.5 × 45.5 cm, National Gallery of Art, Washington, D.C., USA.

Jiří Neuwirt, *Svatý Remigius,* 2023, z cyklu *Vinařští patroni*,
počítačová grafika, papír, 30 × 40 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint Remigius*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
computer graphics, paper, 30 × 40 cm.

Středověký anonym, *Svatý Remigius*, 12. století,
pískovec, fasáda baziliky svatého Remigia, Remeš, Francie.

Medieval Anonymous, *Saint Remigius*, 12th century,
sandstone, façade of the Basilica of Saint Remigius, Reims, France.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Remigius*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Remigius*, 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Středověký anonym, *Vázací deska svatého Remigia*, kolem 880,
reliéfní deska ze slonoviny a zlaceného bronzu, 18,5 × 12,2 × 2 cm,
Musée de Picardie, Amiens, Francie.

Tato intarzie, rozdělená do tří pásů, zobrazuje příběhy ze života svatého Remigia; s největší pravděpodobností sloužila jako obálka knihy, pravděpodobně *Bible*. Tři příběhy vyprávěné v této intarzii jsou následující. Nahoře je zobrazen svatý Remigius křísící dívku z Toulouse, která již zemřela. Prostřední pás ukazuje svatého Remigia, jak dostává od Boha lahvičky se svatým křižmem, olejem pomazání, aby mohl pokřtít umírajícího člověka. Dole je zobrazen svatý Remigius křtící krále Chlodvíka I., zatímco králova křesťanská manželka přihlíží.

Medieval Anonymous, *Binding Plate of Saint Remigius*, around 880,
ivory and gilded bronze relief panel, 18.5 × 12.2 × 2 cm,
Musée de Picardie, Amiens, France.

This inlay, divided into three strips, depicts stories from the life of Saint Remigius. It was most likely meant to be used as a book cover, probably a *Bible*. The three stories told in this inlay are as follows. The top strip shows Saint Remigius resurrecting a girl from Toulouse who had already died. The middle strip shows Saint Remigius obtaining vials of the holy chrism from God, an anointing oil, so he is able to baptize a dying man. In the bottom strip, Saint Remigius is shown baptizing King Clovis I as the king's Christian wife looks on.

Zakladatel

Již tehdy v mládí,
tváří skloněn k zemi,
spatřil vinice,
co v zeleň poušť mění.

Měl téměř sto let
apoštol všech Franků,
když svatý Petr
pootevřel branku.

Kdo vinice zakládal
a před pohany hájil,
tomu sláva
a lehká zem
jak sen –
O vinici sen…

Jiřina Strýčková, *Svatý Remigius – Zakladatel*, 2024, perokresba, papír, 30 × 21 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint Remigius – Founder*, 2024,
pen and ink drawing, paper, 30 × 21 cm.

Pavel Tasovský, *Svatý Remigius*, 2024, přípravná kresba pro plastiku, předpokládaná výška 45 cm, kovaná, kolorovaná ocel.

Pavel Tasovský, *Saint Remigius*, 2024, preparatory drawing for the sculpture, estimated height 45 cm, forged, coloured steel.

Jiří Eliška, *Svatý Remigius*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, tužka, papír, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint Remigius*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, pencil, paper, 30 × 21 cm.

Vincenc (22. 1.)

Svatý Vincenc ze Zaragozy (? Huesca, Aragonie, Španělsko – 22. 1. 304, Valencie, Španělsko) je španělský jáhen a křesťanský světec. Narodil se v rodině římského úředníka v Aragonii, jež byla tehdy římskou provincií. Vstoupil do učení k biskupovi Valeriánovi v Zaragoze. Valerián ho vysvětil na jáhna a určil svým pomocníkem. V období pronásledování křesťanů římským císařem Diokletianem (vládl 284–305) byli Valerián i Vincenc zatčeni. Vincenc byl při výsleších mučen na skřipci, bylo mu trháno maso, nakonec byl pečen na rožni. Zemřel ve vězení, jeho tělo zatížené mlýnským kamenem bylo hozeno do moře. Vincencovy ostatky, které prý vyplavaly, jsou dnes uloženy v Římě v kostele sv. Vincence a Anastázie. Ve spojení s jeho svátkem 22. ledna otevírali moravští vinaři sklepy, a aby si zajistili bohatou úrodu, pohostili prvního kolemjdoucího člověka zdarma.

Pranostiky:

„Jasný den na Vincentina dá hojnost dobrého vína.“

„Na den svatého Vincence blesk slunečný znamená rok
ve víně hojný.“

„Slunce-li na svatého Vincence svítí, budeme hojnost žita
i vína míti.“

„Za druhý den svatého Vincenciusa slunce svítí, vína ten rok
hojnost budeme míti.“

Vincenc

Naplánovat dvaadvacátého ledna kolem vinných sklípků
turistickou trasu
může neznalého Vincencova svátku dovést
k nezměrnému žasu:
Vinaři jsou štědří, nabídnou zdarma pěkného vína
sklenici,
jednou za čas nechtějí, aby pocestný ochudil svoji
prkenici!

Jiří Hiršl, *Svatý Vincenc ze Zaragozy*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 20 × 25 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Vincent of Zaragoza*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 20 × 25 cm.

Tomás Giner, *Svatý Vincenc ze Zaragozy*, mezi 1462 a 1466, kombinovaná technika, dřevěná deska, 185 × 117 cm, Museo del Prado, Madrid, Španělsko.

Tomás Giner, *Saint Vincent of Zaragoza*, between 1462 and 1466, combined technique, panel, 185 × 117 cm, Museo del Prado, Madrid, Španělsko.

Jiří Neuwirt, *Svatý Vincenc ze Zaragozy*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 40 × 30 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint Vincent of Zaragoza*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 40 × 30 cm.

Anonymní autor, škola Francisca Ribalty, *Svatý Vincenc ze Zaragozy ve vězení*, první třetina 17. století, olej, plátno, 264 × 178 cm, Státní muzeum Ermitáž, Petrohrad, Rusko.

Anonymous Author, Francisco Ribalta School, *Saint Vincent of Zaragoza in Jail*, first third of the 17th century, oil, canvas, 264 × 178 cm, The State Hermitage Museum, Saint Petersburg, Russia.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Vincenc ze Zaragozy*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Vincent of Zaragoza*, 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Raul Xavier – Luís Xavier, *Svatý Vincenc ze Zaragozy*, 1949 / 1967, mramor, Largo das Portas do Sol, Lisabon, Portugalsko. První studie pro tuto sochu vytvořil sochař Raul Xavier v roce 1949. K realizaci do kamene došlo až v letech 1965–1967 rukama Raúlova syna, architekta Luíse Xaviera. Socha byla slavnostně odhalena 25. října 1970.

Svatý Vincenc drží v ruce loď se dvěma vránami (znak Lisabonu). Legenda vypráví, že ostatky svatého Vincenta získal první portugalský král Alfons I. Portugalský, přivezl je na lodi střežené dvěma vránami a pohřbil je v roce 1176 v lisabonské katedrále.

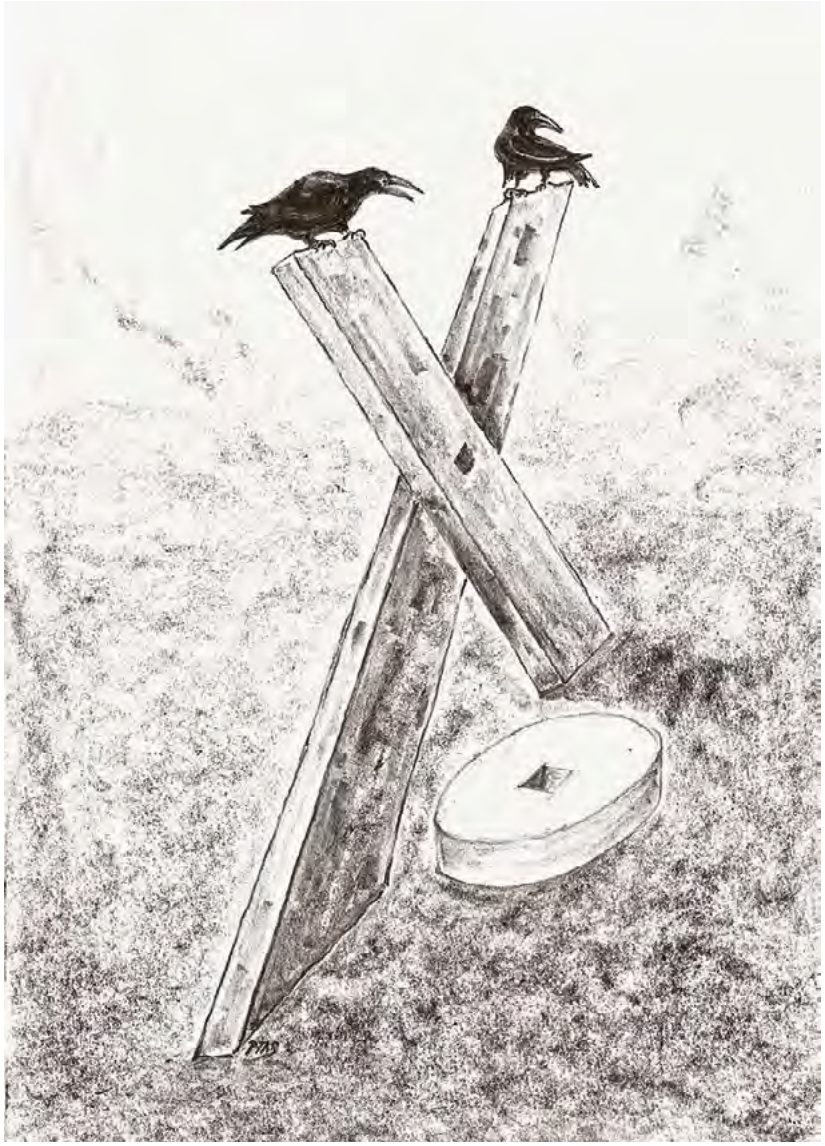
Raul Xavier – Luís Xavier, *Saint Vincent of Zaragoza*, 1949 / 1967, marble, Largo das Portas do Sol, Lisbon, Portugal. The first studies for this statue were realized by sculptor Raul Xavier in 1949. The realization in stone only occurred between 1965 and 1967, by the hands of Raul's son, architect Luís Xavier. The statue was inaugurated on 25 October 1970.

Saint Vincent holds in his hand a ship with two crows (the coat of arms of Lisbon). Legend tells that the remains of Saint Vincent were obtained by the first king of Portugal Afonso I of Portugal and were brought in a ship guarded by two crows and buried in the Cathedral of Lisbon in 1176.

Jiřina Strýčková, *Svatý Vincenc ze Zaragozy – Volání*, 2024, pastelky, papír, 30 × 21 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint Vincent of Zaragoza – The Call*, 2024, coloured pencils, paper, 30 × 21 cm.

Pavel Tasovský, *Svatý Vincenc ze Zaragozy,* 2023, z cyklu *Vinařští patroni,* tužka, papír, 40 × 30 cm.

Pavel Tasovský, *Saint Vincent of Zaragoza*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, pencil, paper, 40 × 30 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Vincenc ze Zaragozy*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, tužka, papír, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint Vincent of Zaragoza,* 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers,* pencil, paper, 30 × 21 cm.

Amandus (6. února)

Svatý Amandus (circa 584, Poitou, Francie – 675, Saint-Amand-les-Eaux, Francie) byl křesťanský biskup a světec. Pocházel z bohaté francouzské rodiny, která žila v Nantes. Stal se knězem a odebral se na misie do Flander, odkud byl vyhnán. Rozhodl se christianizovat slovanské kmeny, ale franský král Dagobert I. (kolem 603–639), který chtěl Slovany pokořit a zajmout jejich vládce Sáma (kolem 600–kolem 660), ho zapudil z celé říše. Amandus se vrátil do Flander, kde byl úspěšnější než při první misii. Amandus je prvním doloženým (neúspěšným) apoštolem u Slovanů, patronem Flander a také patronem obchodníků s vínem.

Pranostiky:

„Amandus narazil na slovanský polyteismus."

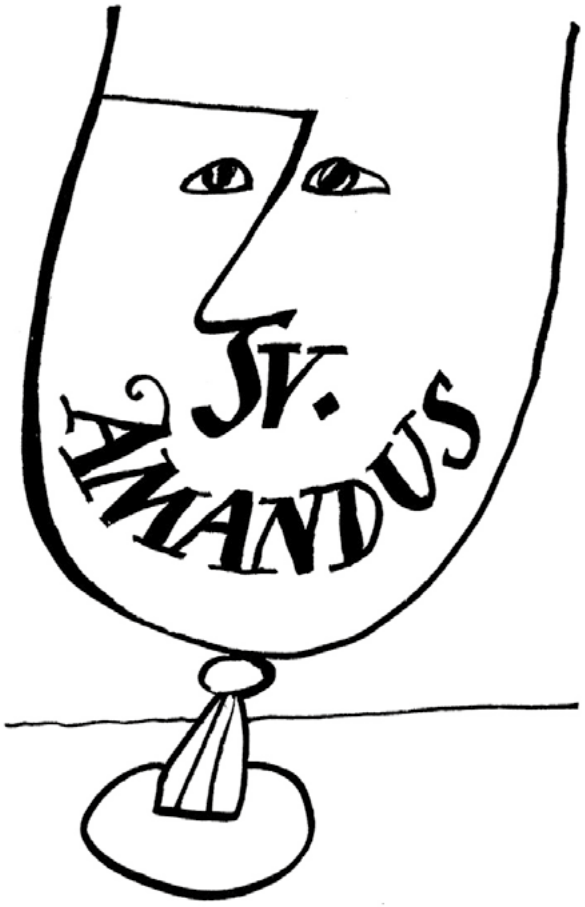
„Svatý Amand víru otce naše učil znát."

„Svatý Amandus pro obchodníky s vínem zlatý fundus."

Amandus

Obchodovat s vinným mokem,
skončilo pro Amanda u Slovanů šokem.
V té době, holenku,
naši předci vyznávali ještě medovinu a pálenku!

Mnohý čtenář na tomto místě namítne: „V 7. století, kdy působil svatý Amandus, přece alkohol (z arabského *al-kuhúl*) neexistoval, umění destilace se Evropané naučili až v 11. století od Arabů. Navíc se alkoholické destiláty původně využívaly v lékařství; jedním z prvních pojednání o lékařském využití alkoholu byl spis *De virtutibus aquae vitae* (O prospěšných vlastnostech pálenky) z roku 1260, jehož autorem byl italský lékař Taddeo Alderotti." To je pravda, ale existuje legenda, která se váže k původu irské whiskey. V podobné roli jako Amandus, jenže skoro o dvě století dříve, christianizoval irské pohany svatý Patrik. Na rozdíl od Amanda byl úspěšný, možná i proto, že jim údajně prozradil tajemství výroby whiskey, tedy i procesu destilace. Patrikovi následovníci v rámci takzvaných iroskotských misií šířili křesťanství nebo upevňovali církevní organizaci nejprve na Britských ostrovech a koncem 6. století zamířili také na evropskou pevninu. Působili pravděpodobně i u nás – kostelík v Modré u Velehradu z první poloviny 9. století považují mnozí archeologové a historici umění za jejich dílo. Byzantští věrozvěstové Konstantin a Metoděj vstoupili v roce 863 do země, která byla již alespoň zčásti pokřesťanštěna.

Jiří Hiršl, *Svatý Amandus*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 20 × 12 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Amandus*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemaker*s, Chinese ink, paper, 20 × 12 cm.

Středověký anonym, *Svatý Amandus a Dagobert I.*, circa 1333, pergamen, iluminace v encyklopedii Vincenta z Beauvais *Speculum historiale* („Zrcadlo dějin“) v překladu do francouzštiny jako *Le Miroir historial* od Jeana de Vignaye.
Medieval Anonymous, *Saints Amandus and Dagobert I*, circa 1333, parchment, illumination in Vincent of Beauvais' encyclopedia *Speculum historiale* ("Mirror of History") translated into French by Jean de Vignay as *Le Miroir historial*.

Jiří Neuwirt, *Amandus a dva rozverní pohané*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 30 × 40 cm.

Jiří Neuwirt, *Amandus and the Two Merry Heathens*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 30 × 40 cm.

Théophile Klem, *Svatý Amandus*, 1897,
polychromované dřevo, plastika je součástí neogotické výzdoby farního kostela svatého Mořice, Soultz-les-Bains, departement Bas-Rhin, Francie.

Théophile Klem, *Saint Amandus,* 1897,
polychrome wood, the sculpture is part of the neo-Gothic decoration of the parish church of Saint Maurice, Soultz-les-Bains, Bas-Rhin department, France.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Amandus*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Amandus,* 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Jiřina Strýčková, *Amandus aneb Škobrtání při prchání*, papír, tužka, 30 × 21 cm.
Jiřina Strýčková, *Amandus or Stumbling While Fleeing*, paper, pencil, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Amandus*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*,
papír, tužka, 30 × 21 cm.
Jiří Eliška, *Saint Amandus*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
pencil, paper, 30 × 21 cm.

Gotthard (5. května)

Svatý Gotthard z Hildesheimu (asi 960, Reichesdorf, Německo – 1038, Hildesheim, Německo) byl benediktinský mnich, opat benediktinského kláštera v Niederalteichu a biskup v Hildesheimu. Je patronem zedníků, ochráncem chudých a chrání před blesky a krupobitím. Jeho kompetence v roce 1740 rozšířil kníže Valter Xaverius z Dietrichsteinu. Ustanovil jej vedle svatého Jana Křtitele patronem Bratrstva vinařů a kopáčů v jihomoravských Dolních Kounicích. Dolnokouničtí mu pak v druhé polovině 18. století vybudovali boční oltář v kapli svatého Antonína Paduánského a na jeho svátek je v kapli sloužena mše svatá za vinaře a zahrádkáře. Svatý Gotthard je příkladem patrona vinařů jedné moravské vinařské obce, jeho kult se v jiných oblastech Moravy nerozšířil.

Pranostiky:

„Gotthard dokáže krupobití, od vinohradu odvrátiti.“

„Gotthard jen takovému vinaři pomůže,
který svou lenost přemůže.“

„Pro Dolnokounické vinaře je Gotthard vinařský bard.“

„Dolnokounický boční oltář
proti krupobití bezpečný je polštář.“

„Gotthard z Hildesheimu a další svatí
révu chrání, hrozny zlatí.“

„Když Perun spustí blesky, hromy,
Gotthard chrání vinice i stromy.“

Gotthard

Proč dietrichsteinský kníže Valter Xaverius ustavil patronát svatého Gotthardа nad kounickými vinicemi? Když v Arbesově romanetu Svatý Xaverius prosvítíte záhady, možná by se našlo rozluštění.

Jiří Hiršl, *Svatý Gotthard*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 18 × 20 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Gotthard*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 18 × 20 cm.

Corenno Plinio, *Svatý Gotthard,* 14. století,
freska, kostel svatého Tomáše Becketa, Dervio, Lombardie, Itálie.

Corenno Plinio, *Saint Gotthard,* 14th century,
fresco, Saint Thomas Becket Church, Dervio, Lombardy, Italy.

Anonym, *Svatý Gotthard jako biskup, s hildesheimskou schránkou na relikvie Panny Marie*, cca 1450, Bazilika sv. Gottharda, Hildesheim, Německo.

Anonym, *Saint Gotthard as Bishop, with the Hildesheim St. Mary Relic Receptacle,* ca. 1450, Basilica St. Gotthard, Hildesheim, Germany.

Anonym, *Svatý Gotthard*, 1764,
pískovec, kopie barokního originálu z let 1997–2000, Karlovo náměstí, Kolín, Česká republika.

Anonymous, *Saint Gotthard*, 1764,
sandstone, copy of the Baroque original from 1997–2000, Charles Square, Kolín, Czech Republic.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Gotthard*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Gotthard*, 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Svatý Gotthard-v Bohu silný

Těšil se úctě, vynikal silou osobnosti,
zásadový v křesťanské víře, šiřitel vzdělanosti.
Pohleďte, jak světec uvádí do rovnováhy
na jedné straně knihu, na druhé kostelíček.

V temném věku saeculum obscurum –
virtutum sterile saeculum,
čelil kardinálním církevním a sociálním rozporům,
co jiní měli za ztracené, nevzdával, nevěšel na hřebíček.
Vždyť i mrtvého vzkřísil – prý ke zpovědi!
To praví roztomilá legenda, zasvěcení však vědí,
že pravým motivem byla kounická Frankovka.

Jako když se každý rok do hnízda vrací vlaštovka,
tak na počest toho zázraku svatého Gottharda
se v Dolních Kounicích vinařské slavnosti opakují.
Nejsou tak známé jako Gotthardské průsmyky a tunely,
ve své jedinečnosti však průraznost svého patrona dosvědčují.

saeculum obscurum (z latiny), temné století; užíváno jako označení úpadku (korupce, nepotismus, pornokracie) a nestability papežství v raném středověku, kdy se v průběhu 10. století vystřídalo na třicet pontifiků nevalné pověsti.
virtutum sterile saeculum (z latiny), doba chudá na ctnost.

Pavel Tasovský, *Svatý Gotthard*, 2024, patinovaná ocel, 39 × 20 × 8 cm.
Pavel Tasovský, *Saint Gotthard*, 2024, patinated steel, 39 × 20 × 8 cm.

Barokní anonym, *Svatý Gotthard,* kolem poloviny 18. století,
pískovec, Zámek Luhačovice, Luhačovice (okres Zlín), Masarykova ulice.
Na přední straně podstavce s volutovými křídly je zasazen obraz svatého Floriána, patrona a ochránce proti ohni.

Baroque Anonymous, *Saint Gotthard*, around the middle of the 18th century,
sandstone, Luhačovice Castle, Luhačovice (Zlín district), Masarykova Street.
On the front side of the pedestal with volute wings there is a painting of Saint Florian, the patron and protector against fire.

Ochranitel

Světcem ryzího srdce byl,
při chudých, nemohoucích stál,
liknavé bratry napravil,
pravidla řádu obnovil.

Pro všechny příkladem, jak žil,
v paměti žije dál.

Přesně ví, kdo se v Dolních Kounicích staví,
když svátek patrona vinařů zdejší slaví.
U sklenky od stolu vzdávají díky rodáci dobří,
jemu i jeho chrámu rozevřenému ve vinné modři.

Jiřina Strýčková, *Svatý Gotthard – Ochranitel,* 2024,
perokresba, pastelky, papír, 30 × 21 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint Gotthard – Protector*, 2024,
pen and ink drawing, coloured pencils, paper, 30 × 21 cm.

Jiří Neuwirt, *Svatý Gotthard bezpečně přilétá do Dolních Kounic vzducholodí LZ-129 Hindenburg; ohnivé peklo ho čeká na zemi od potomků husitských bojovníků*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 30 × 30 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint Gotthard Arrives Safely in Dolní Kounice by Airship LZ-129 Hindenburg; A Fiery Hell Awaits Him on Earth from the Descendants of the Hussite Warriors*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 30 × 30 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Gotthard*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, papír, tužka, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint Gotthar*d, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, pencil, paper, 30 × 21 cm.

Jan Nepomucký (16. května)

Svatý Jan Nepomucký (vlastním jménem *Jan Velflín [Welflin, Wölflin] z Pomuku*, mezi 1340 a 1350–1393) byl katolický kněz, generální vikář pražské arcidiecéze; mučedník a jeden z českých zemských patronů. Podle rozšířené legendy byl umučen proto, že odmítl králi Václavu IV. prozradit zpovědní tajemství královny Žofie. Byl údajně mučen samotným králem a svržen z Karlova mostu do Vltavy. Legenda vypráví o tom, že jeho tělo bylo objeveno podle pěti hvězd zářících kolem hlavy, vyloveno a pohřbeno. Již v 17. století mu byly zasvěcovány kostely, z roku 1682 pochází jeho socha na Karlově mostě. Kanonizační proces trval dlouho, roku 1721 byl prohlášen za blahoslaveného a 1729 za svatého, svátek má 16. května. Jan Nepomucký je patronem mostů, rybářů a řemesel, která mají co do činění s vodou; na vinicích napravuje škody způsobené krupobitím a bouřkou. Nejčastěji je zobrazován v kanovnickém rouchu, s pěti hvězdami kolem hlavy, v ruce drží kříž, palmovou ratolest, někdy knihu. Jiným atributem je jazyk, který měl být nalezen ve 20. století v Janově lebce neporušený; podle nových výzkumů antropologa Emanuela Vlčka se však jednalo o mozkovou tkáň.

Pranostiky:

„Svatý Jene z Nepomuku drž nad vinohradem ochrannou ruku!“

„Škody, které krupobití ve vinohradu dopustí, Jan Nepomucký odpustí.“

„Újmy, které bouřka na vinici způsobuje, Jan Nepomucký nezištně napravuje.“

Jan Nepomucký

Mučedník zpovědního tajemství
se sám vyzpovídat nedokáže;
ani zpovědník mu jazyk nerozváže,
náprava škod ve vinohradu je jeho hájemství.

Jiří Hiršl, *Svatý Jan Nepomucký*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 20 × 17 cm.

Jiří Hiršl, *Saint John of Nepomuk*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 20 × 17 cm.

Jan Brokoff, *Svatý Jan Nepomucký,* 1682, bronz, Karlův most, Praha.

Jan Brokoff, *Saint John of Nepomuk*, 1682, bronze, Charles Bridge, Prague.

Anonym, *Svatý Jan Nepomucký*, 1602,
dřevořez; nejstarší známé vyobrazení světcovo.
Jan Nepomucký se svatozáří je zachycen při zpovědi královny Žofie, manželky krále Václava IV. Uprostřed se nachází světcův hrob s mřížovím a se svícny v katedrále sv. Víta, z okna je vidět pražský Karlův most.

Anonymous, *Saint John of Nepomuk*, 1602,
woodcut; the oldest known depiction of the saint.
John of Nepomuk with a halo is depicted during the confession of Queen Sophie, the wife of King Wenceslas IV. In the middle is the saint's tomb with lattices and candlesticks in the St. Vitus Cathedral, from the window you can see Prague's Charles Bridge.

Jiřina Strýčková, *Svatý Jan Nepomucký,* 2024, perokresba, akvarel, 30 × 21 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint John of Nepomuk,* 2024, pen and water drawing, watercolour, 30 × 21 cm.

Jiří Neuwirt, *Svatý Jan Nepomucký,* 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 30 × 20 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint John of Nepomuk*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 30 × 20 cm.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Jan Nepomucký,* 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint John of Nepomuk,* 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Antonín Vojtek, *Svatý Jan Nepomucký (Rozjímání)*, 2019 / 2024,
olej, plátno, 70 × 100 cm.
Malíře inspirovala pozdně barokní kamenná socha rozjímajícího světce (netradičně v pokleku), která je druhotně zakomponována do architektury v Pavlově podél takzvané císařské cesty do Vídně; původně stála v blízkosti mostu u silnice z Mušova do Mikulova.

Antonín Vojtek, *Saint John of Nepomuk (Contemplation)*, 2019 / 2024,
oil, canvas, 70 × 100 cm.
The painter was inspired by the late Baroque stone statue of a contemplative saint (unconventionally kneeling), which is secondarily incorporated into the architecture in Pavlov along the so-called imperial road to Vienna; originally it stood near the bridge on the road from Mušov to Mikulov.

Alice Kopečková, *Svatý Jan Nepomucký*, 2015–2024, olej, plátno, 70 × 50 cm.
Alice Kopečková, *Saint John of Nepomuk*, 2015–2024, oil, canvas, 70 × 50 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Jan Nepomucký*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, papír, tužka, 30 × 21 cm.
Jiří Eliška, *Saint John of Nepomuk* 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, pencil, paper, 30 × 21 cm.

Urban (25. května)

Svatý Urban (latinsky *Urbanus*, ?, Řím, Itálie – 23. 5. 230, Řím, Itálie) je nejrozšířenějším patronem vinařů v Evropě. V roce 223 se stal sedmnáctým papežem katolické církve (pontifikát 223–230). O sedm let později zemřel mučednickou smrtí. Spojitost s vinohradnictvím dokládá legenda, podle níž nalezl úkryt před pronásledovateli ve vinici. Jeho atributem je hrozen, vinná réva nebo soudek s vínem, popřípadě i meč připomínající jeho mučednickou smrt. Je patronem vinařů, vinné révy, zahradníků a dobré úrody; v roce 2010 byl prohlášen patronem polského města Zelená Hora. Bývá také považován za ochránce proti mrazu, bouřce, blesku, dně a opilství. Urbanův svátek 25. května je v kritické době po svátku „zmrzlých" (Pankrácovi, Servácovi a Bonifácovi – 12.–14. 5.), kdy vinná réva nasazuje na květ. Tehdy už se zpravidla oteplí a nehrozí zkáza. U příležitosti Urbanova svátku se v některých regionech Moravy a Slovenska koná žehnání (benedikce) vinohradů. Provází je bílá liturgická barva a uvádí se Kristova slova z Evangelia podle Jana: „Já jsem pravý vinný kmen a můj Otec je vinař. Každou ratolest na mně, která nenese ovoce, odřezává, a každou, která nese ovoce, čistí, aby nesla ovoce ještě více. Vy jste už čistí tím slovem, které jsem k vám mluvil. Zůstaňte ve mně, a já (zůstanu) ve vás. Jako ratolest nemůže nést ovoce sama od sebe, nezůstane-li na kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti. Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese mnoho ovoce, neboť beze mne nemůžete dělat nic. Kdo nezůstane ve mně, bude vyhozen ven jako ratolest; uschne, seberou ji, hodí do ohně – a hoří. Zůstanete-li ve mně a zůstanou-li ve vás moje slova, můžete prosit, oč chcete, a dostanete to. Tím bude oslaven můj Otec, že ponesete mnoho ovoce a osvědčíte se jako moji učedníci" (Jan 15,1-8).

Pranostiky:

„Září-li Urban v slunci, bude vína hojnost, když však prší,
bude ho málo."

„Pankrác a Urban bez deště, hojnost vína."

„Urban, když mívá pěkný čas, dobrým vínem troštuje nás."

Jiří Hiršl, *Svatý Urban*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*,
čínská tuš, papír, 20 × 10 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Urban*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
Chinese ink, paper, 20 × 10 cm.

„Jasné slunce v den svatého Urbana hojnost vína dobrého
znamená. Bude-li prška, ta škodu nám přinese,
mnohým zkušeným to znává se."

„Prší-li na svatého Urbana, znamená to újmu vína,
pakli jest pěkný čas, dobré víno bude zas."

Urban

Ukrýt se v révovém listoví,
to o Urbanovi ledacos napoví.
Hledáš-li útočiště tam, kde s číší vína býváš rád,
pak si přirozeně vezmeš pod patronát i vinohrad.

Arunas Sniečkus, *Svatý Urban*, 2010, dub, 300 x 60 x 60 cm,
Vinařská ulička Pod Starou Horou, Velké Pavlovice (okres Břeclav).

Litevský sochař opatřil světce atributy představujícími důležité součásti vinařského hospodaření – zemi, vodu, slunce a déšť. Zde mu navíc připadla úloha ochraňovat takzvané *Opilé sklepy* (soubor patnácti staveb vznikl v letech 2011–2012; vedoucí projektant Ing. arch. Libor Foukal, designér Josef Veverka).

Arunas Sniečkus, *Saint Urban*, 2010, oak, Vinařská ulička Pod Starou Horou, Velké Pavlovice (Břeclav District).

The Lithuanian sculptor provided the saint with attributes representing important parts of wine farming – earth, water, sun and rain. Here, in addition, he was given the task of protecting the so-called *Drunken Cellars* (a set of fifteen buildings was created in 2011–2012; chief designer Ing. arch. Libor Foukal, designer Josef Veverka).

Jaroslav Buncko, *Svatý Urban,* 2008, dub, 230 x 84 x 64 cm, *Kaple svatého Urbana* mezi vinicemi nad Penzionem André, Velké Pavlovice (okres Břeclav).

Jaroslav Buncko, *Saint Urban*, 2008, oak, 230 x 84 x 64 cm, *Chapel of Saint Urban* among the vineyards above the André Guest House, Velké Pavlovice (Břeclav District).

Každý student vinařského oboru ve Valticích či v Mělníce
měl by před absolutoriem povinně „prožít" Velké Pavlovice,
neb se tam nachází vinařský patron svatý Urban, Opilé sklepy
a dokonce i šlechtitelská stanice – trojice skýtá zážitek velkolepý.

Jiří Netík, *Svatý Urban*, 2013, lípa a mahagon, 30 × 65 × 62 cm.
Jiří Netík, *Saint Urban*, 2013, linden and mahogany, 30 × 65 × 62 cm.

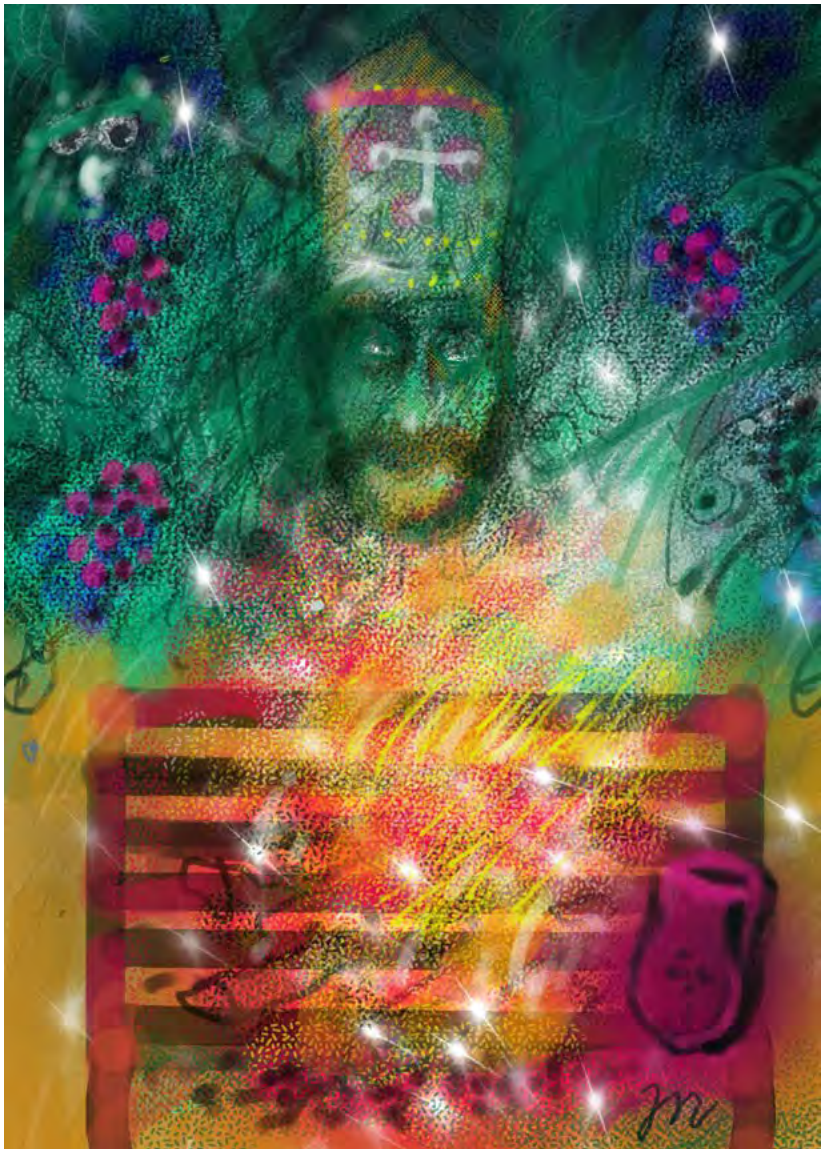

Artur Wochniak, *Svatý Urban*, 2018, bronz, náměstí před kostelem svaté Panny Marie Częstochowské, Zielona Góra, Polsko.

Artur Wochniak, *Saint Urban*, 2018, bronze, square in front of the Church of Saint Mary of Częstochowa, Zielona Góra, Poland.

Pavel Tasovský, *Svatý Urban*, 2023, přípravná kresba, tužka, papír, 30 × 20 cm.
Pavel Tasovský, *Saint Urban*, 2023, preparatory drawing, pencil, paper, 30 × 20 cm.

Jiří Neuwirt, *Vinice uchránila Urbana před hořící hranicí*, 2023,
z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 40 × 30 cm.
Jiří Neuwirt, *The Vineyard Saved Urban from the Bonfire*, 2023,
from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 40 × 30 cm.

Johann Stern, *Svatý Urban*, 1746, pískovec (postava), vápenec (plint), schodiště před kostelem Povýšení svatého kříže, Židlochovice, okres Brno venkov.
Svatý Urban je zobrazen jako papež držící zavřenou knihu, na níž je položen jeho atribut – hrozen vína.

Johann Stern, *Saint Urban*, 1746, sandstone (figure), limestone (plinth), staircase in front of the Church of the Exaltation of the Holy Cross, Židlochovice, Brno countryside district.
Saint Urban is depicted as a pope holding a closed book on which his attribute is placed – a bunch of grapes.

Jiřina Strýčková, *Svatý Urban – Úkryt*, 2024, perokresba, papír, 30 × 21 cm.
Jiřina Strýčková, *Saint Urban – Hide-out*, 2024, pen drawing, paper, 30 × 21 cm.

Raffael, *Papež Urban I. mezi Spravedlností a Dobročinností*, mezi 1520 a 1524, freska, Sala di Constantino, Vatikánská muzea, Městský stát Vatikán.

Raphael, *Pope Urban I between Iustitia and Caritas*, between 1520 and 1524, fresco, Sala di Constantino, Vatican Museums, Vatican City State.

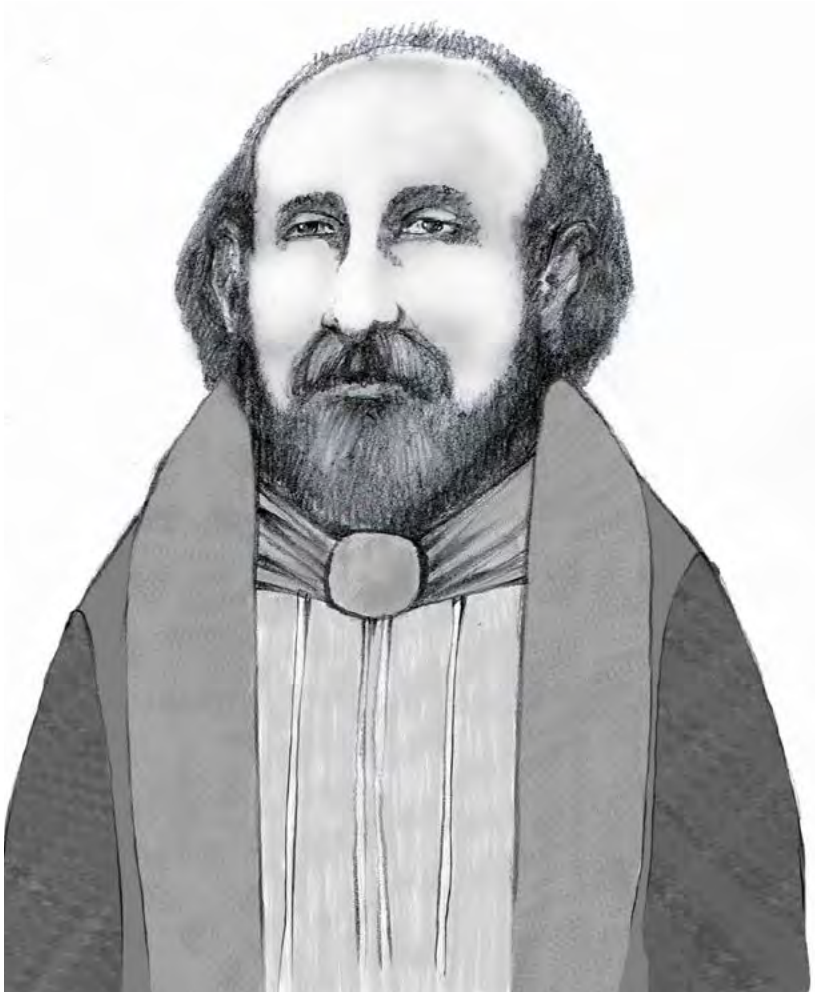

Miroslav Štěpánek, *Svatý Urban*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.

Miroslav Štěpánek, *Saint Urban*, 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Jaromír Gargulák, *Svatý Urban*, 2023, bronz, 25 × 18,2 × 12,5 cm.
Jaromír Gargulák, *Saint Urban*, 2023, bronze, 25 × 18.2 × 12.5 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Urban*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*,
papír, tužka, 30 × 21 cm.
Jiří Eliška, *Saint Urba*n, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
pencil, paper, 30 × 21 cm.

Jan Křtitel (24. června)

Svatý Jan Křtitel (*Jan*, hebrejsky *Jóchánan*, „Bůh je milostiv“, asi 5 př. n. l. – kolem 30 n. l.), novozákonní prorok. V řece Jordánu křtil vodou kajícníky, které kárał za jejich hříchy a které připravoval na příchod Spasitele. Pokřtil i Ježíše Krista. Byl uvězněn Herodem Antipou, jemuž vytýkal manželství s Herodiadou, ženou jeho bratra Filippa. Na rozkaz královny Herodiady byl popraven, exekuci údajně předcházela Herodianina intrika s dcerou Salome. Salome (hebrejsky *Šalome*, „pokojná“), podle tradice dcera Herodiady a Heroda Filippa, tančila před tetrarchou Herodem Antipou a tolik se mu zalíbila, že jí slíbil dát, o cokoli požádá. Na popud své matky královny Herodiady ho požádala o hlavu uvězněného Jana Křtitele. Herodes se zdráhal, ale nakonec dal Jana usmrtit a jeho hlavu přinést na stříbrné míse. Dramatický příběh mladé křehké princezny, která se stává nástrojem v rukou krásné a ctižádostivé matky, inspiroval vznik řady literárních, výtvarných a hudebních děl. Umělci znázorňovali Salome v mnoha variantách: od chladné krásky, schopné neuvěřitelného sebeovládání, po nevinnou, nezralou ženu, která nad příšernou zástavou omdlévá hrůzou; v představách některých autorů je Salome i zvláštní směsí zkaženosti a neviny. Příběh Salome má mysticko-erotický podtext, u některých děl bývá interpretován jako metafora frigidní ženy dychtící po uspokojení, ale zároveň proklínající předmět své touhy; lze v něm spatřovat též výraz mužského strachu z kastrace, i když Salome Jana Křtitele sama nepopraví (na rozdíl od Júdit). V pojetí psychoanalytika Carla Gustava Junga Salome představuje archetypální „stín“. Jan Křtitel, mající svátek 24. června, je uváděn mezi vinařskými patrony jen kvůli tomu, že jej zmiňuje *Evangelium sv. Lukáše* ve spojitosti s vínem, které však on sám nepil, neboť byl asketickým mužem, jenž si vystačil s vodou jako nápojem. Bývá velebe n za to, že vinohrady v pravý čas zavlažuje.

Pranostiky:

„Celý život pil Křtitel jenom vodu,
jako Kristus nepodlehl ani ďábelskému svodu.“

„Jan Křtitel by utancoval Salome i s Herodiadou,
tak jako víno vítězí nad vodou.“

Jiří Hiršl, *Svatý Jan Křtitel*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*,
čínská tuš, papír, 20 × 15 cm.

Jiří Hiršl, *Saint John the Baptist*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
Chinese ink, paper, 20 × 15 cm.

„Kdyby se Jan Křtitel věnoval jen zavlažování vinohradu,
nechal na pokoji Herodiadu,
nemusel by na mísu položit svou bradu.“

„Když Křtitel deštíček dává, vlhkost zemi vždy prodává.“

Jan Křtitel

Nebýt Křtitele Jana,
byly by vinice suché a pusté.
Jeho milostí je vinohradům vláha dána,
neb je světec pilně zalévá každičkého rána.

Onorio Marinari, *Salome s hlavou svatého Jana Křtitele*, kolem 1670, olej, plátno, 142 × 127 cm, Minneapolis Institute of Art, Minneapolis, USA.

Onorio Marinari, *Salome with the Head of Saint John the Baptist*, 1670s, oil, canvas, 142 × 127 cm, Minneapolis Institute of Art, Minneapolis, USA.

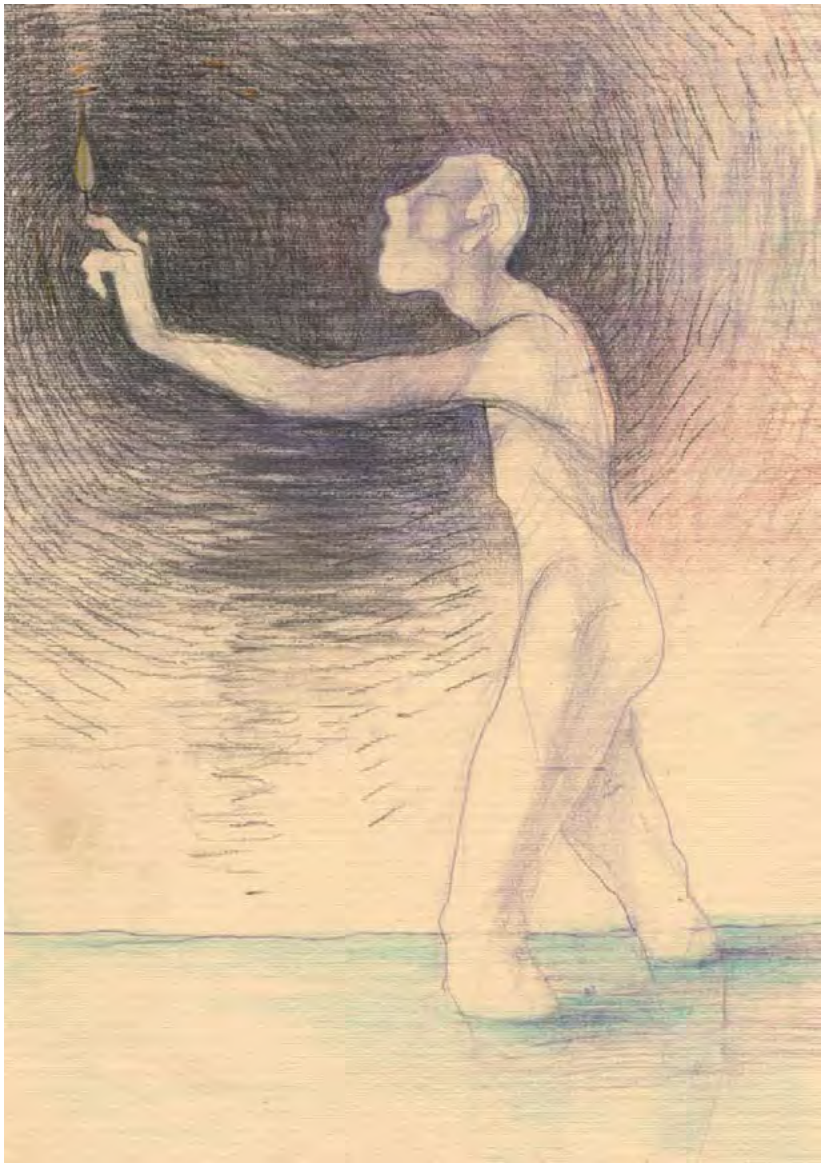

Jiří Netík, *Svatý Jan Křtitel*, 2004, bronz, 116 × 22 × 15 cm.

Jiří Netík, *Saint John the Baptist*, 2004, bronze, 116 × 22 × 15 cm.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Jan Křtitel,* 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek*, Saint John the Baptist,* 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

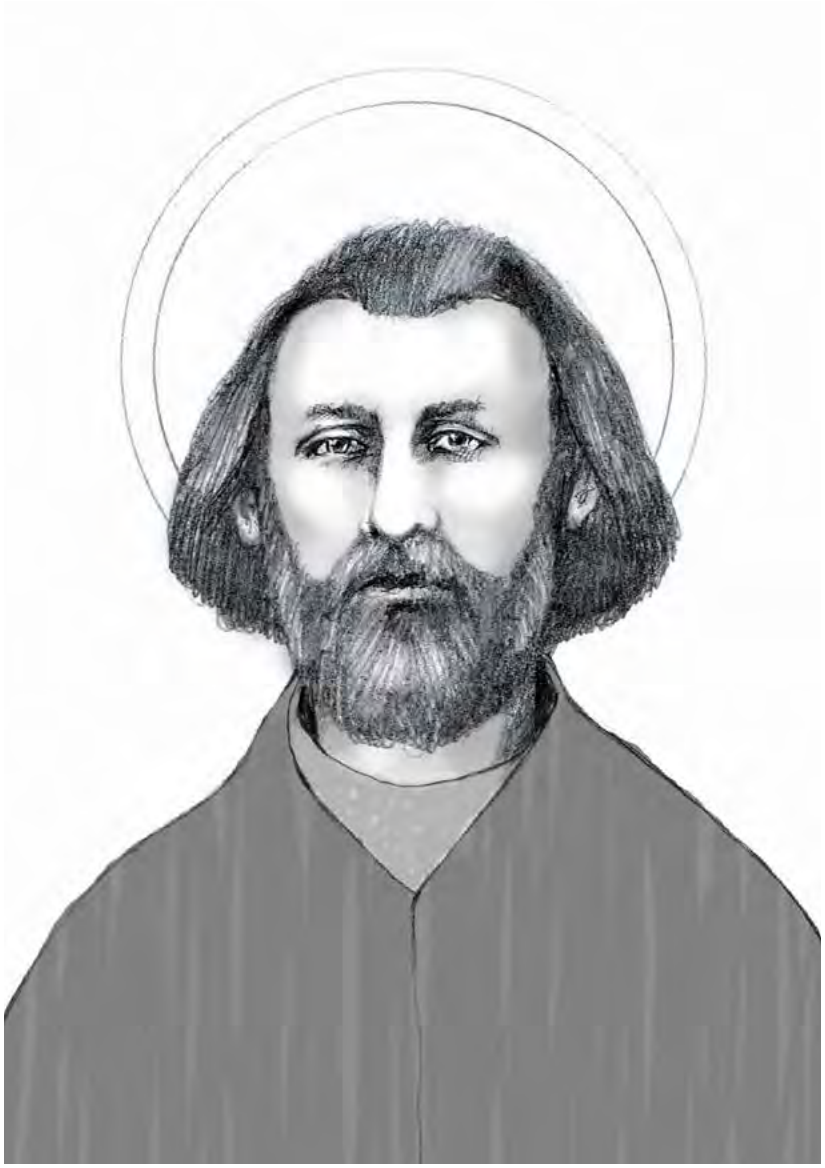

Jiřina Strýčková, *Světlonoš (Jan Křtitel)*, 2024, pastelky, karton, 31 × 20 cm.
Jiřina Strýčková, *Torchbearer (John the Baptist)*, 2024, coloured pencils, cardboard, 31 × 20 cm.

Jiří Neuwirt, *Svatý Jan Křtite*l, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*,
počítačová grafika, papír, 40 × 30 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint John the Baptist*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers,*
computer graphics, paper, 40 × 30 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Jan Křtitel*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni,*
papír, tužka, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint John the Baptist*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers,*
pencil, paper, 30 × 21 cm.

Vavřinec (10. srpna)

Svatý Vavřinec (latinsky *Laurentius*, kolem 230, Huesca, Španělsko – 258, Řím, Itálie) je jedním z nejuctívanějších raně křesťanských mučedníků v Římě. Zemřel v roce 258, podle legendy byl pomalu upečen. Svatý Ambrož vyslovil názor, že oheň Boží lásky, který měl svatý Vavřinec v srdci, byl mnohem silnější než oheň, který pálil jeho tělo. Proto nepřemohl jeho vnitřní pokoj a lásku, s níž se na roštu modlil za obrácení Říma na pravou víru. Vedle této skutečnosti jsou mu do úst vkládána i slova, jejichž až burleskní humor má svědčit o jeho vnitřní síle a přijímání mučednické smrti s radostí. Podle legendy na císaře Valeriana volal: „Dej mne obrátit! Z jedné strany jsem již upečen dost!“ Za jeho svátku 10. srpna začínají zrát hrozny, což je v lidové kultuře spjato s řadou aktivit.

Pranostiky:

„Na svatého Vavřince slunečnost, vína hojnost.“

„Jak Vavřinec uvaří, tak se víno zadaří.“

„Je-li Vavřinec hodný, je i hrozen zrodný.“

Vavřinec

„Dej mne obrátit! Z jedné strany jsem již upečen dost!“
vmetl pohanskému císaři Valerianovi do tváře.
Fanfarónské? Ne tak docela, neb mučedník věděl:
po Božím boku ho čeká věčná radost,
jeho zpodobení se neobejdou bez svatozáře,
vstoupí jako prognostik do vinařských pranostik.

V penzijním věku bude patronem vinařské cykloturistiky,
opatřeným demižonem nikdy nevysychajícího pěkného vína,
při policejní kontrole se mu ovšem nikdy neprokáže vina.
Tak dopadne ten, kdo sobecky nemyslí jen na tento den,
ale dlouhodobě pěstuje ty správné blahověstné styky.

Jiří Hiršl, *Svatý Vavřinec*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*,
čínská tuš, papír, 20 × 20 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Lawrence*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
Chinese ink, paper, 20 × 20 cm.

Jacopo Palma il Giovane, *Martyrium svatého Vavřince*, mezi 1581 a 1582, olej, plátno, 283 × 490 cm, San Giacomo dall'Orio, Benátky, Itálie.

Jacopo Palma il Giovane, *The Martyrdom of Saint Lawrence*, between 1581 and 1582, oil, canvas, 283 × 490 cm, San Giacomo dall'Orio, Venice, Italy.

Peter Paul Rubens, *Martyrium svatého Vavřince*, mezi 1613 a 1614, olej, plátno, 250 × 178,5 cm, Alte Pinakothek, Mnichov, Německo.

Peter Paul Rubens, *Martyrdom of Saint Lawrence,* between 1613 and 1614, oil, canvas, 250 × 178.5 cm, Alte Pinakothek, Munich, Germany.

Agnolo Bronzino, *Martyrium svatého Vavřince*, 1569,
freska, Bazilika svatého Vavřince, Florencie, Itálie.

Agnolo Bronzino, *Martyrdom of Saint Lawrence Vavřince*, 1569,
fresco, Basilica of Saint Lawrence, Florence, Italy.

Jiřina Strýčková, *Svatý Vavřinec – Výdech*, perokresba, papír, 39 × 21 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint Lawrence – Expiration*,
pen and ink drawing, paper, 39 × 21 cm.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Vavřinec*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Lawrence,* 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

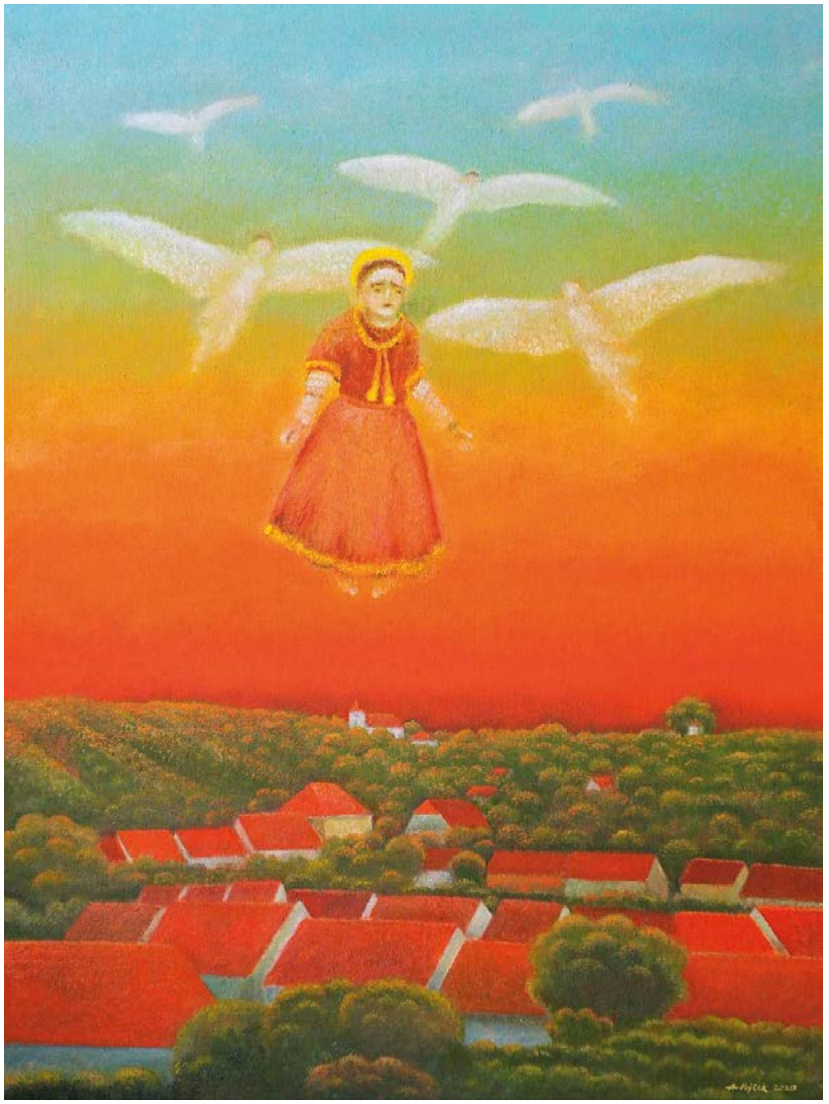
Francisco de Zurbarán, *Svatý Vavřinec,* mezi 1638 a 1639,
olej, plátno, 60 × 79 cm, Museo de Cádiz, Cádiz, Španělsko.

Francisco de Zurbarán, *Saint Lawrence*, between 1638 and 1639,
oil, canvas, 60 × 79 cm, Museo de Cádiz, Cadiz, Spain.

Michal Halva, *Svatý Vavřinec prahnoucí v průběhu upalování po sklence Svatovavřineckého,* 2024, akryl, sololit, autorský rám, 39 × 62 cm.
MH, umělec profesí a historik ze záliby, dospěl při svém bádání k závěru, že při mučení přišla na svatého Vavřince slabší chvilka a chtěl si ji ulehčit douškem Svatovavřineckého. Vavřincův stoický postoj, jímž se obrací na císaře Valeriána, nelze prý proto brát doslova: „Dej mne obrátit! Z jedné strany jsem již upečen dost!“

Michal Halva, *Saint Lawrence Longing During the Burning for a Glass of Saint Laurent,* 2024, acrylic, hardboard, author’s frame, 39 × 62 cm.
MH, an artist by profession and a historian by hobby, came to the conclusion in his research that Saint Lawrence had a weaker moment during the torture and wanted to ease it with a sip of Saint Laurent. Therefore, it is not possible to take Lawrence’s stoic attitude to the Emperor Valerian literally: “I’m well done on this side. Turn me over!”

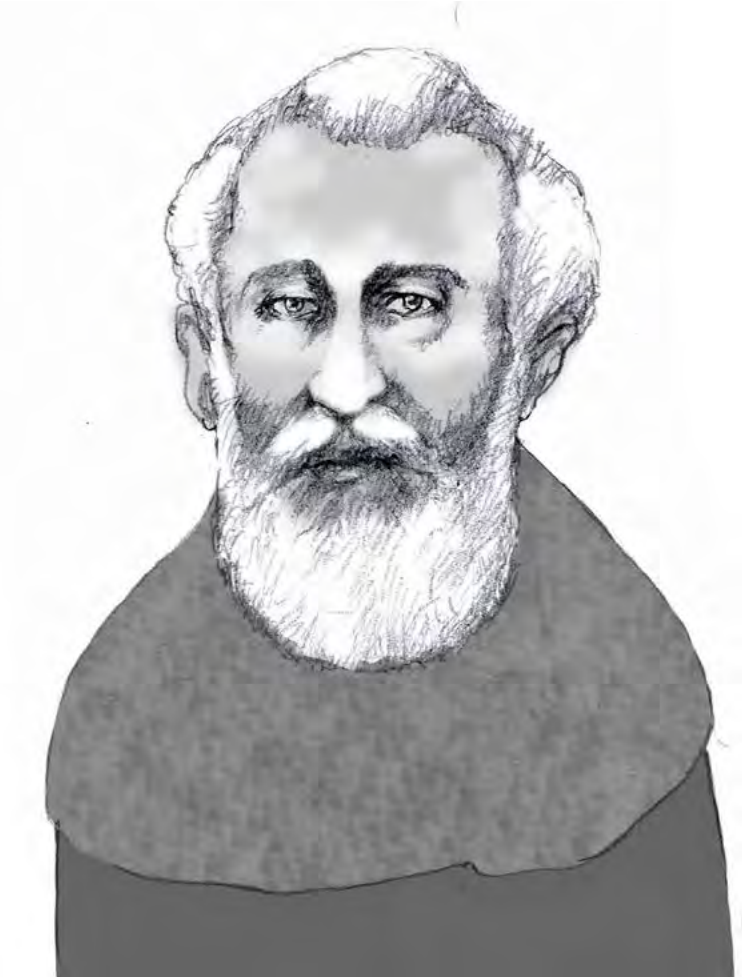
Antonín Vojtek, *Svatý Vavřinec (Kostel svatého Vavřince v Horních Bojanovicích),* 2020 / 2024, olej, plátno, 80 × 60 cm.

Antonín Vojtek, Saint Lawrence *(Church of St. Lawrence in Horní Bojanovice),* 2020 / 2024, oil, canvas, 80 × 60 cm.

Jiří Neuwirt, *Svatý Vavřinec*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 30 × 40 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint Lawrence*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 30 × 40 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Vavřinec,* 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, papír, tužka, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint Lawrence*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, pencil, paper, 30 × 21 cm.

Bartoloměj (24. srpna)

Svatý Bartoloměj (1. století) je apoštol a evangelista. Tradičně mu bývá připisováno takzvané *Bartolomějovo apokryfní evangelium*. Šířil víru na Arabském poloostrově a v nynějším Turecku. V maloasijské Frýgii se potkal s apoštolem Filipem, navštívil Lykaonii (kraj kolem města Konya) a putoval dále na východ až do Velké Arménie. Podle legendy měl arménský král Polimeus dceru, která byla kvůli své obrovské zuřivosti spoutána řetězy. Bartoloměj králi slíbil, že ve jménu Ježíše Krista jeho dceru uzdraví, jestliže on přijme křesťanskou víru. Král svolil, načež Bartoloměj se nad nebohou pomodlil a zbavil ji zlého ducha. Tento zázrak způsobil veliké podivení a král i celý jeho dvůr i obyvatelé dvanácti měst uvěřili v Ježíše Krista. Tím však Bartoloměj proti sobě popudil pohanské kněze, kteří na něj poštvali králova bratra Astyagese, zarytého pohana. Astyages Bartoloměje úkladně zajal, uvěznil a krutě mučil; nakonec byl Bartoloměj odsouzen k takzvanému perskému trestu smrti: nejprve byl stažen z kůže a posléze ukřižován hlavou dolů. Jeho atributy jsou bílý plášť, kniha, svitek, stažená kůže přes ruku ad.; stal se patronem vinařů, koželuhů, řezníků, pekařů i lékařů.

Pranostiky:

„Je-li o svatém Bartoloměji den pěkný,
bude dobré víno a podzimek pěkný."

„Krásně-li o Bartoloměji, vinaři se smějí."

„Je-li na Bartoloměje čas, je z lisu kvas."

Bartoloměj

Bartoloměj se svou kůží na trh šel,
pochopení u vladaře však nenašel,
zato se v ochraně řezníků, lékařů i vinařů našel.
Vinobraní začíná, když má svátek Bartoloměj,
tak se v ten den nejen s vínkem dobře poměj…

Jiří Hiršl, *Svatý Bartoloměj*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 20 × 20 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Bartholomew*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 20 × 20 cm.

Michelangelo Buonarroti, *Svatý Bartoloměj,* mezi 1535 a 1541,
freska, detail z Michelangelova *Posledního soudu,* Sixtinská kaple, Vatikán.
Bartoloměj drží nástroj své mučednické smrti a staženou kůži s tváří Michelangela.
Široké spektrum sadismu a masochistické a erotické extáze, jaké vidíme na Michelangelově fresce, se v evropském umění odráží v zobrazení i jiných svatých, například svatého Šebestiána spoutaného a probodaného šípy (šíp může být falickým symbolem), svatého Vavřince, který se otáčí na rožni nebo svatého Ondřeje přibíjeného na kříž. Takové krutosti provázené až extatickým erotickým vytržením mučeného jsou v evropském umění znázorňovány často. Jsou odpovědí na neodbytnou žádost po krutosti – krutosti, z níž byla často s posvěcením církevního a státního aparátu udělána ctnost. Veřejné popravy byly po mnoho staletí v celé Evropě oblíbenou a hojně navštěvovanou „kratochvilnou podívanou“…

Michelangelo Buonarroti, *Saint Bartholomew*, between 1535 and 1541,
fresco, detail of Michelangelo’s *The Last Judgement*, Sistine Chapel, Vatican.
Bartholomew holding the tool of his martyrdom and his flayed skin;
the face of the skin is Michelangelo’s.
The wide spectrum of sadism and masochistic and erotic ecstasy seen in Michelangelo’s fresco is reflected in European art in the depiction of other saints, such as Saint Sebastian bound and pierced with arrows (the arrow may be a phallic symbol), Saint Lawrence turning on a spit, or Saint Andrew nailed to a cross. Such cruelty, accompanied by an almost ecstatic erotic ecstasy of the tortured, is often depicted in European art. They are a response to the nagging craving for cruelty – cruelty that has often been made into a virtue with the sanction of the ecclesiastical and state apparatus. For many centuries, public executions were a popular and well-attended “pastime spectacle” throughout Europe...

Alice Kopečková, *Svatý Bartoloměj,* 2024, olej, plátno, 70 × 50 cm.
Alice Kopečková, *Saint Bartholomew,* 2024, oil, canvas, 70 × 50 cm.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Bartoloměj,* 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Bartholomew,* 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Marco D’Agrate, *Svatý Bartoloměj stažený z kůže,* 1562,
mramor, jižní transept Katedrály Narození Panny Marie, Milán, Lombardie, Itálie.
Socha je charakteristická zvláštní pozorností věnovanou anatomii a důrazem na tělo mučedníka bez kůže, která klouže za zády jako roucho. Na základně díla je pozdější epigraf, který oslavuje umělcovo mistrovství, a činí z něj skutečnou „mluvící sochu“: NON ME PRAXITELES SED MARC(US) FINXIT AGRATIS –NEVYTESAL MĚ PRÁXITELÉS, ALE SPÍŠE MARCO D’AGRATE. Původně byla umístěna vně katedrály, ale v poslední čtvrtině 16. století byla přenesena dovnitř.

Marco D’Agrate, *Saint Bartholomew Flayed*, 1562,
marble, south transept of the Metropolitan Cathedral-Basilica of the Nativity of Saint Mary, Milan, Lombardy, Italy.
The sculpture is characterised by the particular attention paid to the anatomy and by the emphasis on the martyr’s body, without skin, which slides behind his back like a robe. At the base of the work a later epigraph celebrates the mastery of the artist, making it a real “talking sculpture”: NON ME PRAXITELES SED MARC(US) FINXIT AGRATIS – PRAXITELES DID NOT SCULPT ME, BUT RATHER MARCO D’AGRATE. Initially placed outside the Cathedral, it was brought inside in the last quarter of the 16th century.

Jiřina Strýčková, *Svatý Bartoloměj – Vědoucí*, perokresba, papír, 30 × 21 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint Bartholomew – Knowing*,
pen and ink drawing, paper, 30 × 21 cm.

Jiří Neuwirt, *Svatý Bartoloměj*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 24 × 16 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint Bartholomew*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 24 × 16 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Bartoloměj*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, papír, tužka, 30 × 21 cm.
Jiří Eliška, *Saint Bartholomew*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, pencil, paper, 30 × 21 cm.

Ludmila (16. září)

Svatá Ludmila (circa 860–15. 9. 921, hradiště Tetín) byla česká kněžna z kmene Pšovanů; manželka knížete Bořivoje I. (mezi 852 a 855 – mezi 888 a 890) a matka Spytihněva I. (kolem 875–915) a Vratislava I. (888–921). Spolu s Bořivojem byla kolem roku 882 pokřtěna na Velké Moravě sv. Metodějem a stala se horlivou šiřitelkou křesťanství. V roce 921 po smrti knížete Vratislava I. převzala výchovu svých vnuků, Václava (asi 907–929 nebo 935) a Boleslava I. (asi 915–asi 972). Z obavy o vliv na Václava byla na příkaz své snachy Drahomíry (kolem 877, případně 890–po 935) zavražděna (zardoušením vlastním závojem; po jejím uvedení do českého zemského panteonu světců se závoj stal jejím atributem). Ludmilin život je tématem řady středověkých legend; jako světice byla ctěna od 12. století. Podle pověstí nechala přivézt vinnou révu z Moravy a vysadit ji u svého rodiště, hradiště Pšova, dnešního Mělníka; prý na této vinici pracoval i svatý Václav, proto se dodnes nazývá Svatováclavská. Václav se pak jako patron vinařů objevil na korouhvi mělnického vinařského cechu (1762) a následně i na korouhvi dnešního Cechu českých vinařů, který má své sídlo při Regionálním muzeu Mělník. Ludmilino jméno nese vinice, která se prostírá na svahu pod mělnickým zámkem, a známkové víno *Ludmila*. Nejrozšířenějšími odrůdami mělnických vinohradů jsou Ryzlink rýnský, Müller Thurgau, Modrý Portugal, Rulandské modré nebo Svatovavřinecké; součástí produkce je *Chateau Mělník*, šumivé víno, které se v zámeckých sklepích objevilo již v roce 1896. Ludmila (též *Lidmila*; ve významu „lidu milá“), je ženské rodné jméno slovanského původu.

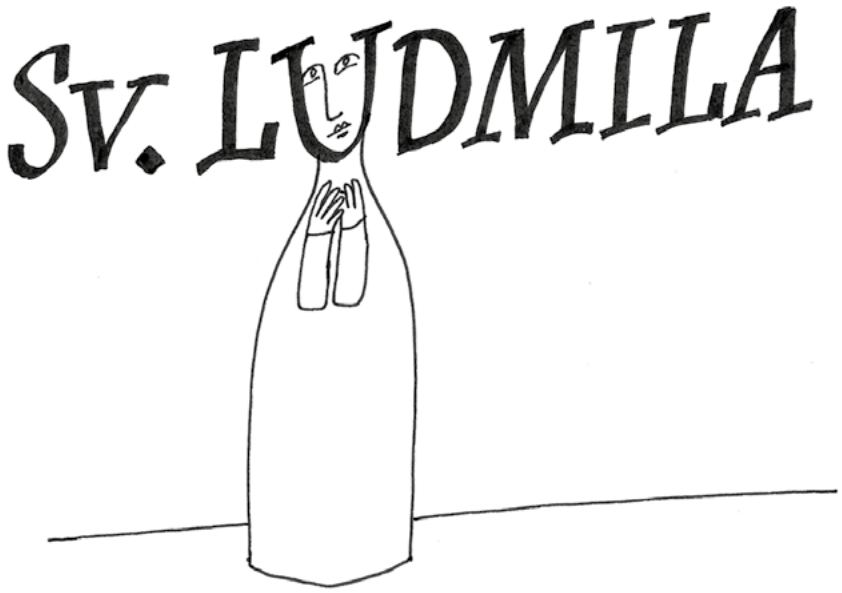
Pranostiky:

„Ludmila z Velké Moravy s révou pílila,
aby ji v Čechách vysadila.“

„Ludmila-světice chrání vinice jako česká lvice.“

„Svatá Ludmila do pěkného vína se vtělila.“

„Ludmila do viněty vína se vtělila.
Svatou byla i bude, dnes i patronkou vína, jímž ožila.“

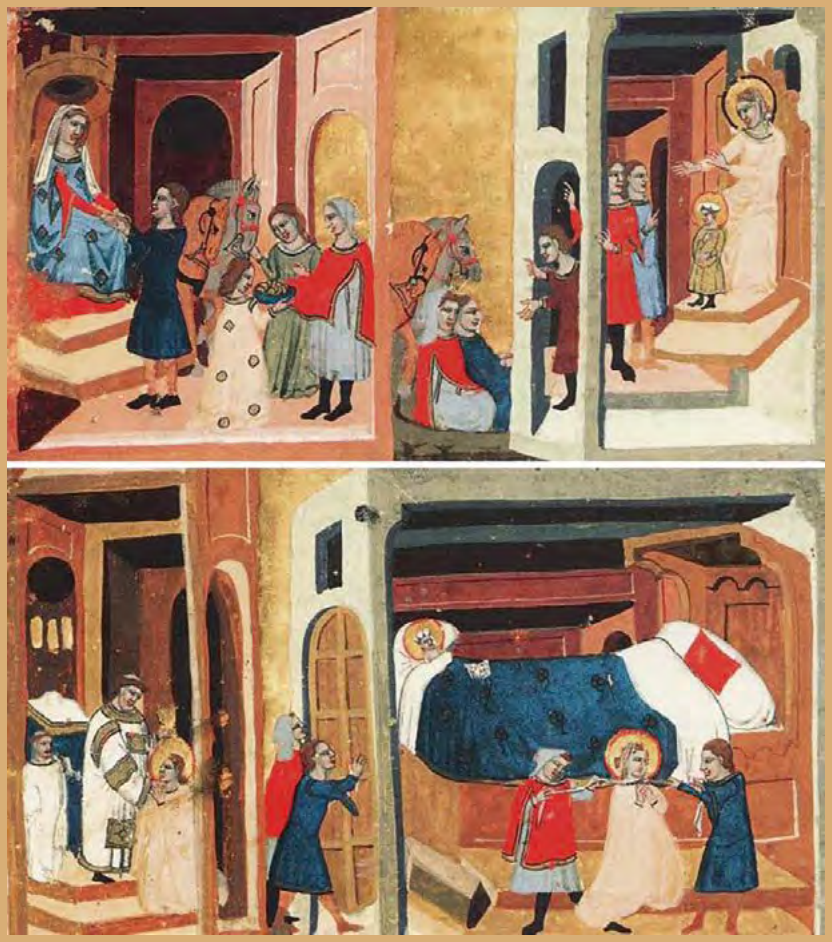
Jiří Hiršl, *Svatá Ludmila*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 15 × 20 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Ludmila*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 15 × 20 cm.

Ludmila

Svatá Ludmila
na vinici vnuka V. učila,
když tu spatřila divné znamení,
které prý svět v mnohém promění.
Malíř Neuwirt zobrazil to nadělení.

Patnáctého září roku 921 byla vlastním závojem uškrcena na hradišti Tetín tato ctnostná a nad jiné ušlechtilá žena, byla vzata na nebesa a na zemi svatořečena.

Mistr Dalimilovy kroniky, *Vražda svaté Ludmily*, 30.–40. léta 14. století, iluminace, pergamen, celostránková ilustrace latinského překladu (tzv. Pařížský zlomek) *Dalimilovy kroniky,* Národní knihovna České republiky, Praha.
Malíř zachytil na malé ploše dramatický příběh raných českých dějin: Drahomíra dává Tunnovi a Gommonovi (svým družiníkům patrně franského nebo vikinského původu) koně a stříbro, aby zavraždili Ludmilu; družiníci před Ludmilou a Václavem; Ludmila se zpovídá a připravuje na smrt; násilníci vyrážejí dveře komnaty a rdousí Ludmilu jejím závojem; Václav I., ležící na loži, je zobrazen jako dítě; v poslední sekvenci povznášejí andělé tělo světice na nebesa.

Master of the Chronicle of Dalimil, *The Murder of Saint Ludmila*, 30s–40s of the 14th century, illumination, parchment, full-page illustration of the Latin translation (the so-called Paris Fragment) of the *Chronicle of Dalimil,* National Library of the Czech Republic, Prague.
The painter captured the dramatic story of early Czech history in a small area: Drahomíra gives Tunna and Gommon (his followers, probably of Frankish or Viking origin) horses and silver to murder Ludmila; followers in front of Ludmila and Wenceslas; Ludmila confesses and prepares for death; the thugs break down the door of the chamber and strangle Ludmila with her veil; Wenceslas I, lying on his bed, is depicted as a child; in the last sequence, the angels raise the body of the saint to heaven.

Kolem roku 1370 nechal pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi (?–1380) vytvořit vótum (zaslíbená věc dovolávající se přímluvy či pomoci Boha nebo světců), které patří k nejvzácnějším českým depotům. Vystupují zde svatá Ludmila i svatý Václav a další osobnosti raných českých dějin, které představují trvalý zdroj české státnosti.

Neznámý Mistr, *Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi*, před 1371,
tempera, lipové dřevo, 181 × 96 cm, Národní galerie v Praze.
Obraz představuje jedno z nejvýznamnějších děl českého středověku. Je rozdělen do dvou pásů: v horním se uprostřed nachází trůnící Panna Maria s Ježíškem, po pravici madony klečí císař Karel IV. s císařským znakem, za ním stojí sv. Zikmund Burgundský, po její levici klečí mladý král Václav IV. s českým královským znakem, za ním stojí sv. Václav, patron české státnosti; v dolní části klečí uprostřed se svým erbem donátor obrazu Jan Očko z Vlašimi, jenž své ruce vkládá do rukou sv. Vojtěcha, vlevo za sv. Vojtěchem se nachází sv. Prokop, na druhé straně za Janem Očkem stojí sv. Vít, za ním je vyobrazena sv. Ludmila.

Unknown Master, *Votive Picture of Jan Očko of Vlašim*, before 1371,
tempera, lime wood, 181 × 96 cm, National Gallery in Prague.
The picture is one of the most important works of the Czech Middle Ages. It is divided into two strips: in the upper middle there is the enthroned Virgin Mary with the Infant Jesus, on the right of the Madonna kneels Emperor Charles IV with the imperial coat-of-arms, behind him stands St. Sigismund of Burgundy, on her left kneels the young King Wenceslas IV with the Czech royal coat-of-arms, behind him stands Wenceslas, patron saint of Czech statehood; in the lower part, kneeling in the middle with his coat-of-arms is the donor of the painting, Jan Očko of Vlašim, who puts his hands into the hands of St. Adalbert, on the left behind St. Adalbert is located St. Procopius, on the other side of Jan Očko stands St. Vitus, behind him is depicted St. Ludmila.

Pravda vítězí …

Ve víně je pravda, a ta praví,
že česká vína pocházejí z Velké Moravy.

Svatoplukem byla totiž moravskou révou obdarována Ludmila,
ta pak pohanské Čechy pokřestila, v okolí Mělníka vinice vysadila,
svého vnuka Václava v enologii vyškolila, tím mu svatost zajistila,
přestože ona i on byli příbuznými zavražděni, nakonec
pravda zvítězila,
neb se přes všechna protivenství na Pražském hradě
i s láskou usadila…

Od těch dob „Pravda a láska vítězí nad lží i nenávistí“
a vládci na Pražském hradě se tímto heslem řídí a jistí.
Cizí prezidenti a jiní státníci žasnou a blednou závistí.

Impedit ira animum,
ne possit cernere verum.

Cēterum cēnseō:

„Kultivovat Čechy je historií prověřený moravský osud,
ministři a senátoři z Moravy směřují do Prahy dosud.“

Impedit ira animum, ne possit cernere verum (z latiny), Hněv brání mysli, aby poznala pravdu – *Disticha Catonis* (Catonova dvojverší), sbírka morálních ponaučení asi ze 3. století n. l. od neznámého autora, mylně připisovaná moralistovi Marku Porciovi Catonovi Staršímu, zvanému *Censorius* (234–149 př. n. l.), jenž sentencí *Cēterum (autem) cēnseō Carthāginem esse dēlendam*, „Ostatně (však) soudím, že Kartágo musí být zničeno“ obsesivně končil každý svůj projev, a to i když o Kartágu vůbec nebyla řeč.

Jiří Neuwirt, *Svatá Ludmila zřící srp a kladivo*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, počítačová grafika, papír, 40 × 30 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint Ludmila Seeing Hammer and Sickle*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, papír, 40 × 30 cm.

Jano Köhler (autor návrhu), *Svatý Václav a svatá Ludmila*, 1932,
malba na okenním skle, kaple Panny Marie v Kostele sv. Cyrila a Metoděje
v Olomouci-Hejčíně, postaveného ve stylu neoklasicizující moderny.
Dvojportrét českých světců je idealizovaný – Václav je zobrazen jako bohatýr, jenže v době smrti Ludmily byl teprve adolescent. Zapálený moravský vlastenec by možná sdělil: „Další prvky, emblémy a motivy (štít s moravskou orlicí, snítka révy vinné, pravděpodobně odrůda *Veltlínské zelené*) realisticky vyjadřují vřelý vztah obou historických osobností k Moravě.“ Je však třeba oponovat: Na dvojportrétu není moravská orlice, nýbrž přemyslovská (svatováclavská) orlice (černá plamenná orlice se zlatými drápy), která byla rodovým znakem dynastie Přemyslovců a plnila také funkci státního znaku. Ludmila nemá v levé ruce snítku révy vinné, nýbrž palmu mučednictví.

Jano Köhler (author of the design), *Saint Wenceslas and Saint Ludmila*, 1932,
painting on window glass, Chapel of the Virgin Mary in the Church of St. Cyril
and Methodius in Olomouc-Hejčín built in the style of neoclassical modernism.
The double portrait of Czech saints is idealized – Wenceslas is depicted as a hero, but at the time of Ludmila’s death he was only an adolescent. An ardent Moravian patriot might say: “Other elements, emblems and motifs (a shield with a Moravian eagle, a sprig of grapevine, probably a *Grüner Veltliner* variety) realistically express the warm relationship of both historical personalities to Moravia.” However, it is necessary to oppose: The double portrait does not depict the Moravian eagle, but the Přemyslid (Eagle of Saint Wenceslas) eagle (a black flaming eagle with golden claws), which was the coat of arms of the Přemyslid dynasty and also served as the national emblem. Ludmila does not have a sprig of grapevine in her left hand, but a palm of martyrdom.

Antonín Vojtek, *Svatá Ludmila*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*, kolorovaná kresba, papír, 36 × 25 cm.

Antonín Vojtek, *Saint Ludmila*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*, coloured drawing, paper, 36 × 25 cm.

Jiřina Strýčková, *Svatá Ludmila*, 2023, akvarel, karton, 40 × 30 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint Ludmila*, 2023, watercolour, paperboard, 40 × 30 cm.

Alice Kopečková, *Svatá Ludmila*, 2024, olej, plátno, 70 × 50 cm.
Alice Kopečková, *Saint Ludmila*, 2024, oil, canvas, 70× 50 cm.

Dana Marková, *Svatá Ludmila*, 2024, pastel, papír, 30 × 21 cm.
Dana Marková, *Saint Ludmila,* 2024, pastel, paper, 30 × 21 cm.

Pavel Tasovský, *Svatá Ludmila*, 2024, patinovaná ocel, 49 × 24 × 9 cm.
Mistr má niterně obdivný vztah k světici, / nejen kvůli její ochranitelské funkci k vinici, / ale také kvůli Ludmilinu lidu milému jménu / jako *epiteton ornans* jeho skvělou ženu zdobící.

Pavel Tasovský, *Saint Ludmila*, 2024, patinated steel, 49 × 24 × 9 cm.
The Master has an intimate admiration for the saint, / not only because of its protective function to the vineyard, / but also because of Ludmila's beloved name / as an *epiteton ornans* adorns his brilliant wife.

Ivana Olšanová, *Svatá Ludmila*, 2024, olej, plátno, 30 × 25 cm.
Ivana Olšanová, *Saint Ludmila*, 2024, oil, canvas, 30 × 25 cm.

◂ Jaroslav Svoboda, *Svatá Ludmila*, 2024, hutně předtvarované, barevně přejímané, broušené, matované a leštěné sklo s bublinami, 19,5 × 20,2 × 3,9 cm.
Mistr ztvárnil světici jako kruh (prsten), který je prastarým symbolem provázanosti lidského bytí s vesmírným děním. Kruh zahrnuje všechny geometrické obrazce, trojúhelník stejně jako čtverec, a proto obsahuje i všechny jejich významy, je symbolem univerza, uzavřenosti, věčnosti bez začátku a konce, návratnosti kosmického dění. Symbolizuje nebe, splývá s vědomím plynoucího, ale současně stojícího času, v solárních představách je spjat se sluncem a světlem. Jako symbol věčného bytí se v nejrůznějším ztvárnění objevuje snad ve všech kulturách světa. Příměr o věčnosti užil také arcibiskup vídeňský Christoph kardinál Schönborn (22. 1. 1945, zámek Skalka u Vlastislavi; údajně přímý potomek sv. Ludmily) v roce 2021 v Tetíně u příležitosti výročí tisíce a sta let od smrti svaté Ludmily: „(…) Svatí žijí a nejsou v muzeu, jsou činní i dnes. Proč bychom se jinak modlili ‚Svatá Ludmilo, oroduj za nás‘.“ Dodejme: Zrada se do černé barvy odívá, / podlé skutky ani temnota zapomnění neskrývá… / Dnes se i přímý potomek zavražděné svaté Ludmily, / vídeňský arcibiskup Schönborn za naši světici často modlívá.

Jaroslav Svoboda, *Saint Ludmila*, 2024, preformed core cased in colored glass, cut, matte-treated and polished, with peg-made bubbles, 19.5 × 20.2 × 3.9 cm.
The Master depicted the saint as a circle (ring), which is an ancient symbol of the interconnectedness of human existence with cosmic events. The circle includes all geometric figures, the triangle as well as the square, and therefore contains all their meanings, it is a symbol of the universe, closure, eternity without beginning and end, the return of cosmic events. It symbolizes the sky, merges with the consciousness of flowing but at the same time standing time, in solar imagination it is associated with the sun and light. As a symbol of eternal existence, it appears in various forms in almost all cultures of the world. The analogy of eternity was also used by the Archbishop of Vienna, Christoph Cardinal Schönborn (22 January 1945, Skalka Castle near Vlastislav; allegedly a direct descendant of St. Ludmila) in 2021 in Tetín on the occasion of the anniversary of the thousand and one hundred years since the death of St. Ludmila: “(…) The saints are alive and not in the museum, they are still active today. Why else would we pray, ‘Saint Ludmila, pray for us’?” Let us add: Betrayal is dressed in black, / neither vile deeds nor the darkness of oblivion can be hidden… / Today, even a direct descendant of the murdered Saint Ludmila, / the Archbishop of Vienna, Schönborn, often prays for our saint.

Michal Halva, *Ludmila se svými škrtiči Thunnou (vlevo) a Gunnarem (vpravo)*, 2024, kombinovaná technika, sololit, autorský rám, 60 × 54 cm.

Leckoho možná udiví, že si mučednice dvojnásobně převyšující své trýznitele, snadno s nimi neporadí. Ludmila byla ve skutečnosti křehká žena, nepoměr je sofistikovaným záměrem umělce, jímž vyjadřuje mnohonásobnou morální a etickou převahu Ludmilinu nad oběma rabijáty.

Ludmila stoupá ke svatosti,
zatímco vrazi modrajíce spějí do marnosti.

Michal Halva, *Ludmila with Her Stranglers Thunna (left) and Gunnar (right)*, 2024, mixed media, hardboard, author's frame, 60 × 54 cm.

It may surprise some that a martyr twice as many as her tormentors cannot asily deal with them. In fact, Ludmila was a fragile woman, the disproportion is a sophisticated intention of the artist, which expresses the multiple moral and ethical Ludmila's superiority over the two rabbiyats.

Ludmila rises to holiness, while the assassins,
turning blue, descends into futility (*už dnes).

*Nejsa Martin Hilský musím se kvůli rýmu občas přichýlit k rodné hroudě.

Miroslav Štěpánek, *Svatá Ludmila*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Ludmila*, 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Anonym, *Relikviářová busta svaté Ludmily,* mezi 1300 a 1320, zlacené stříbro, křišťál, ametyst, barevné sklo, dřevo, Svatovítský poklad, katedrála svatého Víta, Praha.

Anonym, *Bust Reliquary of Saint Ludmila*, between 1300 and 1320, gilded silver, crystal, amethyst, coloured glass, wood, The Treasure of St. Vitus, Saint Vitus Cathedral, Prague.

Jiří Eliška, *Svatá Ludmila*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, tužka, papír, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint Ludmila*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, pencil, paper, 30 × 21 cm.

Václav I. (28. září)

Václav I. (asi 907–28. 9. 935) pocházel z panovnického rodu Přemyslovců; byl synem knížete Vratislava I. a kněžny Drahomíry (ta vládla v době jeho nezletilosti), starším bratrem Boleslava I. Rozšířil pražské knížectví, v zahraniční politice se orientoval na Sasko. Usiloval o šíření křesťanství v českých zemích, což podpořil přenesením ostatků svaté Ludmily a založením rotundy sv. Víta na Pražském hradě. V roce 929 utrpěl porážku od německého panovníka Jindřicha I. Ptáčníka, což kromě jiného vedlo k obnovení placení tributu říši. Dne 28. září 935 byl zavražděn svým bratrem Boleslavem I. ve Staré Boleslavi; důvodem vraždy pravděpodobně byla Václavova změna politické orientace – odklon od Bavorska a příklon k Sasku. Václavovo tělo bylo přeneseno do Prahy do chrámu sv. Víta, který se vzápětí stal centrem svatováclavského kultu. Od 10. století byl Václav uctíván jako světec, nejprve v Čechách, poté i v sousedních zemích. Václavův život a jeho mučednická smrt byly ztvárněny v řadě legend. Již v průběhu 10. století vznikly *První staroslověnská legenda*, latinsky psané *Crescende fide*, *Gumpoldova legenda* a zřejmě i *Legenda Kristiánova*. Od druhé poloviny 11. století měla svatováclavská tradice zásadní postavení ve filozofii, teologii a ideologii české státnosti. Svatý Václav byl uctíván jako nebeský vládce a ochránce českého státu, čeští panovníci byli jen jeho dočasnými zástupci. Od doby vlády císaře Karla IV. se symbolem české státnosti stala svatováclavská koruna. Svatováclavský kult zesílil zejména v baroku a v době národního obrození. Na ikonografických dokladech bývá Václav zachycen v knížecí čapce, ve zbroji, s mečem a štítem v ruce a s praporcem s orlicí.

Se svatým Václavem bývá spojován rozkvět českého vinohradnictví a vinařství. Je mu připisován také vznik Svatováclavské vinice na Pražském hradě (ta byla obnovena v letech 2006–2008). Václav údajně již jako mladý kníže projevoval svou zbožnost pěstováním vína a obilí k eucharistii. Podává o tom zprávu český legendista Kristián (konec 10. století) v latinské legendě známé pod názvem *Vita et passio sancti Wenceslai et sanctae Ludmilae avae eius* (Život a umučení sv. Václava a jeho báby sv. Ludmily), obhajující význam

Jiří Hiršl, *Svatý Václav*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 15 × 20 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Wenceslas*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 15 × 20 cm.

staroslověnské vzdělanosti pro upevnění křesťanství v Čechách: „A na vinici spěchával, hrozny trhal a vlastníma rukama je vymačkávaje, naléval víno do džbánů a pro potřebu svaté oběti je uchovával.“ Díky legendám o pěstování mešního vína a přípravě eucharistie se Václav stal i patronem vinařů. Zastupoval symbol pracovitého člověka, proto i den svatého Václava znamenal významný předěl v hospodářském roce. V den jeho svátku 28. září se ukončovaly letní práce a čeleď si začínala hledat novou službu, v kopcovitých krajích se vracívali pastevci se svými stády ze salaší do údolí, na venkově končil zákaz pást dobytek na strništích a úhorech. Vinaři obvykle začínali sklizeň hroznů révy. Den svatého Václava ctila celá země, konaly se slavnostní mše i lidové veselice, poutě i hody.

Svatého Václava-vinaře začali vykonavatelé tohoto bohulibého odvětví uctívat jako svého patrona. Společně se svatým Urbanem tvořili oba světci výzdobu vinných lisů. Svatováclavské plastiky a sochy ochraňovaly vinice a těšily se úctě nejen v den zářijového svátku. Příslušníci vinařských cechů převzali vyobrazení svatého Václava lisujícího hrozny na výzdobu cechovních korouhví; zástavu se symbolem svatého Václava má od roku 2018 i současný Cech českých vinařů.

Při pilné a usilovné zemědělské a vinohradnické práci je Václav zobrazen v řadě malířských, sochařských a knižních děl. K nejstarším patří kodex *Liber depictus* aneb *Krumlovský obrazový kodex*, který vznikl ve třetí čtvrtině 14. století (po roce 1358) v minoritském klášteře v Českém Krumlově. Kodex (tvořený 172 pergamenovými listy) se řadí k předním dokladům středověkého knižního výtvarného umění v Čechách i celé střední Evropě.

Středověký anonym, *Svatý Václav jako rolník a vinař,* po roce 1358, lavírovaná perokresba, *Liber depictus* aneb *Krumlovský obrazový kodex*, Österreichische Nationalbibliothek (signatura Cod. 370), Vídeň, Rakousko.
Václav je zobrazen jako bosý bezvousý kníže v prostém gotickém šatě. Jeho hlavu obklopuje svatozář a zdobí ji knížecí čapka (o čtyřech zaoblených rozích, oddělených od sebe obloučkovými pásky s knoflíkem uprostřed a spodním lemem), jež se stala charakteristickým poznávacím znakem při zpodobování knížete i v manýrismu a baroku i v dalších obdobích. V závěrečném výjevu Václav zhodnocuje výsledky své bohulibé práce: lisuje hrozny pro mešní víno a peče hostie pro eucharistii.

Medieval Anonymous, *St. Wenceslas as a Farmer and Winemaker,* after 1358, pen and ink wash drawing, *Liber depictus* or *Krumlov Pictorial Codex*, Österreichische Nationalbibliothek (shelf mark Cod. 370), Vienna, Austria.
Wenceslas is depicted as a barefoot, beardless prince in a simple Gothic dress. His head is surrounded by a halo and is decorated with a prince’s cap (with four rounded corners, separated from each other by arched bands with a button in the middle and a hem below), which became a characteristic feature of the depiction of the prince in Mannerism, Baroque and other periods. In the final scene, Wenceslas evaluates the results of his godly work: he presses grapes for the Mass wine and bakes the hosts for the Eucharist.

K svatému Václavovi se nejen jako k zemskému patronu, ale také jako k ochránci vinařství přihlásil Karel IV. (1316–1378), jeden z nejvýznamnějších panovníků české historie. Scénami z jeho života nechal vyzdobit točité schodiště Velké věže Karlštejna (1360–1363). Kromě scén s politickým obsahem jsou zde výjevy zobrazující Václavův zbožný život, vyznačující se skutky milosrdenství a podílem na přípravě eucharistie (práce na vinici a lisování hroznů, práce na poli, mletí mouky a pečení hostií).

Středověký anonym, *Svatý Václav okopává vinici, stříhá hrozny a lisuje hrozny ve vinném lisu,* 1360–1363,
fresky, svatováclavský schodištní cyklus, Velká věž, hrad Karlštejn.

Medieval Anonymous, *Saint Wenceslas Hoeing a Vineyard, Pruning Grapes and Pressing Grapes in a Wine Press*, 1360–1363,
frescoes, St. Wenceslas staircase cycle, Great Tower, Karlštejn Castle.

Život svatého Václava inspiroval českého iluminátora a malíře miniatur Matěje Hutského (1546–1599), který vytvořil kodex *Icones Historici Vitam, et Martyrium Sancti Venceslai, Principis Boemieae, designantes* (Historické obrazy života a umučení svatého Václava, knížete českého). Obrazové výjevy doprovází Hutského latinský výklad vyobrazení. Hutského kodex se stal předlohou pro patrně nejkrásnější iluminovaný rukopis z konce 16. století nazvaný *Vita et Martyrium Sancti Venceslai* (Život a utrpení svatého Václava) (Österreichische Nationalbibliothek, Vídeň, Rakousko).

◂ Matěj Hutský, *Svatý Václav-vinař*, 1585,
iluminace, pergamen, 22,6 × 15,8 cm,
Icones Historici Vitam, et Martyrium Sancti Venceslai, Principis Boemieae, designantes, Österreichische Nationalbibliothek (Cod. ser. n. 2633, fol. 18r), Vídeň, Rakousko.
Václavův věrný spolupracovník Podiven (pomáhal světci při jeho nejzbožnějších činech, při pečení hostií a přípravě mešního vína, doprovázel ho na poutích) přináší v putně sklizené hrozny, sype je do kádě, v níž je kníže sešlapuje.

Matěj Hutský, *Saint Wenceslas-winemaker*, 1585,
illumination, parchment, 22.6 × 15.8 cm,
Icones Historici Vitam, et Martyrium Sancti Venceslai, Principis Boemieae, designantes, Österreichische Nationalbibliothek (Cod. ser. n. 2633, fol. 18r), Vienna, Austria.
Wenceslas' faithful collaborator Podiven (he helped the saint in his most pious deeds, in baking hosts and preparing mass wine, accompanied him on pilgrimages) brings the harvested grapes in the pail, pours them into a vat in which the prince tramples them.

Jeden z největších výtvarných počinů představuje *Svatováclavský cyklus* vytvořený pro dvaatřicet lunet ambitu augustiniánského kláštera na Zderaze na Novém Městě v Praze. Podílel se na něm jeden z nejvýznamnějších malířů českého baroka Karel Škréta (1610–1674). Z původního počtu obrazů se dochovalo sedm vlastních Škrétových děl. Pro desátou lunetu vytvořil malíř obraz světce s jeho pomocníkem Podivenem. Mladík, v selském oděvu, vysypává do dřevěné kádě nasbírané hrozny. Václav, zobrazený bez vousů, v prostém svrchním šatě přepásaném zástěrou, s knížecí čapkou na hlavě a v botách pod kolena ručně lisuje plody vinice. V dnes již nezřetelném pravém rohu výjevu peče panovník eucharistické oplatky. V pozadí se objevuje doprovodná scéna zachycující knížete, jak okopává vinohrad rozprostírající se na letenské stráni s dodnes zachovanou vinařskou kaplí svaté Máří Magdalény a s pohledem pravděpodobně na Pražský hrad. Později bylo Škrétovo dílo reprodukováno na praporcích vinařských cechů i na pohlednicích.

Karel Škréta, *Svatý Václav lisuje hrozny pro mešní víno, peče hostie a okopává vinici,* 1641, olej, plátno, zámecká obrazárna, Mělník.

Karel Škréta, *Saint Wenceslas Presses Grapes for Sacramental Wine, Bakes Hosts and Hoes a Vineyard,* 1641, oil, canvas, Castle Picture Gallery, Mělník. ▸

Sochařská zobrazení svatého Václava lisujícího víno se také stala významným prvkem barokní krajiny nebo ozdobou architektonických areálů. Jedním z příkladů je zpodobení svatého Václava při vinařské činnosti od sochaře Jana Brokoffa (1652–1718).

Jan Brokoff, *Svatý Václav šlapající hrozny v putně*, kolem 1690,
kolorovaný pískovec, výška 150 cm.
Socha původně stála ve viniční usedlosti pod Vyšehradem (dnes je v lapidáriu Národního muzea v Praze), její dobová replika je v zahradě jezuitského konviktu v Praze na Karlově náměstí v Praze, novodobá kopie byla v roce 1999 umístěna do nádvoří konviktu.

Jan Brokoff, *Saint Wenceslas Treading Grapes in a Pail,* around 1690, coloured sandstone, height 150 cm.
The statue originally stood in a vineyard homestead below Vyšehrad (today it is in the lapidarium of the National Museum in Prague), its period replica is in the garden of the Jesuit Convent in Prague on Charles Square in Prague, a modern copy was placed in the courtyard of the convent in 1999.

V barokní krajině se k sochám a plastikám vztahujícím se k svatému Václavovi a dalším světcům a patronům přidružily architektonické objekty. Šlo zejména o výklenkové kaple, menší sakrální stavby, které postrádají vnitřní prostor modlitebny. Označení je odvozeno od výklenku pro umístění obrazu, plastiky, sochy nebo reliéfu v souladu se zasvěcením kaple. Věřící se u kapličky může zastavit, pomodlit se, rozjímat nebo se světci poklonit (odtud „poklona“ – název pro tento objekt na Moravě). Kapličky bývají umístěny v krajině podobně jako Boží muka. Podobu výklenkové kaple mívají i zastavení poutní nebo křížové cesty. Proslulá je *Via Sancta* – jedenadvacet kilometrů dlouhá Svatováclavská poutní cesta (původně se 44 kapličkami) založená v roce 1674 jezuity. Spojovala Prahu s kostelem Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi, kde je uloženo Palladium země české. Palladium představuje kovový reliéf Madony s dítětem, který údajně sejmul z hrudi mrtvého knížete jeho věrný druh Podiven, jenž Václavův mariánský závěsek ukryl před vrahy.
Výklenkové kaple se u nás nacházejí v mnoha našich vinařských obcích. Proslulý komplex těchto objektů, pocházející z první poloviny 19. století, existuje na katastru obce Hnanice na Znojemsku. Zde se svatý Václav soustředil na dílčí úkol svého patronátu: z návrší v severozápadním směru od obce spolu s Annou, Hubertem, Jiřím, Urbanem a dalšími světci stráží a ochraňuje tamější vinohrady.
Kaple a kapličky zasvěcené svatému Václavovi vznikají na Moravě a v Čechách i v našich časech. Dokládají, že Václavova osobnost je stále živá a zůstává trvalým zdrojem českého humanismu, píle a svébytnosti.

Eva Kočí Valová – Václav Kočí (architektonické řešení) – Miroslav Štěpánek (kovové součásti a písmo ručně sekané do měděných pásků), *Kaplička svatého Václava*, 2022, žula, měď, Fajtův Kopec, Velké Meziříčí (okres Žďár nad Sázavou).

Eva Kočí Valová – Václav Kočí (architectural design) – Miroslav Štěpánek (metal parts and lettering hand-cut into copper strips), *Small Chapel of St. Wenceslas*, 2022, granite, copper, Fajtův Kopec, Velké Meziříčí (Žďár nad Sázavou District). ▸

Poklona svatého Václava, první polovina 19. století, Hnanice (okres Znojmo).
Alcove Chapel of Saint Wenceslas, first half of the 19th century, Hnanice (Znojmo District).

Poklona svatého Urbana, první polovina 19. století, Hnanice (okres Znojmo).
Alcove Chapel of Saint Urban, first half of the 19th century, Hnanice (Znojmo District).

Na Pražském hradě po svatém Václavovi vládli na přelomu 20. a 21. století další slavní Václavové – Havel a Klaus. Václav Havel (1936–2011; 29. 12. 1989–20. 7. 1992 devátý prezident Československa, 2. 2. 1993–2. 2. 2003 první prezident České republiky, pracovně kvůli níže uvedené skladbě „Václav II.“). Před listopadem 1989 preferoval vína francouzská, po listopadu 1989 přišel na chuť i vínům moravským, a dokonce i českým. Václav Klaus (narozen 1941; 7. 3. 2003–7. 3. 2013 druhý prezident České republiky, pracovně kvůli níže uvedené skladbě „Václav III.“) popisuje, analyzuje a hodnotí kde co, včetně vína.

Pranostiky:
„Když svatý Václav v slunci září,
sklizeň hroznů se zdaří.“
„Na Václava svatého bývá vína nového“.
„Svatý Václav víno chrání, po něm bude vinobraní.“

Václav

Václav I. – révy pěstitel,
Václav II. – vína uživatel,
Václav III. – všeho hodnotitel.

Svatý Václave, český stát
od tvých časů utrpěl spoustu ztrát,
kéž bys ho mohl znovu s láskou spravovat,
aby zas vzkvétal jako Svatováclavský vinohrad.

Jiří Netík, *Svatý Václav,* 2009, ořech, 83 × 20 × 20 cm.
Jiří Netík, *Saint Wenceslas,* 2009, walnut, 83 × 20 × 20 cm.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Václav,* 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Wenceslas*, 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Jiřina Strýčková, *Svatý Václav – Vizionář,* tužka, papír, 30 × 21 cm.
Jiřina Strýčková, *Saint Wenceslas – Visionary*, 2024, pencil, paper, 30 × 21 cm.

Dílna sochaře Františka Václava Adámka (žáka Braunova), *Svatý Václav vinař*, detail, kolem poloviny 18. století, pískovec, Dřísy, okres Praha-východ. Socha, umístěná na třikrát odstupňovaném podstavci, zobrazuje světce drtícího vinné hrozny dřevěnou mestůvkou v dřevěné putně.

Zpodobení Václava jako vinaře a blízká polní výklenková kaplička zasvěcená svaté Ludmile připomínají zásadní čin v dějinách našeho vinařství, neboť tato lokalita je spjata s jeho počátky. V blízkosti dnešní obce Dřísy na slunné jižní straně vrchu Cecemín dala kněžna Ludmila vysázet vinnou révu, prý moravskou, dar samotného knížete Svatopluka. Ve vinici (táhla se po stráni od Dřís až ke Všetatům) jí údajně pomáhal její vnuk, pozdější kníže Václav; odtud název *Svatováclavská vinice*, ta díky k jihu obrácené poloze a kvalitní půdě rodila po staletí hojnost vynikajícího vína (str. 162–163). Václav začal být označován jako *Nejvyšší mistr umění vinařského – Supremus magister vinearum* a stal se ochráncem českých vinařů.

Workshop of sculptor František Václav Adámek (Braun's disciple), *Saint Wenceslas Winemaker*, detail, around the middle of the 18th century, sandstone, Dřísy, Prague--East District. The statue, placed on a triple-tiered pedestal, depicts a saint crushing grapes with a wooden club in a wooden pail.

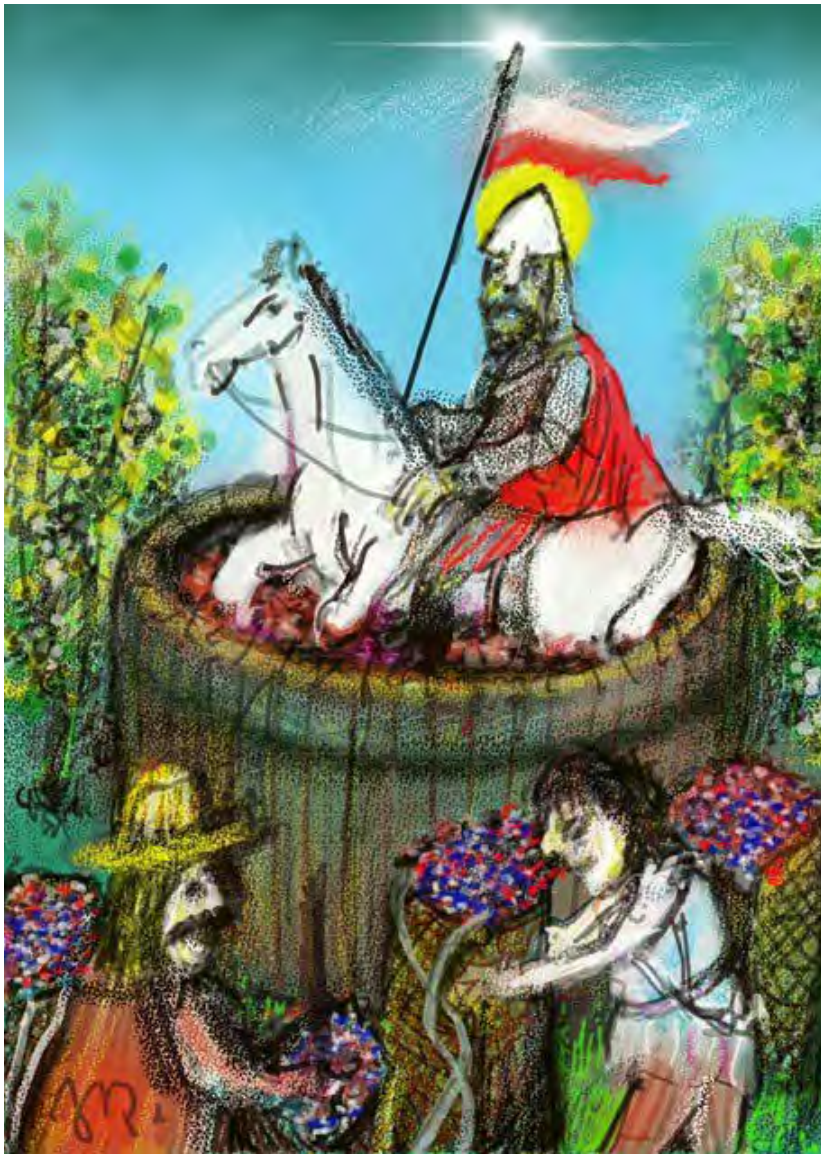
The depiction of Wenceslas as a winemaker and the nearby field alcove chapel dedicated to Saint Ludmila commemorate a fundamental act in the history of our winery, as this location is associated with its beginnings. In the vicinity of today's village of Dřísy, on the sunny southern side of Cecemín Hill, Princess Ludmila had grapevines planted, supposedly Moravian, a gift from Prince Svatopluk himself. In the vineyard (which stretched along the slope from Dřísy to Všetaty) she was allegedly helped by her grandson, later Prince Wenceslas; hence the name *Saint Wenceslas Vineyard*, which, thanks to its south-facing location and high-quality soil, has produced an abundance of excellent wine for centuries (p. 162–163). Wenceslas began to be referred to as the *Supreme master of the art of wine manufacturing – Supremus magister vinearum* and became the protector of Czech winemakers.

Svatá Ludmila:
„Libuše, jaký skvost to zřím?"
Kněžna Libuše:
„Kardinální dílo vytvořené Maestrem Tasovským,
neb tvůj vnuk je jím zobrazen nejen jako Myslbekův *Dux et patronus Bohemiæ*,
ale také jako *Supremus magister vinearum* sahající k výšinám
až nadpozemským!"

Pavel Tasovský, *Svatý Václav*, 2024, patinovaná ocel, 53 × 23 × 10 cm. Václav v Mistrově zobrazení vystupuje jako Dux et patronus Bohemiæ i Supremus magister vinearum.

Pavel Tasovský, *Saint Wenceslas*, 2024, patinated steel, 53 × 23 × 10 cm. Wenceslas appears in the Maestro's depiction as Dux et patronus Bohemiæ and Supremus magister vinearum.

Jiří Neuwirt, *Svatý Václav-vinař*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*,
počítačová grafika, papír, 40 × 30 cm.

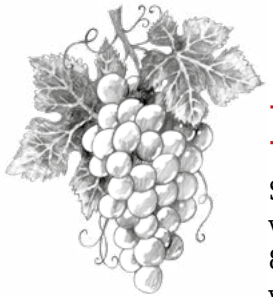
Jiří Neuwirt, *Saint Wenceslas-winemaker*, 2023,
from the cycle *Patrons of Winemakers*, computer graphics, paper, 40 × 30 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Václav,* 2024, z cyklu *Vinařští patroni,* tužka, papír, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint Wenceslas*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
pencil, paper, 30 × 21 cm.

Martin (11. listopadu)

Svatý Martin z Toursu (latinsky *Martinus*; 316/317, Savaria, římská provincie Panonie [dnešní Maďarsko] – 8. 11. 397, Candes, Galie [dnešní Francie]) byl římský voják, poustevník a biskup v Tours. V katolické církvi patří mezi první nemučedníky, které církev prohlásila svatými. Je zakladatelem prvních klášterů na území dnešní Francie. Misijní činností potíral pohanství a prosazoval christianizaci. Byl oslaven v křesťanské legendě, kdy se ještě jako legionářský důstojník rozdělil se žebrákem o svůj plášť. S jeho jménem je spjato uvádění mladého svatomartinského vína 11. listopadu (v našich končinách se svatomartinskou husou). V brněnské katedrále sv. Petra a Pavla se před otevřením hlavní ochutnávky svatomartinského vína 11. 11. v 11 hodin tomuto vínu žehná. Svatý Martin se stal patronem vinařů zřejmě proto, že působil ve vinařské oblasti v Tours a také proto, že se na jeho svátek připíjelo mladým vínem u příležitosti konce hospodářského roku a uzavírání či obnově jednoletých smluv s čeládkou. O významu svatého Martina svědčí i to, že podle malého prostoru, v němž byl na dvoře franských králů uchováván jeho plášť (latinsky *cappa*), byl odvozen název pro kapli (latinsky *capella*). Jedním z nástupců sv. Martina v biskupském úřadu v Toursu se stal Řehoř z Toursu (538, Arverni, dnešní Clermont-Ferrand, Francie – 17. 11. 593, Tours, Francie), raně středověký kronikář a církevní činitel; jeden ze zakladatelů novodobé západní vzdělanosti. Řehoř z Toursu pocházel z urozené galo-římské rodiny římského senátora Florentina. V roce 573 byl zvolen biskupem v Toursu, městě, které se jako místo zasvěcené svatému Martinovi nacházelo přímo ve středu mocenských bojů a zájmů různých dobových vládců. Řehoř z Toursu zachytil v díle *Historiarum Libri Decem* neboli *Historia Francorum* (česky *O boji králů a údělu spravedlivých: Kronika Franků – dějiny v deseti knihách*, 1986) velmi důkladně a přesvědčivě rozsáhlé politické a etnické změny, k nimž docházelo na území bývalé římské provincie Galie po zhroucení západořímské říše a příchodu franských a dalších germánských kmenů. V tomto spisu také uvádí, že se falernské víno považovalo za nejlepší ještě i sto padesát let po pádu Říma.

Jiří Hiršl, *Svatý Martin*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 10 × 20 cm.

Jiří Hiršl, *Saint Martin*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 10 × 20 cm.

Pranostiky:
„Martin na bílém koni
přiváží víno a husu, obojí omamně voní.“
„Na stromech a révě do Martina listí,
tuhá zima přijde, buďme si jistí!“
„Na svatého Martina padne jiskra do vína.“
„Na svatého Martina, milí páni,
poprvé se pije víno z posledního vinobraní.“
„Radost Martina je husa a džbán vína.“

Martin

Lásku k bližním svatý Martin každoročně prokazuje,
když pro nás jedenáctého listopadu
ze sklípků první víno vytahuje.
K mladému vínu servíruje dobře vykrmenou
svatomartinskou husu,
čímž svou pověst milosrdného samaritána udržuje
permanentně v plusu.

Jiří Eliška, *Návrh pečeti Svatomartinského vína*, 1995, kolorovaná kresba, ø 10 cm.
Jiří Eliška, *Design of the St. Martin’s Wine Seal,* 1995, coloured drawing, ø 10 cm.

Anthony van Dyck, *Svatý Martin dělící svůj plášť,* 1621,
olej, plátno, 171,6 × 157,5 cm, oltářní obraz v chrámu svatého Martina (Sint-Martinuskerk), Zaventem, Belgie.
Obraz zachycuje příběh svatého Martina dělícího se o svůj plášť s žebrákem.

Anthony van Dyck, *Saint Martin Dividing his Cloak*, 1621,
oil, canvas, 171.6 × 157.5 cm, altarpiece in the Sint-Martinuskerk (Saint Martin’s Church), Zaventem, Belgium
The painting portrays the story of Saint Martin sharing his cloak with a beggar.

Martina Netíková, *Svatý Martin*, 2008, lípa, 53 × 30 × 18 cm.
Martina Netíková, *Saint Martin*, 2008, linden, 53 × 30 × 18 cm.

Petr Novák, *Svatý Martin*, 2011, slivenecký mramor, výška 70 cm,
Kostel svatého Martina (Chiesa di San Martino), Castelcies, Treviso, Itálie.
Foto Ctibor Košťál.

Petr Novák, *Saint Martin*, 2011, Slivenec marble, height 70 cm,
Church of Saint Martin (Chiesa di San Martino), Castelcies, Treviso, Italy.
Photo Ctibor Košťál.

El Greco, *Svatý Martin a žebrák*, c 1597–1599,
olej, plátno, 193,5 × 103 cm, National Gallery of Art, Washington, D.C., USA.

El Greco, *Saint Martin and the Beggar*, c. 1597–1599,
oil, canvas, 193.5 × 103 cm, National Gallery of Art, Washington, D.C., USA.

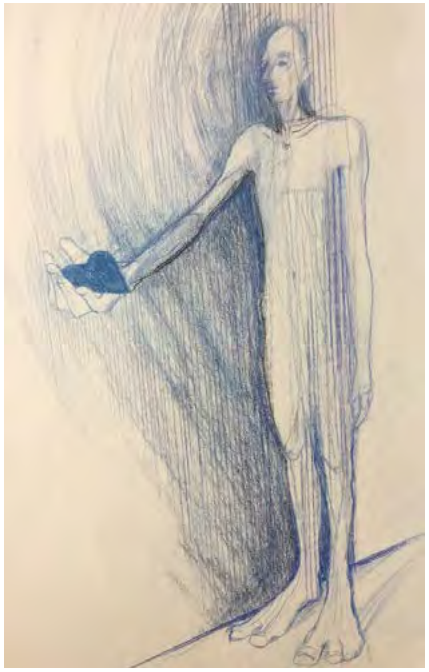
Darovatel

Prakticky na všech zpodobeních vidíme Martina,
jak coby důstojník jízdy spathou svůj plášť roztíná,
aby odřezek samaritánsky věnoval bědnému člověku,
a tak se to stále opakuje a opakuje od věku do věku.

Ale co když legionář mířící k svatosti plášť nadělil,
aniž by ho, ať už *spathou* nebo *scramasaxem*, necitlivě rozdělil!?

Takové zacházení s látkou skvostného pláště je proti mysli i J.S.,
textilní výtvarnici,
svou kresbou představuje reálný děj, který je třeba napříště uvést
v každé učebnici:

Martin se srdcem na dlani dává se celý, je bez pláště,
právě žebráku darovaného,
vidíme jej jako by exhibicionisticky veřejně na odiv obnaženého,
tedy od pasu dolů i nahoru dočista nahého.

Jiřina Strýčková, *Svatý Martin – Darovatel*, 2024, pastelky, papír, 31 × 20 cm.

Jiřina Strýčková, *Saint Martin – Donor,* 2024, coloured pencils, paper, 31 × 20 cm.

Cesare Breveglieri, *Svatý Martin*, 1932, olej, plátno, 110 × 80 cm,
Collezioni d’arte della Fondazione Cariplo, Itálie.

Cesare Breveglieri, *Saint Martin*, 1932, oil, canvas, 110 × 80 cm,
Collezioni d’arte della Fondazione Cariplo, Italy.

Jiří Neuwirt, *Svatý Martin*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*,
počítačová grafika, papír, 40 × 30 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint Martin*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
computer graphics, paper, 40 × 30 cm.

Miroslav Štěpánek, *Svatý Martin*, 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint Martin*, 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Ivana Olšanová, *Svatý Martin*, 2024, olej, plátno, 30 × 24 cm.
Ivana Olšanová, *Saint Martin*, 2024, oil, canvas, 30 × 24 cm.

Pavel Tasovský, *Svatý Martin dělící svůj plášť*, 2024,
přípravná kresba k realizaci kované skulptury, výška 50 cm.

Pavel Tasovský, *Saint Martin Dividing His Cloak*, 2024,
preparatory drawing for the realization of a forged sculpture, height 50 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Martin*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, papír, tužka, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint Martin*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
pencil, paper, 30 × 21 cm.

Jan Evangelista (27. prosince)

Svatý Jan Evangelista (hebrejsky יוחנן, „Bůh je milosrdný“; kolem 10, Galilea nebo Judea – kolem 101, Efez, antické město v Malé Asii) je apoštol a evangelista. Tradičně je považován za autora čtvrtého kanonického evangelia (*Evangelia podle Jana*) a za autora tří Janových listů a *Zjevení*. Podle církevní tradice přišel kolem roku 69 do Efezu, odkud pak vedl všechny církevní obce, které předtím založil. V roce 95 byl prý zatčen římským císařem Domitianem (vládl 81–96), pronásledovatelem křesťanů. Po krutém mučení nařídil císař, aby Jana vhodili do kotle s vroucím olejem. Olej se však změnil v občerstvující lázeň, z níž Jan vystoupil posílen. Když se to Domitianus dozvěděl, zalekl se natolik, že nechal Jana poslat do vyhnanství na ostrov Patmos. Zde údajně vytvořil knihu *Zjevení Janovo*. Po císařově skonu se Jan vrátil do Efezu a tam napsal své evangelium. Stal se jediným apoštolem, který zemřel přirozenou smrtí. Jedním z jeho atributů je číše s vínem. Ta odkazuje na legendu, podle které mu byla podána číše s otráveným vínem. Jan ji požehnal a poté vypil, avšak jed neúčinkoval. Proto se v den svátku sv. Jana tradičně světí víno.

Pranostiky:

„Jan Evangelista, učedník Ježíše Krista, i otrávené víno pil,
aniž by sebe zahubil.“

„Svatý Jan Evangelista
nepoctivé vinaře ‚křtící víno‘ vytrestá!“

„U dobrého vína možno zpívat,
od špatného pryč a otráveně zívat,
dobře radí Jan Evangelista, učedník Ježíše Krista.“

Jan Evangelista

Ať je pěkné víno Janem posvěcené nebo není,
chutná nám a všichni mají po něm až do kuropění
krásné snění.

Vystříhejme se však vína-bolehlavu,
ať jako Sókratés nepřijdeme o svou moudrou hlavu.

Jiří Hiršl, *Svatý Jan Evangelista*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*, čínská tuš, papír, 20 × 15 cm.

Jiří Hiršl, *Saint John the Evangelist*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*, Chinese ink, paper, 20 × 15 cm.

Hieronymus Bosch, *Svatý Jan Evangelista na Patmu*, cca 1489,
olej, dubová deska, 63 × 43,3 cm, Gemäldegalerie, Berlín, Německo.

Hieronymus Bosch, *Saint John the Evangelist on Patmos*, ca. 1489,
oil, oak wood, 63 × 43.3 cm, Gemäldegalerie, Berlin, Germany.

El Greco, *Svatý Jan Evangelista,* circa 1605,
olej, plátno, 99 × 78 cm, Museo del Prado, Madrid, Španělsko.

El Greco, *Saint John the Evangelist*, circa 1605,
oil, canvas, 99 × 78 cm, Museo del Prado, Madrid, Spain.

Jiřina Strýčková, *Jan Evangelista,* 2024, pastelky, karton, 31 × 20 cm.
Jiřina Strýčková, *John the Evangelist,* 2024, coloured pencils, cardboard, 31 × 20 cm.

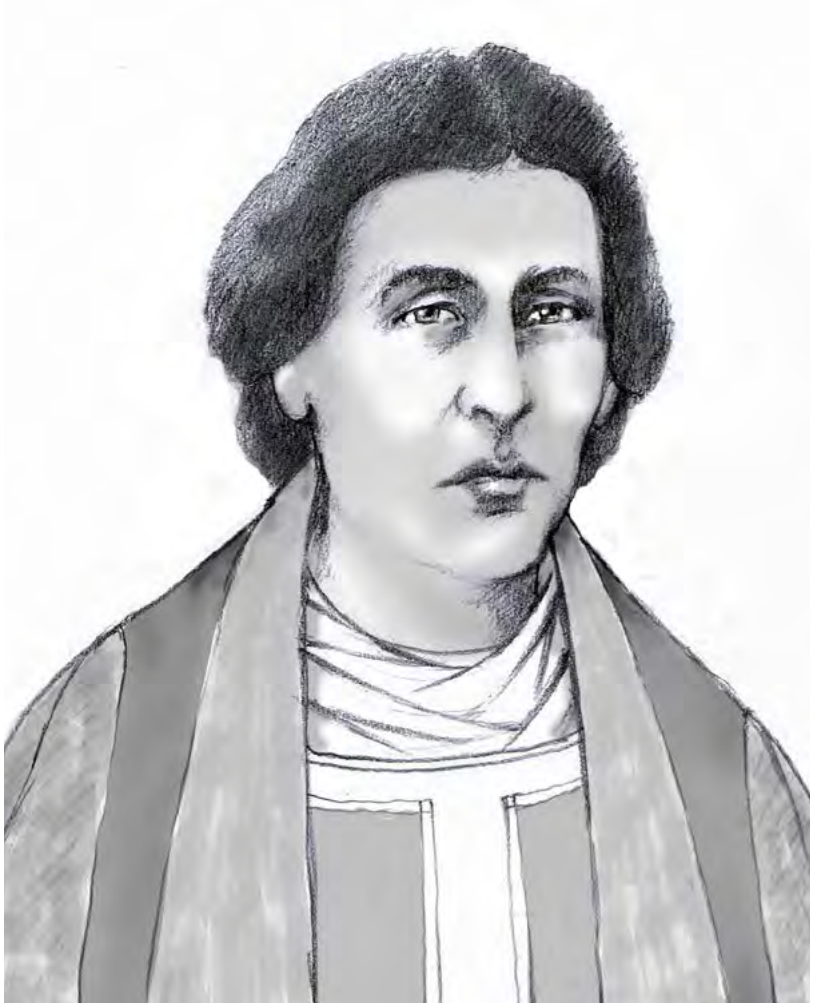

Miroslav Štěpánek, *Svatý Jan Evangelista,* 2024, tepaná měď, 20 × 10 cm.
Miroslav Štěpánek, *Saint John the Evangelist,* 2024, wrought copper, 20 × 10 cm.

Jiří Neuwirt, *Svatý Jan Evangelista*, 2023, z cyklu *Vinařští patroni*,
počítačová grafika, papír, 25 × 40 cm.

Jiří Neuwirt, *Saint John the Evangelist*, 2023, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
computer graphics, paper, 25 × 40 cm.

Jiří Eliška, *Svatý Jan Evangelista*, 2024, z cyklu *Vinařští patroni*,
papír, tužka, 30 × 21 cm.

Jiří Eliška, *Saint John the Evangelist*, 2024, from the cycle *Patrons of Winemakers*,
pencil, paper, 30 × 21 cm.

Bohyně vinařů

Křesťanští patroni vinařů jsou obdobou staroegyptských vešebtů – dílčím způsobem pomohou, ale víc nezmohou.
Bohyně vinařů nejsou ničí obdobou, vznášejí se nad věcí, přitom stojí pevně na nohou a všechny pohromy v průběhu vinařského roku s grácií přemohou.

Římská a kukská bohyně

Dnešní exaktní vědci,
mezi něž bývají počítáni i přírodovědci,
vesměs postrádají klasické vzdělání,
nic jim proto nebrání pouštět se do dávno odbytých klání,
která absolvovali už staří Řekové a Římané,
k spokojenosti všestranné.

Ty půtky vědců, kdy víno jednou zdraví prospívá – a pak zase škodí,
závisí navíc na přání zadavatele, který jim peníze
„na výzkum“ přihodí.
Každý Říman (i bez univerzitního vzdělání) uctívající bohyni Meditrinu
(krásnou a blahověstně spomocnou dceru boha lékařství Asklépia)
a účastnící se Meditrinalií a Vinalií,
slavností zasvěcených zdraví a vínu,
dal by výzkumníkům z d a r m a dobrou radu n a d z l a t o:

„Novum vetus vinum bibo,
novo veteri morbo medeor.“

„Piju nové víno se starým ku pomoci,
bych se zbavil staré i nové nemoci.“

Římská bohyně Meditrina až z dalekého Andésina
přes dvě tisíciletí podává ruku kukské Bohyni vína,
neboť se jí zalíbila tamější naučná vinařská stezka,
která je dle ní nejen užitečná, ale i k pokochání hezká.
Punc výjimečnosti jí prý dodává právě její kolegyně,
nad úrodou a jakostí vína bdící přísná ochránkyně.

Římský anonym, *Meditrina*, stéla s trojúhelníkovým frontonem, 2. století, vápenec, 70 × 48 × 14 cm; vesnice Grand s archeologickými artefakty a monumenty (někdejší gallo-římská lokalita *Andésina*), departement Vosges, region Grand Est, Francie. Scéna ukazuje, že pracovitá Meditrina hleděla si nejen vína.

Roman Anonymous, *Meditrina*, stele with triangular pediment, 2nd century, limestone, 70 × 48 × 14 cm; Grand village with archaeological artifacts and monuments (former Gallo-Roman site of *Andesina*), Vosges department, Grand Est region, France. The scene shows that the hard-working Meditrina cared not only for wine.

Petr Novák, *Réva / Bohyně vína*, 2016, božanovský pískovec, výška 240 cm; naučná vinařská stezka ve vinohradu Stanislava Rudolfského, Kuks (okres Trutnov). Foto Ctibor Košťál.

Petr Novák, *Vine / Goddess of Wine*, 2016, Božanov sandstone, height 240 cm; educational wine trail in the vineyard of Stanislav Rudolfský, Kuks (Trutnov District). Photo Ctibor Košťál.

Nektar

Uprostřed vinohradu sošná víla –
strážkyně Braunových děl, jež si oblíbila.
Zlý jazyk klidně smísí neřest i ctnost.
Její víno však jen ctnosti slouží,
nesmíšené uzrálo k dárku pro radost.
Ti dva obdarovaní přípitkem souhlasí.
A z Kuksu? – kladné ohlasy.
Bohyně vína Moravy a Čech –
hrozen laská dlaní hebkou jako mech.
Když ale z hladkých slov kape lest,
uvolní dlaň a sevře v pěst
k ochraně terroirů českých,
vinařů a jejich vín tichých, hezkých.

nektar (přes latinské *nectar* z řeckého *néktar*, „nápoj bohů“), v řecké mytologii nápoj bohů uchovávající jim nesmrtelnost a věčné mládí. Neustálé vědecké spory o jaký nápoj se jedná, rozhodl se s konečnou platností rozseknout sám bůh bohů Zeus: „Medovina, pivo, víno, tvrdý alkohol nebo snad sladká šťáva z květů pampelišek či jiných rostlin? Jde, pochopitelně o VÍNO, nejlépe suché a tiché!“

Bohyně se eroticky něžně vine ke kmeni vinné révy a laská její plody. Sochař, podobně jako kdysi Matyáš Bernard Braun (1684–1738), využil dokonale vlastností pískovce, hlubokou modelací dosáhl působivého účinku světla a stínu, který v pískovci vytváří zdání živosti a jeho režné struktuře dává dojem matné hebkosti, opravdovosti, tolik odlišný od hedvábného lesku mramoru: Podobně jako Matyáš Braun v Kuksu nebo u Hřibojed v Novém lese, tak sochař Petr Novák rozehrál český pískovec bravurně v režné noblese.

With erotic tenderness, the goddess winds her way to the trunk of the vine and caresses its fruits. The sculptor, like Matthias Bernard Braun (1684–1738) before him, made perfect use of the properties of sandstone, achieved an impressive effect of light and shadow through deep modelling, which creates an impression of liveliness in sandstone and gives its raw structure an impression of dull softness, genuineness, so different from the silky luster of marble: Similarly to Matthias Braun in Kuks or Hřibojedy in the New Forest, the sculptor Petr Novák played the Czech sandstone brilliantly in fair-faced refinement.

Bohyně vína se Stanislavem Rudolfským a Petrem Novákem uprostřed vinohradu a s barokním hospitalem v Kuksu na pozadí; noblesně přijímá hold obou mužů.

The Goddess of wine with Stanislav Rudolfský and Petr Novák in the middle of a vineyard and with the baroque hospital in Kuks in the background; She nobly accepts the tribute of both men.

Asklépios (latinsky *Aesculapius*; počeštěně *Aeskulap*), bůh lékařství, jenž léčil všechny nemoci a dovedl oživovat mrtvé. Aeskulapova hůl obtočená hadem je znamením životní síly a zdraví i symbolem očistné a samoléčivé síly v člověku. V antice existovala Asklépia, což byly svatyně s léčebným lázeňským zařízením, kde se léčilo inkubací, to je ve spánku: pacient, vykoupaný v chrámové vodě, se odebral s obětinami do chrámu, kde byli chováni hadi zasvěcení bohu, ulehl na rouno zvířete předtím obětovaného a vyčkával příchod Asklépia. Bůh se mu zjevil ve spánku a dal mu svou radu nebo na něm provedl léčebný zákrok.

Meditrina (etymologicky snad z latinského *medeor, ērī*, „léčit něco, hojit“, *mederi vulneribus*, „léčit rány“), římská bohyně zdraví, dlouhověkosti a vína; podle jedné z legend byla dcerou boha lékařství Asklépia. S jejím kultem byla spojena *Meditrinalia*, slavnost, která se konala 11. října; byla to oslava léčivých vlastností vína a poděkování bohům za něj. Tehdy Římané začali pít nové víno smíchané se starým a tento nápoj považovali za mimořádně účinný léčivý prostředek. Do římské mytologie vstoupila Meditrina až za císařství, kdy se mravy uvolnily. Do té doby vládl neomezeně Dionýsos/Bakchos, neboť patriarchálně založená řecká a římská republikánská společnost nepřipouštěla, že by kvůli svému posvátnému nápoji musela adorovat ženu, byť bohyni. To je jen další důkaz toho, jak vysoce si Řekové a Římané vína cenili, protože jiné rezorty, třeba hájemství sexu, erotiky a smyslné lásky, bez velkých problémů svěřili Afrodítě/Venuši. Soudí se, že Meditrinu stvořil římský gramatik Sextus Pompeius Festus (2./3. století), jehož jiným záslužným činem je výtah z dnes ztraceného díla Verria Flacca *De verborum significata* (O významu slov) v 20 abecedně uspořádaných knihách.

vešebt (z egyptského *vešeb*, „odpovídat“), mumiformní plastika představující zástupce zemřelého Egypťana. Název *vešebt* pochází od slovesa *vešeb* („odpovídat“), takže ho lze přeložit jako „ten, který odpovídá“. Toto označení odráží jeho úlohu zástupce zesnulého, jenž odpovídá, když je dotyčný zemřelý na onom světě vyzván, aby vykonal příslušné pracovní povinnosti, především obdělávání polí, zavlažování břehů a převážení písku. Odpověď vešebtu zní: „Provedu! Zde jsem!“ Od konce 12. dynastie se na některých vešebtech objevuje úplný nebo zkrácený text 6. kapitoly *Knihy mrtvých*, což přetrvává až do Ptolemaiovské doby. Namáhavé práci se na onom světě chtěli vyhnout všichni muži a ženy a od 18. dynastie i panovníci. Počet jejich vešebtů přitom kolísal. Až postupem doby dosáhl ideálního čísla 365 – jedna figurka na jeden den v roce. V 19. dynastii potom přibylo 36 vešebtů – dohlížitelů, kteří drží hůl nebo důtky a jsou civilně oděni. K tomu někdy přistoupil ještě jeden vrchní dohlížitel. Nejstarší vešebty se objevují na počátku Střední říše (12. dynastie: 1994–1797 př. n. l.), jsou zhotoveny z vosku a představují nahé lidské postavy. Zavinovaly se do obinadel a ukládaly do miniaturních rakví. Rozšíření Usirova kultu ve Střední říši se projevilo i u vešebtů: zemřelý začal být označován jako „Usir“ a nápis na něm začínal obratem „Usirem osvícený“, za nímž následovalo jméno a titul. Pečlivému vypracování vešebtu byla věnována pozornost zvláště v Nové říši (18.–20. dynastie: 1543–1080 př. n. l.), kdy se zhotovovaly z kamene, dřeva, keramiky, fajánse, bronzu, nebo dokonce i ze skla. Jejich oděv, paruky a šperky věrně odrážely tehdejší módu vyšších společenských vrstev.

Vinalia (genitiv *Vinalií*, z latinského *vinum*, „víno“), slavnosti obracející se k Jovovi s prosbou o dobrou úrodu a příznivé dozrání vína, konané nedlouho před vinobraním. Slavnost se konala 19. srpna (*Vinalia rustica*). Další Vinalie proběhly v dubnu na počest boha bohů Iova – otvíral se první sud vykvašeného vína (*Vinalia priora*).

Sarasvatí aneb univerzálně-globální vinařská pranostika

Znát zpaměti všechny složité vinařské pranostiky
je těžký úkol i pro hbité mozky a chytré prognostiky.
Problém řeší globálně-univerzální pranostika,
která se všech svatých patronů révy vinné týká:

Vláha, slunce, špačci, krupobití, úrodu v sudech nechat zráti,
toť vaše celoroční starost, velevážení křesťanští patroni svatí,
zklamete-li však důvěru, nebudete-li o vše řádně pečovati,
přichýlí se vinař k všemocné bohyni Sarasvatí!

Jak promlouvá, račte znáti:

„Bude proto, vážení, vaší vinou,
když místo křesťanskou liturgii a Nejsvětější Trojici
budu vzývat hinduistickou božskou světici,
navíc Brahmu, Višnua a Šivu provázaných s vínou.

S pohárem pěkného vína se k Sarasvatí přivinu,
blažen a rozjařen její hrou na vínu,
vzletnou pranostikou ji zahrnu:

Obdivně se schopnostem božské Sarasvatí
koří vinaři, každému pomůže, nikoho nezatratí.“

Poznámka:
Kromě univerzálnosti každý svébytný vinař ocení, že poprvé v dějinách se z role pokorného prosebníka stává rovnocenným partnerem patronů. Už jenom nežadoní, ale dává svojí apelativní mantrou najevo, že má po ruce místo nudných patronů onačejší náhradu. Vpravdě koperníkovský obrat v oblasti pranostikologie a vinologie!

Rádža Ravi Varma, *Sarasvatí hrající na vínu*, 1896, chromolitografie, 71,1 × 50,8 cm.
Raja Ravi Varma, *Saraswati Playing Veena*, 1896, chromolithography, 71.1 × 50.8 cm.

Michal Halva, *Konstruktivní setkání moravského vinaře (vpravo) s bohyní Sarasvatí (vlevo) v Pavlovských vrších*, 2019–2024, kombinovaná technika, karton, 30 × 21 cm.

Michal Halva, *Constructive Meeting of a Moravian Winemaker (right) with Goddess Saraswati (left) in the Pavlov Hills*, 2019–2024, mixed media, cardboard, 30 × 21 cm.

Brahma (ze sanskrtského *brahman*, „růst, rozmach [ducha], absolutno“), v mladších védských textech personifikace neosobní vesmírné podstaty (*brahma*), později postava stvořitele, jenž spolu s Višnuem v roli udržovatele světa a Šivou jako jeho ničitelem tvoří hinduistickou božskou trojici (v sanskrtu *trimúrti*).

Sarasvatí, v indické mytologii bohyně moudrosti, věd, hudby a řeči; manželka boha Brahmy. Bývá zobrazována jako čarokrásná žena s knihou, šňůrou modlitebních korálků a vínou. O jejím významu v indické kultuře svědčí název prastarého kultovního hudebního nástroje (*Sarasvatí vína*) i návrh, aby nejstarší protohistorická městská harappská kultura (3200–1600 př. n. l.) nesla pojmenování *civilizace povodí Indu-Sarasvatí.*

vína (ze sanskrtského *vīṇā*, anglicky *veena*), indický strunný drnkací hudební nástroj podobající se naší loutně. Podle legendy vytvořil *vínu* sám bůh Šiva. V jihoindické hudbě se nazývá *Sarasvatí vína;* vznikla zde v 16. století. Tělo je asi 120 centimetrů dlouhé a skládá se z dřevěného rezonátoru (*kudam*) a zužujícího se krku opatřeného čtyřiadvaceti kovovými pražci. Ladící kolíky jsou připevněny na hlavě ve tvaru draka (*yali*). Na konci krku je vína opatřena druhým rezonátorem, který ale slouží spíše k usnadnění nastavení polohy nástroje při hraní, proto je vyroben z akusticky neutrálního materiálu (papír, rákos apod.). Strun je sedm, z toho čtyři jsou nataženy přes pražce a zbytek jsou postranní struny. Na vínu se hraje vsedě, s překříženýma nohama. Vrchní rezonátor leží na levém stehně, hlavní rezonátor leží na zemi vedle hráče. Na struny se hraje prostředníkem a ukazovákem. Rezonanční struny se rozeznívají malíkem.

Jiří Eliška, *Žena, letní vinohrad*, 2017, kresba, papír, 21 x 30 cm.
Jiří Eliška, *Woman, Summer Vineyard*, 2017, drawing, paper, 21 x 30 cm.

Brněnská matrona v roli vinařského patrona

Správná brněnská matrona, nepřehlédnutelná persona, neochvějně důstojná, svatopetrská barokní madona, někdy však dravější než francouzská Matrona.

Nadto jako ochránkyně vína, vinic a vinařů nahradí Bakcha i smečku ostřílených ohařů.

Bakchos (latinsky *Bacchus*, řecky *Dionýsos*), řecký bůh plodnosti, extáze a vína, syn Dia a jeho pozemské milenky Semelé. Když Semelé Dia prosila, aby se ukázal ve své božské vznešenosti, zjevil se jí s blesky, které ji sežehly. Předčasně narozeného Dionýsa donosil Zeus ve vlastním těle a poté ho poslal k nymfám, aby ho vychovaly. Dionýsos byl ochráncem vinařství a vegetace jako takové. V lidech jeho dary podporovaly družnost a zábavu, podněcovaly lásku a uvolňovaly tvůrčí schopnosti, a pokud byly užívány s mírou, osvěžovaly ducha i tělo. Vzal si za manželku Ariadnu, poté co ji „hrdina" Théseus zrádně opustil. Z attických kultovních průvodů k poctě Dionýsa se vyvinuly oba dramatické útvary: tragédie i komedie.
matrona (z latinského *matrona*, „paní [důstojná]; manželka"), důstojná starší žena; starší žena silnější postavy; termín užíván i v pejorativním významu: žena „rubensovsky barokních proporcí" mentorující svoje okolí.
Matrona (z latiny, dnes *Marne*), přítok Sequany (dnešní Seina).
ohaři, skupina plemen loveckých psů specializovaných na vyhledávání zvěře.

Helena Hlušičková, *Správná brněnská matrona*, 2024, smalt, plech, 47 × 47 cm.
Helena Hlušičková, *The Right Brno Matron*, 2024, enamel, sheet metal, 47 × 47 cm.

Epilog

Lykúrgos & Dionýsos

Thrácký král Lykúrgos byl zpočátku velkým přítelem boha vína Dionýsa a oddaným stoupencem jeho kultu. Později se stal jeho odpůrcem, začal Dionýsa pronásledovat, neboť ve víně spatřoval záhubu (sic!) lidstva.

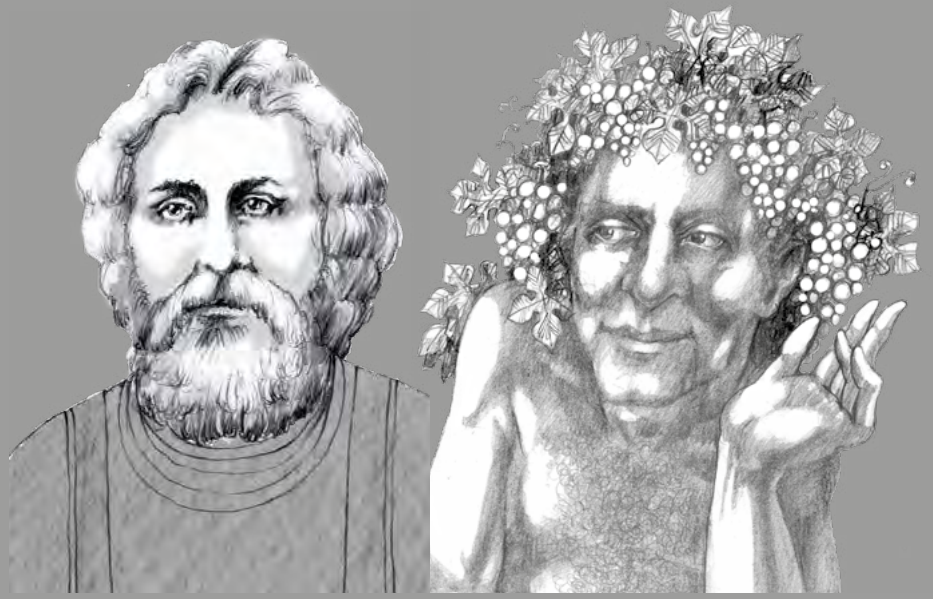
Lykúrgos tím urazil snad všechny bohy,
zejména však bohu vína jen podrážel nohy:
Prý pití vína vrhá lidstvo do záhuby –
tohle vypustil ze své nevymáchané huby!

Když pak jednou přišel Dionýsos se svou rozvernou družinou do Thrákie, Lykúrgos jeho skvělý průvod rozehnal, některé bakchantky zajal nebo i usmrtil. Samotný Dionýsos se zachránil před rozlíceným králem skokem do moře, kde se ho ujala dcera boha moře Nérea, laskavá Thetis.

Taková urážka, Lykúrgos řádil jako šílený kanec,
však byl za to Dionýsem spravedlivě postižen:
skončil bez moci a bez nohou, ten nesoudný neotesanec.

Dionýsos zrádného přítele krutě potrestal: seslal na něho šílenství, v němž král zabil sekerou vlastního syna Dryanta a sám sobě usekl nohy v domnění, že hubí vinnou révu. Lykúrgovo království bylo nadto postiženo morem a k tomu ještě přistoupila dlouhá neúroda. Věštba varovala, že neúroda nepřestane, dokud Lykúrgos nezemře. Lid proto vyvlekl Lykúrga na horu Pangaion, kde ho dal roztrhat koňmi. Příběh se stal námětem tragické trilogie *Lykúrgeia* (zachovány zlomky) athénského dramatika Aischyla (525–456 př. n. l.).

Lykúrgos přesto může mluvit o štěstí,
když ho takto ztrestal slitovný Dionýsos,
kdyby ho dostali do rukou křesťanští vinařští patroni,
se zkušenostmi s opékáním na rožni či se stahováním z kůže,
teprve by litoval, jaké chtěl zákazem vína přivodit lidstvu neštěstí.

Jiří Eliška, *Lykúrgos* a *Dionýsos*, 2024, papír, tužka, 13 x 10 cm.
Jiří Eliška, *Lycurgus and Dionysus*,, 2024, paper, pencil, 13 x 10 cm.

◂ Antický anonym, *Lykúrgův pohár,* mezi lety 290 a 325,
síťový pohár (latinsky *vas diatretum*), dichroické sklo, výška 15,9 cm,
průměr v nejširším místě 13,2 cm, British Museum, Londýn, Anglie.
Pohár byl zhotoven v Alexandrii nebo v Římě; je nejstarším známým příkladem použití dichroického skla. Reliéf, zhotovený rytím a broušením, zobrazuje thráckého krále Lykúrga ovíjeného révovím. Pohár mění barvu – na denním světle je zelený, při osvětlení pod určitým úhlem se rozzáří dočervena, barevný odstín se mění také podle tekutiny, kterou je pohár naplněn. Tento efekt je způsoben přidáním práškového zlata a stříbra do litého skla. Pohár se možná užíval při bakchanáliích. Pozlacený bronzový lem okraje a nožka byly doplněny kolem roku 1800; výzdoba nožky pokračuje v tématu poháru s prolamovanými listy vinné révy a okraj má tvary listů, které se prodlužují a zkracují, aby odpovídaly scénám ve skle.

Ancient Anonymous, *Lycurgus Cup,* between 290 and 325,
net cup (Latin *vas diatretum*), dichroic glass, height 15.9 cm,
diameter at widest point 13.2 cm, British Museum, London, England.
The cup was made in Alexandria or Rome; It is the earliest known example of the use of dichroic glass. The relief, made by engraving and grinding, depicts the Thracian king Lycurgus wrapped in vines. The cup changes colour – in daylight it is green, when illuminated at a certain angle it glows red, the colour shade also changes according to the liquid with which the cup is filled. This effect is due to the addition of powdered gold and silver to the cast glass. The cup may have been used in bacchanalia. Gilded bronze trim, rim and stem were added around 1800; The foot decoration continues the theme of the goblet with openwork vine leaves, and the rim has leaf shapes that lengthen and shorten to match the scenes in the glass.

Bůh & Bohyně vína aneb Račte vstoupit

Víno, architektura a sochařství Naxos s Kuksem spojují,
jen druh kamene, mramor a pískovec, je jiný,
a jakkoli si bůh Dionýsos s Kukskou bohyní notují,
přec každý po svém hospodaří s vinicemi a víny.

Od roku 530 před naším letopočtem
stojí na Naxu mramorová fortna, zvaná Portara.
Je otevřená k nebi, krásná, ale trůní tam osiřelá,
aniž se kdy Apollónova chrámu a plánované veleslávy dočkala.
Pomineme-li ale bytostně důležité prolnutí apollinského
s dionýským,
které ve zdejším chrámovém labyrintu Ariadné svou nití
prozíravě utkala.

Nemiřme tedy jen do obřích futer na Kyklady,
na ostrov Naxos s tímto symbolem nesplněných přání,
těšme se do Kuksu, do své domoviny, k bohyni vína do
zahrady –
brána je funkční, a i když ne tak honosná, jsme tam
srdečně zváni…

Co by se stalo, kdyby Dionýsos přijal pozvání?
Račte neračte, prostě by tam od Jaroměře vlítl rychlostí koule dělové,
ten styl střetem apollinského a dionýského principu znovu zavání!
Bůh uvyklý hladkému mramoru srazí se s hrubým pískovcem.
Krev řinoucí se jak přítok Labe na rautu nečekali „Dámy a pánové“.
Vtom jako Deus ex machina zasáhne kukská Bohyně vína.
Odvádí nebohého do Šporkovy lékárny, tam dojde k homeostáze,
neboť se obě božstva ocitnou v rovnováze…,
načež vymyslí edici nového pěkného vína,
překonávající Lesecovu sérii *Apollon & Dionysos*,
a nazvou ji *BRAUNOVA & ŠPORKOVA GLOBÁLNÍ MEDICÍNA*.

Fortna (Portara) chrámu Apollóna Délského s průhledem na Chóru Naxijských, hlavní město ostrova Naxos.

Entrance (Portara) of the temple of Apollo of the Delians with a view of the Chora of the Naxians, the capital of the Naxos island.

Fortna altánu ve vinohradu (vpravo vrcholek sochy *Réva / Bohyně vína*) s průhledem na Šporkův kukský hospital.

Entrance of the arbour in the vineyard (on the right the top of the statue of the *Vine / Goddess of Wine*) with a view of Špork's Kuks hospital.

Viněta vína Apollon & Dionysos.
Patrick Lesec se stále více obával, že vinaři ztrácejí kontakt s tím, co pijáci vína (v jeho restauraci) hledají – hédonistická, chutná vína, která mají pozitivní dopad. Proto stvořil víno *Apollon & Dionysos.*

Dočkáme se edice vína
BRAUNOVA & ŠPORKOVA GLOBÁLNÍ MEDICÍNA?

Vignette of Apollon & Dionysos wine.
Patrick Lesec became more and more concerned that winemakers were becoming increasingly out of touch with what wine drinkers (in his restaurant) were looking for – hedonistic, flavoursome wines that made a positive impact. That's why created *Apollon & Dionysos wine.*

Will we see an edition of wine
BRAUN'S & SPORCK'S GLOBAL MEDICINE?

apollinský a dionýský (podle řeckých božstev *Apollóna a Dionýsa*), antropologická a estetická koncepce dvou typů kultury a dvojího pojetí bytí: apollinský princip ztělesňuje světlý, rozumový, intelektuálně nazíraný prvek, dionýský naproti tomu živel temný, orgiastický, extatický, chaotický a iracionální. Tato dualita se v náznacích objevuje v období romantismu u Friedricha Schlegela (1772–1829) nebo Friedricha Schellinga (1775–1854) a souvisí s polaritou naivního a sentimentálního nebo klasického a romantického. Rozvinul ji Friedrich Nietzsche (1844–1900) ve spisu *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* (1872, „Zrození tragédie z ducha hudby"). Kulturní ideál spatřoval v dosažení rovnováhy obou principů. Zároveň již v této typologii lze konstatovat počátky Nietzscheho preference archaicko-chaotického živlu, projevující se v jeho iracionální filozofii života a kultury, v učení o vůli k moci jako atributu všeho živého i jeho utopické filozofie dějin, usilující o návrat k ideálům předsokratovského Řecka. V antropologii teorii „apollinského a dionýského" uplatnila například slavná americká antropoložka Ruth Benedictová (1887–1948), když interpretovala základní rozdíl mezi kulturou a psychologickými dispozicemi severoamerických indiánských etnik Pueblanů (dionýští) a Kwakiutlů (apollinští).

Apollón (latinsky *Apollo*), syn nejvyššího boha Dia a bohyně Létó, bratr Artemidy. V řeckém pantheonu byl Apollón bohem světla a slunce (měl epiteton *Foibos*, „zářící"), byl garantem harmonie a božského pořádku, ochráncem před nemocemi a epidemiemi a patronem tvůrčí, múzické činnosti. Byl také neomylným věštcem, jeho nejvýznamnější svatyně byly zároveň proslulými věštírnami – Delfy v Řecku a Didymy u Miléta na maloasijském pobřeží. Apollón byl v antice synonymem krásy, byl zobrazován jako sličný mladý bůh s lukem a šípy, byl mu zasvěcen vavřín. V Římě si ho jako své ochranné božstvo vybral císař Augustus a na Palatinu mu postavil chrám, v němž byly uchovávány náboženské spisy, mezi nimi i Sibyllské knihy. Z apollinského typu dokonalé a idealizované mladistvé krásy se vyvinul i první ikonografický typ pro znázorňování Ježíše Krista, který vznikl v pozdní antice.

Apollon & Dionysos, název prvního vydání (2019) vína Patricka Leseca, francouzského filozofa a vinaře, ze série *Lumières*, která vzdává hold myšlení Friedricha Nietzscheho a zdůrazňuje Apollóna

a Dionýsa jako dvě protikladné, avšak vzájemně se doplňující síly vládnoucí životu a umění – tak jak to chápali i antičtí Řekové.

Ariadné, dcera krétského krále Mínoa; pomohla Théseovi, aby nezabloudil v labyrintu, kde měl zabít lidožrouta Mínótaura. Dala mu klubko nití, které Théseus upevnil na začátku labyrintu, po niti se zas vrátil a z nebezpečí vyvázl živý. Ariadné s Théseem prchla, ten ji však zradil – vysadil ji spící na ostrově Naxu a opustil ji. Zoufalou Ariadnu zde nalezl a vzal si za manželku bůh Dionýsos.

Dionýsos (též *Bakchos*, latinsky *Bacchus*), původně asi thrácký bůh úrody a plodnosti, teprve později ho Řekové uctívali jako boha vína a nespoutaného až orgiastického veselí. Podle nejrozšířenějších mýtů byl synem boha Dia a dcery krále Kadma Semely. Narodil se ze stehna svého otce, kde dozrával, poté co jeho matku zahubily Diem vyslané plameny blesků, podnícené žárlivou, pomstychtivou Hérou. O dítě pečovaly nymfy uprostřed přírody, s „výchovou" pomáhali Satyrové, mainady a Silénos, kteří ho už od malička napájeli vínem z rohu hojnosti. Dospělý Dionýsos se vydal na cesty, aby dobyl svět. Vítězně prošel Egyptem, dospěl až do Indie, odkud se vrátil do Frýgie, opanoval Thrákii a podrobil si Boiótii. Přitom všude šířil bujné veselí, avšak své protivníky krutě trestal. Na Naxu Dionýsos učinil svou manželkou Ariadnu, kterou tu opustil zrádný Théseus. Po svém vítězství nad světem usedl po pravici Diově na Olympu. Sestoupil do podsvětí a vyvedl svou matku na Olymp, když jí dal jméno Thyóné. Zeus daroval Dionýsovi palác a Héře nezbylo než smířit se s tím, co se stalo. Dionýsův kult se začal mohutně šířit, neboť nebyl jen bohem vína a veselí, nýbrž i bohem veškerého růstu v přírodě. Poskytoval i básnické a věštecké inspirace. Svým vyznavačům přinášel zdraví a měl ve Fókidě svatyni, kde nemocným ve snu zjevoval léčebné prostředky. Věřící přitom nečekali trpně, zda budou jejich modlitby božstvem vyslyšeny, nýbrž dostávali se v extázi do blízkosti boha. K jeho uctění se konaly slavnosti – Attické Dionýsie, Lenáie, Anthestérie a Velké městské Dionýsie. Opojené ženy slavily noční slavnosti Nyktelie. Znakem všech slavností byla živá, hlučná, až bouřlivá hudba. Dionýsos jako bůh plodnosti v přírodě byl zobrazován jako dítě, jež se na jaře probouzí, v létě dospívá, na podzim umírá nebo usíná a na jaře se opět objevuje jako dítě. Bůh plodnosti a extáze se stal i bohem vína, které prý do Řecka přivezl přes moře.

Kuks (okres Trutnov, Královéhradecký kraj), obec v údolí horního toku Labe. Lokalita vyniká unikátním barokním lázeňským areálem se špitálem a bohatou sochařskou výzdobou z dílny Matyáše Bernarda Brauna (1684–1738), který nechal v letech 1692–1724 vybudovat hrabě František Antonín Špork (1662–1738). Hospital, centrum bývalých Šporkových lázní kolem zaniklého zámku na levém břehu Labe, a Braunův sochařský soubor *Betlém* jsou chráněny jako národní kulturní památky a jsou zároveň součástí památkové rezervace Kuks. K potěše těla a ducha přibyl dnes vinohrad, který zde založil Stanislav Rudolfský, předseda Cechu českých vinařů. Vinohrad zdobí altán s průhledem na hospital a socha *Réva / Bohyně vinařů* (2016) od akademického sochaře Petra Nováka. Zdárně se rozvíjející vinohrad je odpovědí těm, kdož by pochybovali o existenci vinic ve Šporkově době nebo snad měli výhrady k vinařským sentencím Brauna a Šporka:

„Kuks byla moje nejlepší životní i umělecká štace – díky Šporkovu kvalitnímu vínu (i honorářům) žil jsem si jak antický bůh Faun,"
Matyáš Bernard Braun.

„Prý se pochybuje, zda jsem pěstoval v Kuksu révu vinnou. O sancta simplicitas! Jak by ne, vždyť moje víno chutnalo i Braunovi, inspirovalo ho a občas také zahánělo můj i jeho splín. A hektolitry kvalitního vína protekly hrdly architektů a řemeslníků, než mně udělali z Kuksu anglický York,"
František Antonín Špork

Naxos, největší řecký ostrov v Kykladách. Na západě je hornatý (těžba mramoru), na východě úrodný (víno, olivy, ovoce). Byl osídlen již v pravěku, v historické době byl postupně opanován maloasijskými Káry a řeckými Ióny. Od 7. století př. n. l. se stal střediskem obchodu. Hmotný a kulturní rozkvět nastal za tyrana Lygdamia (538–524 př. n. l.), přítele vládců Peisistrata (Athény) a Polykrata (Samos). Rozvíjela se proslulá sochařská škola využívající zejména tamější kvalitní mramor. Z mramoru byl tehdy budován monumentální chrám Apollóna Délského (rozměry asi 59 × 28 × 30 m) na ostrůvku Palatia; nebyl však nikdy dostavěn. Jeho pozůstatky, zejména obrovitá brána, patří dnes k dominantám Chóry Naxijských, hlavního města ostrova. Naxos je opředen řadou legend; například zde bůh vína Dionýsos pojal za manželku Ariadnu, zrádně opuštěnou nevděčným

Théseem. Je možné, že se u té příležitosti Dionýsos setkal na Naxu s Apollónem. Jak by si rozverný Dionýsos rozuměl s Apollónem vyznávajícím rozum, harmonii a řád? Možná podobně, jako když se setkal s kukskou Bohyní vína.

Nedokončená mramorová socha nahé ženy (Ariadné) upoutá pozornost na hrázi vedoucí k Portaře, starověkému Apollónovu chrámu ze 6. století př. n. l., v přístavu Naxos.

An unfinished marble statue of a naked female (Ariadne) catches the eye on the causeway leading to Portara, the ancient 6th BC temple of Apollo, in the port of Naxos.

Patrons of Winemakers

Patrons or heavenly protectors are saints who in Catholicism, Anglicanism or Eastern Orthodoxy are considered heavenly defenders of an ethnicity, nation, clan, place, craft, activity, social class, clan, family or person.

In Christianity, saints often become the patrons of the places where they were born, worked, martyred for the faith or buried. In medieval Europe, there were also cases when the city received the patronage of a famous saint who lived and was buried elsewhere, if its representatives managed to get his remains or relics. Such a practice gave the locality considerable prestige and became a place of pilgrimage with considerable economic benefits. In the New World, Spanish and Portuguese conquistadors and missionaries often named a place after the saint on whose feast or memorial day they first visited the locality, who then became the patron saint of the entire region.

Professions usually have patrons who have been identified with them to some extent by their actions, but there are cases where the connections are irrelevant or ahistorical. For example, when the profession of photographer emerged in the 19th century, Saint Veronica (1st century) became its patroness because of how her veil miraculously received the imprint of Christ's face after wiping away blood and sweat. The Latin theologian, historian and chronicler and Archbishop Isidore of Seville (circa 560–636), one of the founders of medieval scholarship, was proposed as the patron saint of the Internet at the beginning of the 21st century. The veneration, commemoration and recognition of patron saints or saints generally exists in Catholicism, Eastern Catholicism, Eastern Orthodoxy, Oriental Orthodoxy and among some Lutherans and Anglicans, while in most Protestant branches (especially Calvinism) it is considered idolatry and condemned. In Catholicism, a saint is considered a special

intercessor with God and a correct defender of a particular place, occupation, etc., and deserves a special form of religious worship. Numerous saints ensured the prosperity of the economic cycle (plant cultivation, cattle breeding). Viticulture in particular is dependent on many basic climatic elements throughout the year, such as rainfall, sunshine, temperature, evaporation, etc. It is therefore not surprising that this area is managed by a number of saints. Different patron saints of winegrowers dominate in different wine-growing countries. Among the most important are: Saint Vincent of Zaragoza (died around 450), Saint Urban (?–230), Saint John the Baptist (c. 5 BC–c. 30 AD), Saint Lawrence (3rd century), Saint Bartholomew (1st century), Saint Wenceslas (c. 907–929/935), Saint Martin of Tours (316/317–397), Saint John the Evangelist (c. 10–c. 101). Other patron saints of wine are Saint Remigius (437–533), Saint Amandus (584–675), Saint Ludmila (860–921), Saint Gotthard of Hildesheim (c. 960–1038), and even Saint John of Nepomuk (between 1340 and 1350–1393).

Sometimes a saint is declared patron saint only in a particular wine-growing village, such as Saint Gotthard in Moravia's Dolní Kounice. In Moravia, Saint Urban is most often associated as the patron saint of wine and Saint Martin in connection with young Saint Martin's wines. In Bohemia, the blessed memory of Saint Ludmila, her grandson Saint Wenceslas and Saint John of Nepomuk is requested.

The favor of deities and saints is to be sought through sacrifices and sacraments. Painters and sculptors Jiří Eliška, Jaromír Gargulák, Michal Halva, Jiří Hiršl, Helena Hlušičková, Alice Kopečková, Dana Marková, Jiří Netík, Martina Netíková, Jiří Neuwirt, Petr Novák, Ivana Olšanová, Jiřina Strýčková, Miroslav Štěpánek, Pavel Tasovský and Antonín Vojtek paid tribute to them with original cycles. The artistic

blacksmith occasionally humming *When the Saints Go Marching In* with Louis Armstrong to the rhythm of the blacksmith's hammer:

"Oh when the saints go marching in,
oh when the saints go marching in,
oh I want to be in that number..."

It is not an impossible wish, they can join the crowd of saints and "immortals" when they approach the genius painter Max Švabinský (1873–1962) in the creative process and their opera magna appeals not only to wine patrons, but especially to their protector Saint Luke (1st century), who was originally a physician and allegedly also a painter (the painting guild was called the "Guild of Saint Luke"). Švabinský drank five litres of red a day, but as a native of Kroměříž, Moravian Athens, diluted with water in the Greek way. Nevertheless, Saint Luke secretly complained: "While protecting Max Švabinský, my abstinence was severely tested – from morning till evening he forced a glass of wine on me with the words 'Luke, here you have what you look at in disbelief!'" Saint Luke died at the age of eighty-four, four years earlier than Max Švabinský...

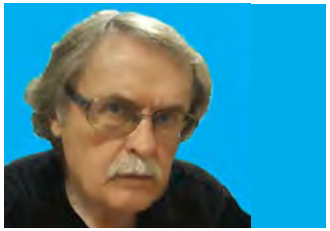

Autor

Malina, Jaroslav (11. 4. 1945, Dolní Bučice), antropolog, archeolog, spisovatel, básník, editor; spoluzakladatel, profesor a první ředitel Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, zakladatel a předseda správní rady Nadace Universitas. Vedle úctyhodné řádky vědeckých a vědecko-naučných prací má v jeho tvůrčích aktivitách významné místo tvorba beletristická. Jeho texty, zdařile dotvářející poetický komentář k naší realitě, propojují tvorbu vědeckou a básnickou. Výsledný celek snoubí funkci didaktickou, společenskou i estetickou, a tím autora právem pasuje na zakladatele originální „kognitivní poezie“ (viz zejména *Anti-Encyklopedie Anti-Antropologie*, 2013, *Světoví géniové v chajjámovských čtyřverších*, 2014, *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strasti*, 2016, *Hlava v makarónské poezii*, 2017, *Hlava XXXI: Hlava v originálních úslovích a obrazech od A do Ž*, 2017, *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka*, 2019, *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené originálními texty, malbami a sochami*, 2019, *Fíkové listy „cudnosti“ z doby křížových výprav*, 2021, *Portréty Dvanáctera tenisových hvězd*, 2021, *Poslední výroky známých (ne)smrtelných*, 2021, *Nekorektní epigramy korektní doby, 1*, 2022, *Tenis v Mikulkově State Louis*, 2022, *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích*, 2022). Inspirativní je také jeho činnost encyklopedická (viz studenty i širší veřejností vydatně užívané elektronické encyklopedie: *Encyklopedie antropologie: První interaktivní mezinárodní encyklopedie antropologie*, 2011 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/index.html; *Člověk-Auto-Encyklopedie*, 2011 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/clovek-auto/index.html; *Encyklopedie sexuality, erotiky a lásky všech kultur světa*, 2012 – https://is.muni.cz/do/sci/ UAntrBiol/el/encykl-sexuality/index.html; *Umění světa slovem a obrazem v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost*, 2018 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/encyklopedie.html). Vydal také vědecko-naučné a umělecko-naučné knihy obracející se k záhadám dávné minulosti a lidské tvořivosti: *Vzpomínky na minulost aneb Experimenty odhalují tajemství pravěku*, 1982, 2., přepracované a doplněné vydání 1992, *Zasáhli mimozemšťané a katastrofy do vývoje lidstva?*, 1988, *Obdivuhodný člověk: Úvahy o lidské tvořivosti*, 1991, *Dvacet nejvýznamnějších archeologických objevů dvacátého století*, 1991, *Jak vznikly největší monumenty dávnověku*, 1994, *První císař: Tvůrce Číny a osmého divu světa*, 1994, 2., přepracované a doplněné vydání 2004 aj. Zasahuje i za hranice vědecké a vědecko-naučné činnosti a projevuje se na poli beletrie: *Amor: Počítačový systém k automatickému generování milostných scén*, 1993, 2010, *První pozemšťan: Zpráva o archeologickém podvrhu století*, 1995, *Světová katastrofa a jiné povídky s neblahým koncem*, 1996, *Smrt profesora a jiné příběhy z univerzitního prostředí*, 1997, *Smrt profesora je Světová katastrofa a jiné příběhy s neblahým koncem*, 2010, *Mluvící prahrnec a jiné prapříběhy*, 2012, *Vraždy v tiebreaku*, 2020 aj. Dlouhodobě spolupracuje s významnými výtvarníky, jejichž díla reprodukuje ve svých knihách a na výstavách, a publikuje jejich životopisné monografie (*Adolf Born*, 1995, *Olbram Zoubek*, 1996, *Zdena Höhmová*, 2001, *Alois Mikulka*, 2001, 2022, *Vincenc Makovský*, 2002, *Vladimír Preclík*, 2002, *Miroslav Netík*, 2004, *Zdeněk Macháček*, 2005, 2021, *Bohumír Matal*, 2006, *Vladimír Svoboda*, 2008, *Vladimír Drápal*, 2010, *Alice Kopečková*, 2019, *Miroslav Štěpánek*, 2020, *Pavel Tasovský (1960 – potenciální ∞)*, 2024 aj.). Významné jsou též jeho aktivity editorské a organizační v oblasti vědy a umění. V rámci Nadace Universitas, jejímž je předsedou, založil knižnice *Heureka*, *Miscellanea*, *Osobnosti*, *Scientia a Scintilla*, kde bylo pod jeho editorským vedením publikováno na sto padesát svazků. V letech 1993 až 2005 vydával časopis *Univerzitní noviny – List Masarykovy univerzity* a *Nadace Universitas*. V roce 2010 založil oborový časopis *Anthropologia Integra – Časopis pro obecnou antropologii a příbuzné obory* a v návaznosti na zmíněné periodikum edici *Anthropologia Integra – Series Monographica*; oba tituly vycházejí dodnes. Malinovy vědecké, vědecko-naučné a beletristické knihy vyšly u nás i v zahraničí v počtu přesahujícím dva miliony výtisků a získaly řadu ocenění.

Výtvarníci

Eliška, Jiří (19. 11. 1948, Bratislava), grafický designer, pedagog (Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně); habilitace 1991. Věnuje se grafickému designu, kresbě, figurální kresbě a malbě, portrétům, ilustraci, počítačové grafice, kaligrafii a typografii (např. tato kniha, *Alois Mikulka, Poslední výroky známých (ne)smrtelných, Státoprávní dějiny ČR v datech, Rodinné podniky ve světovém vinařství…*). Pro studenty psal odborné texty a metodické příručky pouze v PDF (*Grafický design v kulturních souvislostech, Obrazový slovník vizuální komunikace, Grafický design – historie, Grafický design – písmo, Grafický design – osobnosti, Grafický design – barva*). Po skončení pedagogické činnosti je všechny z fakultních webů, moodle a svého webu smazal. Ilustroval publikace *Historia populi* (700 kreseb) 2018, *Dějiny v datech I a II* (1 500 kreseb) 2019, 2020. *Epigramy 1*, *Fíkové listy „cudnosti" z doby křížových výprav,* vytvořil publikaci *Zoja Mikotová, režisérka…* Ve volné tvorbě neopustil téma žen, jen se časem měnila výtvarná forma jeho maleb a kreseb. Kresba poskytuje autorovi (už od 70. let) možnost vytvářet až artistní podoby ženského těla. V 80. letech používal radikální formu obrazového sdělení – vrstvením lineárních rastrů a prefabrikátů spolu s agresivní barevností lesklých laků dosáhl intenzity streetartu. V dalších dvou dekádách stačila autorovi jen tužka a karton. Kresebně transformoval technologické danosti fotografie (rastr, zrno fotopapírů, vytvrzení polotónů, zastavený čas, gesto zachycené setinou vteřiny, difúzní proces Sabatiérova efektu atd.). Jeho současná portrétní tvorba kombinuje charakteristiku fotografického obrazu, transformovanou do klasické kresby se stylizací typickou pro grafický design, s rastry a řádkováním monitorů, displejů, obrazovek. V poslední dekádě vytváří portrétní cyklus osobností, které považuje za výjimečné (cca 100 portrétů). Změnil se i obsah motivů žen. Překvapivé je to, co vlastně na jeho obrazech vidíme. Ženy, dívky, slečny, madony, modelky, nevěsty, studentky se pozvolna mění v kyborgy. *(Všichni jsme tak trochu kyborgové… máme kardiostimulátory, endoprotézy, umělé zuby, prsní a jiné implantáty, tetování, piercing, kontaktní čočky, jsme napojení na smartphony…).* Třebaže si tváře žen vymýšlí, stává se, že některé z nich potká. Současná část jeho tvorby je zdokumentována na http://eliskajiri.myportfolio.com a Instagramu (jirieliska).

Gargulák, Jaromír (5. 2. 1958, Brno), sochař a malíř. Vystudoval Fakultu strojního inženýrství Vysokého učení technického v Brně, obor slévárenská technologie. Od 90. let minulého století se věnuje tvorbě plastik, mezi nimiž dominují postavy ptáků a okřídlených bytostí zosobňující volnost a svobodu, velká část jeho tvorby zahrnuje rovněž sakrální motivy. Plastiky odlévá převážně ze žlutého nebo červeného bronzu metodou na ztracený vosk, kdy je každý odlitek originálem. Jeho neškolený výtvarný projev se vyznačuje uvolněností výrazové formy, kterou uplatnil jak v malbě, tak zejména v plastice. Jakkoliv východiskem jeho sochařského projevu je vizuálně i hmatově vnímaná realita, jeho tvorba je založena na hledání novotvaru. Poučení nalezl zejména v sochařské tvorbě Henryho Moora, a to jak v dřevěných skulpturách, tak obzvláště v bronzové figurální plastice, která mu umožnila jít cestou tvarové deformace a nadsázky. Jeho díla jsou součástí soukromých i veřejných prostor (například plastika *Pieta* ve foyeru Anatomického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity, plastiky *INRI* a *Madona* v kostnici ve Křtinách) a českých i zahraničních galerií. Jeho *chef-d'œuvre* představuje monumentální bronzová skulptura *Hrachovina* z roku 2023 (Brno, Mendlovo náměstí) oslavující zakladatele genetiky Gregora Johanna Mendela.

Halva, Michal (20. 4. 1964, Brno), malíř, grafik a ilustrátor. Vyučil se strojním zámečníkem. Absolvoval kurz kresby u profesorky Marie Helgy Heindlové; jinak autodidakt. Od kresby a grafiky přešel ke složité kombinované technice, pomocí níž při využití podkladových materiálů vytváří výrazné struktury a kompozice. Halvovy obrazy jsou prostoupeny stylizovanými figurami, šiframi a archetypálními symboly. Originalita jeho tvorby zaujala i v Japonsku, kde uspořádal několik samostatných autorských výstav. Proslulé jsou jeho promluvy při svých vernisážích, které vynikají humorem i filozofickým ponorem. Halvovo dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách. V Edici Osobnosti Nadace Universitas jako 33. svazek je připravována monografie Jaroslava Maliny *Michal Halva (1964 – potenciální ∞)*.

Hiršl, Jiří (10. 8. 1954, Ostrava-Vítkovice), karikaturista, malíř a grafik; člen České unie karikaturistů. Absolvoval propagační výtvarnictví na Střední průmyslové škole stavební v Ostravě-Přívoze, následně pracoval jako výtvarník v propagaci podniku Nová huť v Ostravě-Kunčicích (spolu s přítelem Jiřím Neuwirtem). Poté co se přestěhoval do Hodonína, pokračoval ve stejné profesi v Agrochemickém podniku Břeclav. V letech 1993–2009 se výtvarné a propagační práci věnoval na volné noze. Po tříletém působení ve strážnickém Kulturním domě zakotvil v prosinci 2011 v Domě kultury Hodonín, kde působí dosud. Jiřímu Hiršlovi je vlastní především humorná a satirická tvorba, ať už obrazem nebo slovem; často věnovaná vinařské tematice. Úspěšně absolvoval řadu celostátních i mezinárodních soutěží a přehlídek kresleného humoru a ex libris a získal řadu ocenění.

Hlušičková, Helena (31. 12. 1968, Olomouc), sochařka, keramička, grafička. Studovala na Střední uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti v letech 1983–1987, na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze v letech 1987–1993, absolvovala stáž na Duncan of Jordanstone College of Arts, Dundee, Skotsko, 1991–1992. Její keramické i grafické dílo tíhne jednak k velkorysému tvaru, jednak k epickému pojetí, což bývá založeno buď na inspiraci antickým bájeslovím či biblickými ději, nebo vychází z autorčiny vlastní fabulace. Opírá se při tom o příběhy z každodenního dění nebo si sama vytváří bajky ze zvířecího života. Sochařčin projev se spoléhá na citlivou, vesměs stylizovanou modelaci stejně jako na vtipnou nadsázku, která těží z její schopnosti humorného pohledu na okolní svět.

Kopečková, Alice (8. 10. 1969, Plzeň), malířka, grafička a pedagožka. Vystudovala Střední průmyslovou školu grafickou v Praze a Pedagogickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni, obor český jazyk – výtvarná výchova. Je členkou (od roku 2024 předsedkyní) Unie výtvarných umělců Plzeň a Tvůrčí skupiny P 89. Její tvorba se vyznačuje smyslem pro rytmizaci plochy a citem pro volbu specifických grafických prostředků. Charakterizuje ji neiluzivní pojetí obrazového prostoru. Její moderní malířská řeč osciluje mezi figurativním a abstraktním výtvarným názorem. Jakkoliv převládajícím tématem malířčiny tvorby je ženské tělo, nelze přehlédnout, že i její figurální kompozice v sobě zahrnují obsáhlejší pohled. Křivky a objemy ženského korpusu mohou díky její metaforické optice navodit představu krajiny, stejně tak jako v různých tělesných zákoutích odhalit jakási svérázná, veskrze intimní zátiší. O sklonu k integraci různých malířských žánrů vypovídají též díla vysloveně krajinářská nebo ta, která se inspirovala motivy přírodními,

popřípadě i architektonickými. Fascinují zvláštním tajemstvím, vztahem skladebných dominant vnuknou dialog lidských bytostí. Malířčino vidění světa se vymyká zmatení hodnot, jež charakterizuje dnešní dosti chaotickou výtvarnou produkci; její antropomorfní sklon projevující se v prolínání žánrů představuje přínos současné výtvarné kultuře. V roce 2019 byla vydána monografie *Alice Kopečková* (Jaroslav Malina – Jiří Hlušička – Václav Malina). Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Marková, Dana (3. 11. 1947, Brno), sochařka, restaurátorka a malířka. V letech 1963–1967 absolvovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně. V počátcích tvorby v 70. a na počátku 80. let vytvořila v keramice řadu prací jak komorních, tak určených pro architekturu nebo volná prostranství dětských hřišť. Typické pro ně byly zoomorfní motivy. V pracích pro architekturu uplatnila své sochařské pojetí i v dalších materiálech (dřevo, kámen). Nová etapa začala před polovinou 80. let a přinesla proměnu sochařských technik a materiálů i změnu námětu (mateřství a rodina). V poslední době hledá a experimentuje sama i v dialogu s kolegy-sochaři v prostředí mezinárodních sympozií. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Netík, Jiří (9. 8. 1953, Brno), sochař, řezbář, restaurátor, hudebník a pedagog. Původně chemik (absolvent Střední průmyslové školy chemické v Brně) a profesionální hudebník, od roku 1985 se věnuje sochařství, řezbářství a restaurátorství, příležitostně i externí pedagogické činnosti na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně a na Škole uměleckých řemesel v Brně. Pořádá kurzy a letní školy řezbářství a sochařství. V Netíkově tvorbě se odráží úcta a respekt k světu a údělu člověka, podobně jako v dílech starých mistrů, vlastní produkce je však současná a převážně realistická. Precizně vypracované detaily postav i objektů svědčí o dokonale zvládnutém řezbářském řemesle. Nejsou však pouhým projevem naturalismu, nýbrž rezonancí autorovy ideje s materiálem (zejména se dřevem, ale i s kovem, kamenem nebo sklem) a promyšleným námětem, který je zaměřen především na výpověď o hledání identity a kořenů dnešního člověka. Všeobecně je oceňován jeho přínos v oblasti novodobé tvorby betlémů. Netíkovy originální komorní a monumentální plastiky zdobí naše i zahraniční veřejné prostory a soukromé sbírky a galerie.

Netíková, Martina (rozená Holbová, 16. 5. 1973, Slavičín), sochařka a řezbářka. Při studiích oborů estetika a angličtina na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně v letech 1991–1996 absolvovala kurzy řezbářství a sochařství v ateliéru Jiřího Netíka. Plastiky a reliéfy Martiny Netíkové se vyznačují žensky citlivým pochopením výjimečnosti řezbářského materiálu, jemnou poetickou modelací a výborným řemeslným zpracováním. Její dílo příznivě hodnotí odborná kritika i uměnímilovná veřejnost; například její reliéf *Pieta* byl v roce 2002 vybrán jako dar hejtmana Jihomoravského kraje pro velkovévodu Lucemburského velkovévodství Jeana I. a jako návrh pro ryté umělecké sklo firmy Lobmeyr ve Vídni. Na některých dílech spolupracuje se svým manželem Jiřím Netíkem, oba spolu také často vystavují.

Neuwirt, Jiří (27. 2. 1948, Ostrava – 10. 1. 2024, Ostrava), grafik, malíř, ilustrátor, pedagog. V letech 1963–1967 vystudoval Střední školu uměleckých řemesel v Brně na oddělení Tvarování plastických hmot u profesorů Františka Schenka a Františka Navrátila. Po absolvování školy se zabýval uměleckým kovářstvím a medailérstvím. Postupně se jeho zájem zaměřoval stále více na grafiku (užitou i volnou). Aktivní zájem o literaturu ho přivedl k ilustracím a úpravám knih. V poslední době ilustroval například i knihy Jaroslava Maliny – *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené originálními texty, malbami a sochami*, 2019, *Vraždy v tiebreaku*, 2020, *Fíkové listy „cudnosti" z doby křížových výprav*, 2021, *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích*, 2022, *Dionýsos je na vině, že zalíbilo se nám ve víně aneb Víno je nevinno*, 2023, *Víno v proudu času*, 2023, *Tenis humorně i vážně aneb Z Česka do Wimbledonu a zase zpátky*, 2024. Souběžně rozvíjel i tvorbu ex libris, za kterou obdržel několik mezinárodních ocenění. V roce 2023 vydal autorskou knihu *Benátské ozvěny* provázenou obrazy a verši: „Přede mnou šmouha plovoucího / hřbitova San Michele / obklopená vodními koníky / černých gondol / vezoucích věčný dar / půdě tohoto ostrova. / Vesla gondol / mávají pozůstalým / na březích laguny / *Dormi dolcemente*." Byl členem ostravské Skupiny 4 a členem výtvarného spolku Nová věc, který je součástí Unie výtvarných umělců; rovněž byl členem Združenia výtvarných umelcov západného Slovenska. Sedmnáct let působil jako pedagog na oddělení grafiky Střední umělecké školy v Ostravě a posléze učil na soukromé škole AVE Art v Ostravě grafické techniky a knižní tvorbu. Uskutečnil více než padesát samostatných výstav a zúčastnil se několika desítek výstav společných. Dílo Jiřího Neuwirta je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Novák, Petr (4. 5. 1957, Jaroměř), sochař. Od mládí na něho působil *genius loci* rodného kraje, utvářeného mimo jiné dílem barokního sochaře Matyáše Bernarda Brauna. Vystudoval Střední průmyslovou školu kamenickou v Hořicích v Podkrkonoší a Akademii výtvarných umění v Praze v sochařském ateliéru profesora Stanislava Hanzíka, předního představitele českého sochařství na přelomu 20. a 21. století. Inspirace obou zmíněných osobností a povědomí odkazu výtvarné kultury minulosti přetavil do svébytného symbolistně lyrického projevu založeného na rovnováze a harmonii. Účin svých děl stupňuje jiskřivou tvarovou gradací, a to jak ve volné plastice, tak i v dílech portrétních. Nejčastějším tématem jeho tvorby je žena a kůň a sepětí obou „božských bytostí", v němž se naplno prosazuje sochařovo humanistické krédo. Novákovo dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Olšanová, Ivana (13. 1. 1963, Kyjov), malířka a ilustrátorka. Absolvovala ekonomické vzdělání v Brně a výtvarné školení v ateliéru Studánka u Tomáše Vrány při výtvarném sdružení Pátečníci a obor Arteterapie na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Aktivně se výtvarné tvorbě věnuje od roku 2000. Námětem jsou jí ženské a mužské postavy zasazené do sofistikované kompozice a reflektující vztah mezi mužem a ženou, ten věčný protiklad, věčný svár. Její obrazový svět zahrnuje i krajiny, přírodní fenomény nebo sny. Věří, že „vše podléhá stejnému univerzálnímu rytmu, univerzálnímu dechu, jako je příliv a odliv, pohyb hvězd, živí a mrtví se spojují v energii, která ovládá pozemské i vesmírné dění". Ilustrovala knížku Hany Průšové *Kejsy, mořský koník z Waikiki* (2009) a ilustračně přispěla do řady dalších knižních publikací: *Ctnosti a Neřesti*, *Radosti a strasti* (2016), *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi* (2019), *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné*

nekonečno (2019), *Fíkové listy „cudnosti“ z doby křížových výprav* (2021), *Tenisová raketa ve výtvarných a básnických variacích* (2022) aj. Uspořádala několik desítek samostatných a kolektivních výstav, její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních sbírkách.

Strýčková, Jiřina (8. 12. 1946, Brno), textilní výtvarnice, malířka, pedagožka. Absolvovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze (ateliér textilní tvorby). Mezi léty 1973 a 2015 vyučovala kresbu figury a oděvní návrhářství na současné Vyšší odborné škole oděvního designu a managementu a Střední uměleckoprůmyslové škole textilní v Brně. V rámci volné tvorby v sedmdesátých a osmdesátých letech tkala rozměrné autorské gobelíny, poté navrhovala oděvní modely z ručně tkaných látek. Celoživotně se věnuje figurální kresbě, která je charakteristická minimalismem a laskavou nadsázkou. Její práce jsou zastoupeny ve státních muzeích a galeriích i v soukromých sbírkách.

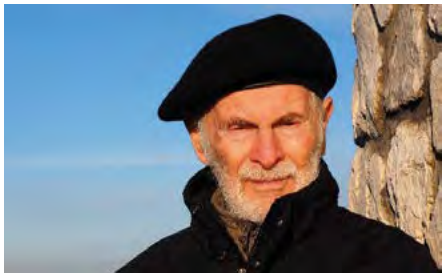
Svoboda, Jaroslav (9. 2. 1938, Sokoleč u Poděbrad), sklářský výtvarník a pedagog. V letech 1953–1957 absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě, v letech 1966–1970 Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1990 založil vlastní sklárnu v Karlově u Žďáru nad Sázavou. Svobodova tvorba koresponduje s vývojem skleněné plastiky posledních desetiletí. Jeho dílo je výtvarně a technologicky vyvážené, plastiky jsou na pomezí mezi racionálním a lyrickým vnímáním a zpracováním materiálu. Zkoumá vztah hmoty, tektoniky tvaru, prostoru a světla. Výrazným znakem jeho tvorby je důraz na světlo, průsvitnost, průhlednost, barevnost, kontrast broušených a nebroušených částí povrchu. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a muzeích a soukromých sbírkách; bylo zhodnoceno v monografii Antonína Langhamera *Jaroslav Svoboda – Sklo* (2008, druhé, doplněné vydání 2021).

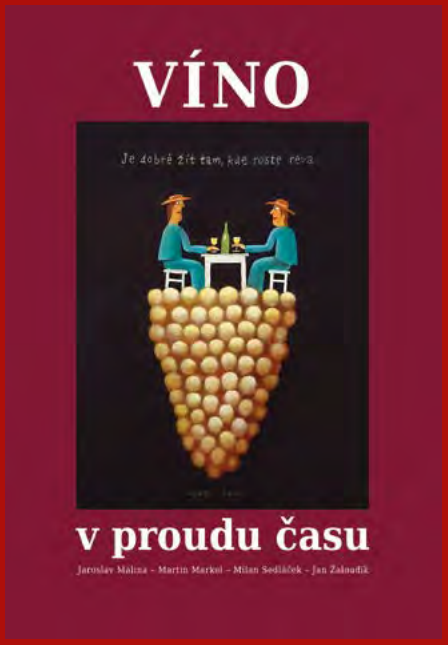
Štěpánek, Miroslav (7. 1. 1953, Velké Meziříčí), pasíř, šperkař, sochař a pedagog. Věnuje se skulptuře, šperku, sochařským objektům, realizacím v architektuře a vytváření reprezentačních předmětů. Materiály formuje Štěpánek svébytným způsobem odvozeným z úsporného a minimalistického tvarosloví kubismu a funkcionalismu; někdy se však inspiruje archetypálními tvary a technikami z období pravěku a středověku, ale i tvaroslovím starověkých kultur nebo moderny či postmoderny. Tento přístup uplatňuje ve všech zmíněných oborech své tvorby, nejvýrazněji ve šperkařství a v sochařství – při vytváření prstenů, náramků, náhrdelníků, závěsů nebo skulpturních objektů. Štěpánkovo dílo osciluje mezi vyzrálou řemeslnou zručností a nespoutanou uměleckou kreativitou. Charakteristickým rysem jeho prací je „umění“ překračovat hranice mezi tradičními výtvarnými obory – technickou dokonalostí i užitím širokého spektra materiálů. Dokázal spojit syrovou krásu kamene s chladem kovu, průzračností skla i „duchem místa“ své rodné a milované Českomoravské vrchoviny. Ve druhé dekádě našeho století se v šesti sochařských cyklech *Kruh prstenu, Automobily, Ctnosti a neřesti, Hlavy, Zvěrokruh* a *Tenis,* inspirovaných projekty vzniklými na Masarykově univerzitě, objevuje v Štěpánkově tvorbě vedle dosavadních znaků – formální vytříbenosti, noblesy, espritu, zároveň však laskavosti a hřejivosti – jemný humor. Autor přitom vtipně a neotřele užívá *ready-mades,* předměty vytržené z denního užívání, tak jako na počátku minulého století Marcel Duchamp: zlomenou raketu (*Hlava poraženého tenisty*), razítka (*Hlava šedého úředníka*), kosterní pozůstatky a archeologické nálezy (*Antropolog*) nebo modely autíček (*Hlava automobilového závodníka)*. Miroslav Štěpánek se svým životem a dílem hlásí k personalismu, filozofickému směru, který zdůrazňuje význam neopakovatelné, jedinečné lidské osoby (bytosti) jako nositele lidských vztahů, hodnot svědomí, viny atd., často ve spojení s křesťanským a židovským viděním člověka, ale i orientálními učeními taoismu a buddhismu. V roce 2020 byla publikována monografie Jaroslava Maliny *Miroslav Štěpánek*, věnovaná životu a dílu umělce.

Tasovský, Pavel (22. 11. 1960, Brno), sochař, umělecký kovář a kreslíř. Absolvoval Školu uměleckých řemesel v Praze (1978), odborný kurz muzejních konzervátorů (specializace kov, dřevo) v Moravském zemském muzeu v Brně (1981–1982) a Mistrovskou školu uměleckých řemesel v Praze. Do roku 1989 byl zaměstnán v kovářské dílně Uměleckých řemesel v Brně, kde se podílel na řadě významných realizací. V roce 1989 založil uměleckou kovářskou dílnu a ateliér v Náměšti nad Oslavou, kde vznikají díla do historických objektů i současné architektury, zpravidla podle vlastních návrhů. Ateliér se stal také školicím pracovištěm pro adepty uměleckého kovářství a sochařství. Od konce osmdesátých let se věnuje volné tvorbě. Tu charakterizuje invence při volbě témat (mytologických, antropomorfních, zoomorfních…), originalita jejich ztvárnění a dokonalé zpracování užitých materiálů (ocel, corten, nerez a další tvárné kovy, kámen, sklo). Tvorbě v konečném materiálu předchází brilantní přípravná kresba. K jeho emblematickým tématům patří „zvěrokruh"; ztvárnil jej v několika cyklech, jež v letech 2022–2023 vyvrcholily monumentálním souborem, který je jako „naučná cesta" instalován v Náměšti nad Oslavou. Od roku 2003 pořádá společně s kastelánem náměšťského zámku Markem Bušem kolektivní sochařské a kovářské výstavy Setkání v zámeckém areálu a v Galerii 12. Díky své organizační a umělecké kreativitě je oceňován také na mezinárodním poli, kde vede workshopy, hodnotí díla kolegů apod. (Brusel, Richmond aj.). Jeho originální komorní a monumentální plastiky zdobí naše i zahraniční veřejné prostory a soukromé sbírky a galerie. V roce 2024 v Edici Osobnosti Nadace Universitas jako 32. svazek vychází monografie *Pavel Tasovský (1960 – potenciální ∞)*.

Vojtek, Antonín (10. 1. 1934, Horní Bojanovice), malíř, grafik, básník a spisovatel; absolvent Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Bývá oprávněně nazýván „Malířem jižní Moravy": na jižní Moravě se narodil, na jižní Moravě žije, jižní Moravu miluje a celý život ji ztvárňuje svým osobitým způsobem. Pálavská krajina s dolnověstonickými a pavlovskými sídlišti paleolitických lovců, odkud pocházejí nejstarší památky výtvarného umění, tajuplné lužní lesy s velkomoravským hradištěm Pohansko vybudovaným na výspě mezi rameny řeky Dyje, lednicko-valtický areál s přírodními, architektonickými a sochařskými skvosty, bělavá skaliska Pavlovských vrchů a jejich mytologie se staly námětem jeho obrazů. Často do nich vstupují také vinařské inspirace (vinařští patroni, vinohrady, vinné sklípky). Zobrazení krajiny je i její oslavou – dokonalostí forem vyrovnává malíř rozdíl mezi realitou a ideálem: zůstávají oblé, kulovité, plasticky působící stromy a keře, malebná venkovská stavení, věže kostelíků, z nichž je sestavena stylizovaná podoba reality. Napětí mezi abstrahovaným a konkrétním, mezi realitou a stylizovanou, ideální formou patří k charakteristickým rysům jeho malby. Vojtek je především „krajinář", jeho tvorba však osciluje od poetické reality až ke geometrické abstrakci či figurálním kompozicím. V poslední době se rozšířila o další dimenze filozofické, literární a obecně kulturní: každoroční vernisáže jeho autorských knih (*Odjinud,* 2015, *Jaké tajemství znáš, že se usmíváš?*, 2016, *Jaké tajemství znáš, že se tak málo usmíváš?,* 2017, *Horním Bojanovicím s láskou*, 2018, *Hledání lásky k rodnému kraji,* 2019, *Vzpomínky z cest,* 2022 aj.) jsou provázeny křtem originálního obrazového kalendáře. Tyto aktivity jsou spjaty s komponovanými hudebními a literárními pořady vysoké umělecké úrovně, které významně obohacují českou kulturu. Uspořádal více než dvě stě padesát samostatných výstav u nás a v cizině. Vojtkovo dílo, které je zastoupeno v galeriích a soukromých sbírkách v téměř padesáti zemích světa, bylo ověnčeno řadou našich a zahraničních cen.

Obě knihy vyšly v roce 2023.
Both books were published in 2023.